Interviu cu ALEXANDRU BELDIMAN, președintele Uniunii Arhitecților pag. 8–9

22
ANUL VIII
Nr. 12 (370), 25–31 martie 1997

Vladimir Tismăneanu

Mit, ideologie, utopie în societățile postcomuniste

pag. 13

Gabriela Adameșteanu: Revista presei străine

pag. 5

Transplantul de organe – locul codaș al României

Anchetă

pag. 6

Bugetul pe 1997 a fost aprobat de guvern și urmează să fie dezbătut în parlament. Ministrul de finanțe îl numește „de responsabilitate". Cei mai mulți îi atribuie însă calificativul „de austeritate", avînd în vedere că, la mai toate capitolele, cheltuielile în termeni reali se reduc. De fapt, este vorba de bugetul **posibil**, indiferent dacă place sau nu place. Sînt avute în vedere veniturile **posibil** de colectat la buget și pe care se poate conta cît de cît. Sînt alocate sumele pentru cheltuieli **posibil** de efectuat, în funcție de aceste venituri și de un deficit **posibil** de susținut, adică de un deficit din cauza căruia să nu se scape caii definitiv în inflație. Căci un deficit înseamnă cheltuieli mai ridicate decît veniturile și, dacă diferența este prea mare, iar surse de finanțare prin atragerea de disponibilități bănești de pe piață nu există, atunci se mai poate apela doar la tiparnița de bani.

Este bugetul care își va găsi critici atît de pe băncile opoziției, cît și din arcul actualei guvernări. Și, culmea, pentru același motiv: că nu dă curs promisiunilor electorale cu care forțele politice ale actualei majorități parlamentare au venit la putere.

Opoziția pretinde că alegătorii au fost păcăliți de angajamentele pe care guvernanții actuali și le-au luat, deși știau probabil că nu vor putea să le îndeplinească. În vizor vor fi îndeosebi promisiunile de majorări semnificative ale unor alocații de protecție socială. Iar reprezentanți, mai mult sau mai puțin răzleți, din arcul majorității, mai ales cei supărați că n-au ajuns, probabil, prin funcțiile de decizie, se vor căina că s-au promis anumite lucruri și nu se face măcar ceva pe linia acestor promisiuni. În atenție, îndeosebi reducerile anunțate de impozite pe salarii și profituri, ca mijloc de protecție socială și relansare economică.

Cei care însă, cu creionul în mînă și cu calculatorul alături, trebuiau să dea viață unui buget viabil au făcut ce se putea. Atîtea venituri se pot strînge, atîtea cheltuieli maximum se pot face.

Dacă se mai și reducea din venituri, atunci cheltuielile trebuiau și mai sever amputate. Oricum, un buget nu se poate construi decît pe legi deja existente, și nu pe legi care, eventual, vor fi adoptate. Or, legi privind reduceri de impozite față de nivelurile actuale încă nu există.

Distribuția încasărilor posibile poate fi, desigur, discutată, dar numai în sensul că dacă se dă mai mult unui sector trebuie să se ia de la altul.

ILIE ȘERBĂNESCU

Bugetul posibil

La împărțeala pe sectoare, constrîngerea celor cu creionul și calculatorul a crescut copleșitor, deoarece, pentru prima dată, au fost incluse în mod transparent, între cheltuielile bugetare, și cele pe care statul le ascundea pînă acum ochiului public, pe care nu le prezenta a fi de la buget, dar care afectau la fel de palpabil conturile statului, ca să nu mai vorbim de spirala inflaționistă. Este vorba de pierderile din cadrul regiilor autonome și de creditele direcționate chipurile către agricultură de către Banca Națională și a căror sursă erau emisiunile monetare fără acoperire. Și astfel, prin punerea în competiție din aceeași oală bugetară a mai multor genuri de alocații decît în trecut, inclusiv a celor ascunse pînă acum ochiului public, au fost necesare și mai drastice amputări pentru a nu se adînci dezechilibrele.

Iar a mări pe ansamblu cheltuielile ar însemna un deficit sporit, și așa prevăzut acum la 4,5% echivalent PIB. Practica internațională arată că, la un nivel al deficitului bugetar de peste 5% din PIB, inflația nu mai poate fi pe deplin controlată.

Se vor găsi desigur și critici care vor imputa acestui buget faptul că nu reprezintă noua filozofie bugetară promisă, constituind mai degrabă același buget „tip Văcăroiu", dar amendat cu constrîngerile impuse de FMI sau, mai curînd spus, determinate de supradimensionarea anterioară a deficitului și de pericolele inflaționiste decurgînd din aceasta.

Un buget are însă o inerție care poate fi greu de învins pe termen scurt, mai ales în cazul în care nu are cheag și se ține din puțin. Și la o nouă filozofie bugetară – absolut necesară – nu se poate spera decît în cazul bugetului pe 1998, după ce sînt pregătite condițiile și va exista timp și pentru un indispensabil rulaj de simulare pe calculator.

Guvernul Ciorbea declară că are în vedere pînă în vară – deci, una peste alta, înlăuntrul celor 200 de zile în care se încadrau promisiunile electorale din „Contractul cu România" – adoptarea legilor necesare, îndeosebi cele privind reducerea impozitelor pe salarii și pe profituri, pentru a se pune pe baza bugetul național unei alte filozofii. Această nouă filozofie ar urma să-și găsească o concretizare încă din momentul rectificării bugetului pe 1997, ce va interveni în a doua parte a anului. Să sperăm însă că realismul de care s-a dat dovadă pînă acum – formulîndu-se un buget posibil, și nu o himeră – nu va fi abandonat și că o eventuală rectificare a bugetului în sensul arătat va fi întreprinsă numai dacă schimbări dorite ale condițiilor economice o vor permite, și nu doar pentru că așa s-a promis în campania electorală. Pentru că bugetul național, ca și moneda națională, nu poate fi mai bun decît economia națională.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 16 pagini ● 1.000 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă Adameşteanu,

Am fost un moment atras de ideea lui Ion Vianu că şi românii de peste graniţele ţării pot contribui la înflorirea culturii româneşti. În acest sens am scris articolul ce vi l-am trimis. Pe măsură ce trece timpul şi citind şi săptămînal revista dumneavoastră, îmi dau seama că această idee este în mare parte o iluzie (excepţii, desigur, există!), adevărata cultură o fac cei din ţară, şi acest lucru o demonstrează într-un mod evident contribuţiile ce se publică în „22"! Rolul nostru, al celor din străinătate, este, după părerea mea, să susţinem material şi spiritual pe cei ce luptă pentru cultură în România. Şi acest lucru trebuie să îl facem, de la caz la caz, în măsura în care sîntem convinşi de valoarea oamenilor şi a ideilor vehiculate de aceştia în România. Continui pe aceeaşi temă şi vreau să fac o remarcă la articolul Magdei Cârneci, „Idei pentru o nouă strategie culturală în străinătate" (nr. 364). Domnia sa reia o idee a lui Virgil Nemoianu, anume ca românii din străinătate să sprijine activitatea culturală a institutelor de cultură româneşti în aşa fel încît imaginea României să devină mai luminoasă. Această idee expusă în punctul 4 al articolului citat îmi aduce aminte de activităţile de recuperare din perioada anilor '70–'80, cînd regimul Ceauşescu a organizat manifestări culturale în străinătate (una din ele la Viena, despre Şerban Cantacuzino). Situaţia acum este alta, evident! Dar noi, cei ce trăim în afara graniţelor României, nu ştim cum şi cît s-a schimbat personalul acelor institute sau chiar cine sînt cei ce decid în România despre aceste activităţi. Eu, şi ca mine mulţi, nu pricepem bine cum a funcţionat acest lucru, aşadar rămîn (rămînem) circumspecţi în relaţiile cu oameni şi instituţii româneşti despre care nu avem informaţii destule. (...)

În pagina realizată de Oana Armeanu despre cartea lui Vladimir Tismăneanu (acelaşi număr mai sus citat), Alina Mungiu subliniază rolul important pe care români din străinătate, prin publicaţiile şi conferinţele lor în limbi de circulaţie internaţională (în special engleza), îl joacă în răspîndirea ideilor culturale valoroase apărute în România. Vreau să confirm că acest lucru este util şi funcţionează bine, în sensul că oamenii de cultură străini, care, normal, nu-i citează pe români, încep să o facă. Acest lucru se datoreşte faptului că noi, de aici, avem mai uşor posibilitatea să scriem într-un sens neutru, folosind un ton şi stil nenaţionalist, iar mesajul este publicat în contexte de largă circulaţie mediatică. Am practicat această strategie în domeniul biologiei subterane, în ultimii 15 ani, şi spre surprinderea mea am regăsit citate idei şi lucrări ale unor valoroşi biologi români, cum ar fi Costin Motaş şi Traian Orghidan, cu articole ce au apărut întîi în România, ba chiar în româneşte, în reviste sau cărţi străine, care în anii trecuţi nu o făceau decît excepţional. Am întreprins însă ceva în plus – şi anume, de fiecare dată cînd un succes al românilor a fost menţionat în străinătate, l-am adus la cunoştinţa foştilor mei colegi din ţară. Acest lucru le-a dat curaj, optimism şi uneori argumente pentru supravieţuire în lupta crîncenă a retribuirii minimelor fonduri pentru cercetarea fundamentală. Experienţa pe care am făcut-o în ultimii ani, prin venirea scurtă în România, mi-a arătat că relaţiile cu cei ce conduc o parte din viaţa culturală (personalităţi din conducerea Academiei Române sau a universităţilor) sînt încă anevoioase şi va trece mult timp pînă se vor normaliza!

Prof. univ. dr. Dan L. Danielopol
Bergheim, 3 martie 1997

Aritmetica vilelor somptuoase

Regimul Iliescu a lăsat moştenire grave şi ample dezastre naţionale. Unul dintre aceste dezastre, care a cuprins toată ţara, este mafia corupţiei. Guvernarea şi clientela pedeseristă au jefuit ţara fără milă şi remuşcări, în stil mafiot. S-a furat, pe faţă, tot ce se putea fura. A fost o mafie încurajată de regimul Iliescu spre a rămîne la putere.

Acum, odată cu cîştigarea alegerilor în noiembrie trecut, există premise pentru intrarea în normalitate a societăţii româneşti. Preşedintele Emil Constantinescu şi-a asumat responsabil organizarea luptei împotriva corupţiei.

Pe total ţară, însă, numărul corupţilor depistaţi şi daţi pe mîna Justiţiei continuă să fie încă mic. Am putea spune că la nivelul judeţelor lupta împotriva corupţiei bate încă pasul pe loc, deşi mafia corupţiei locale este tot atît de nocivă, dacă nu chiar mai nocivă, decît cea de la vîrf. De aceea, lipsa de fermitate a organelor locale abilitate în combaterea corupţiei nu face decît să submineze încrederea populaţiei, să faciliteze consolidarea în continuare a mafiei, deoarece între timp ea se reorganizează, îşi înlătură urmele, îşi „fabrică" noi dovezi acoperitoare, îngreunînd şi mai mult ulterioarele cercetări penale.

Pînă acum, nu prea au avut loc procese penale împotriva persoanelor corupte din interiorul instituţiilor abilitate. Presa face mereu noi dezvăluiri despre marile acte de corupţie şi despre marii corupţi, dar organele abilitate nu prea se autosesizează în baza dovezilor relatate.

Pe de altă parte, sînt cazuri cînd membrii unor comisii judeţene anticorupţie se contestă între ei, iar corpurile de control ale ministerelor de resort întîrzie să coboare la nivelul judeţelor ca să facă lumină în interiorul organelor judeţene abilitate. Atunci cînd s-a constatat că un dom' Poliţist este implicat în unele acte de corupţie, el a rămas bine mersi, în aceeaşi instituţie, pe o funcţie mai mică, în loc să fie destituit şi înălturat. Unii dintre domnii poliţişti care se simt cu „musca pe căciulă" se pensionează pe caz de boală, cu revenire, tocmai ca să-şi piardă urma. Ministerul de Interne ar trebui să înceapă cu începutul: „igienizarea" propriilor organisme din teritoriu.

La rîndul lor, liderii partidelor politice îşi dau şi ei mereu cu părerea în numele partidelor lor, de parcă electoratul a votat în noiembrie '96 cu PNŢCD sau cu PNL, nu cu CDR.

Iată situaţii paradoxale, din care cetăţeanul nu mai înţelege nimic. El ştie însă un singur lucru: „învîrtiţii" fostului regim Iliescu au acaparat averi uriaşe, jefuind timp de 7 ani ţara. Persoane clientelare regimului Iliescu înlăturat şi-au construit vile somptuoase, a căror valoare atinge cifre cu 9 zerouri fiecare. D-l ministru Dejeu, pînă acum, nu ne-a spus nimic despre faptul că unii dintre cei mai importanţi subordonaţi ai domniei sale sînt posesorii unor vile şi acareturi bătătoare la ochi, în condiţiile în care lefurile poliţiştilor, fie ei şi ofiţeri superiori, rămîn la un nivel relativ modest.

Începerea unor anchete penale împotriva persoanelor care deţin vile şi acareturi frauduloase întîrzie nepermis de mult. Mi-a fost dat să constat că cei care ar trebui să facă acest lucru susţin cu seninătate că nu au dovezi palpabile. Dar dacă vila ca atare nu-i o dovadă, care altă dovadă mai palpabilă poate fi?

Să presupunem că un domn Director ar fi cîştigat 5 milioane lei salariu pe lună. 5 milioane înmulţit cu 12 luni dintr-un an fac 60 milioane lei. 60 milioane înmulţit cu 2 ani, cît au durat lucrările de construcţie a acelei vile, fac 120 milioane lei. Dar 120 milioane, şi nu o cifră cu 9 zerouri. Dar oare în cei 2 ani cît a durat construirea acelei vile, acel domn Director şi familia lui au trăit cu aer? Şi, pe deasupra, acel domn Director mai este şi posesorul unui Cielo. Măi să fie!!! Încurcate mai sînt căile Domnului, dar aritmetica nu poate fi contrazisă.

Emil Petică

Vă citesc cu plăcere (iertată fie-mi frivolitatea cuvîntului) şi cu mulţumirea unei săptămînale îmbogăţiri, izvorîtă din relaţia dialogică pe care, după părerea mea, o stabiliţi cu cititorii. Înainte de toate spiritul obiectiv, analitic şi lucid îmi pare a fi caracteristica săptămînalului „22". Ar mai fi, de asemenea, o anume sobrietate indispensabilă temelor abordate. Nu face excepţie nici nr. 6 (364), din 11–17 februarie 1997, capabil să satisfacă cele mai înalte exigenţe.

Ca întotdeauna, v-am citit cu atenţie, ajungînd şi la articolul d-lui Florin Gabrea, „Un prim bilanţ". Am admirat mereu spiritul critic, atunci cînd nu se transformă în constatări „acide", cu pretenţii de adevăr absolut. Prin aceste rînduri nu vreau să modific „imaginea" d-lui Iosif Sava, aşa cum a fost ea receptată de autorul articolului menţionat. Cred însă că e într-o oarecare măsură nedrept să fixezi într-o schemă binară un om atît de complex.

Primele „amabilităţi", cu titlu de calităţi („farmecul personal", „neastîmpărul" etc.), sînt anulate de ceea ce pare a fi, în concepţia d-lui Gabrea, incapacitatea d-lui Sava de a purta un dialog (*„amfitrionul devenit personaj nu deschide dialogul, ci îl închide"*). Puternic condimentat cu epitete, d-l Sava ne apare oarecum stihinic, din punct de vedere emoţional cel puţin (*„Fire tumultuoasă şi anxioasă, d-l Iosif Sava (...) îl lasă doar slobod la gură pe Eu cel pătimaş"*). D-l Gabrea pare a uita desele momente în care, cu infinită delicateţe, „amfitrionul" trece cu un zîmbet peste unele aluzii dezagreabile la adresa persoanei sale, peste atacuri mai mult sau mai puţin justificate, peste toate reacţiile pe care le poate provoca (inevitabil, nu?) un asemenea personaj. Căci d-l Sava a devenit într-adevăr un „personaj", Personajul simbetelor noastre cele de toată săptămîna.

Unde d-l Gabrea vede doar *„întrebări obsesive"* şi *„îndoieli sfîşietoare exhibate aproape impudic"*, îmi îngădui a vedea doar sinceritate şi poate că este şi aceasta o prejudecată: a lua drept impudică întrebarea directă, chiar precipitată, a amfitrionului. Un punct de vedere diferit de cel al d-lui Gabrea ne-ar putea face să ne gîndim că această *„impudoare"*, această etalare riscată şi riscantă a interiorităţii nu este decît un gest de generozitate.

Pentru cine îl priveşte şi în ce are luminos, „amfitrionul" este în permanentă căutare de cultură şi de oameni cu care discută omeneşte, evident de pe poziţiile unui intelectual rafinat, avînd o capacitate extraordinară de a-şi provoca interlocutorul, riscînd chiar replici de genul *„Nu înţelegeţi nimic, d-le Sava"* (vezi emisiunea ce l-a avut ca invitat pe Mircea Dinescu).

D-l Sava se preface a nu înţelege şi, pentru cine nu-i prinde jocul, dialogul se poate împotmoli uneori, fără a se închide însă.

D-l Sava îl invită la emisiunea sa pe d-l Iliescu. D-l Liiceanu îl critică pe d-l Sava pentru prestaţia sa în emisiunea cu pricina. D-l Liiceanu îl întreabă pe d-l Sava *„Cum aţi putut, d-le Sava?..."* etc. Toată lumea discută: Sava, Liiceanu, Iliescu. Pro şi contra.

Dacă acesta nu e dialog, atunci ce e? Cînd dialogul de pe ecran atinge în unde concentrice pe tot omul interesat de ce se „întîmplă" la Serată, atunci despre ce e vorba? Trebuie să recunoaştem că e mai mult decît un dialog: este o dezbatere în agora. Punctul fix, amfitrionul, „personajul", îşi face apariţia. Unii vor ridica piatra, alţii se vor simţi mai împliniţi. Oricum, se va vorbi...

Cu speranţa că veţi găzdui aceste gînduri în paginile săptămînalului *„22"*, vă mulţumesc pentru faptul că ne „dăruiţi" acest minunat exemplu de dialog social care este *„22"*.

Cu deosebită consideraţie,

Cristina Băcanu
Bucureşti

IMPORTANT **PENTRU CEI CARE AU RĂSPUNS LA CHESTIONAR 1997**

Miercuri 26 martie a.c., la ora 11.00, va avea loc, în sala GDS, tragerea la sorţi pentru acordarea premiilor în cărţi celor care au răspuns la chestionar.

SPONSORII CONCURSULUI CU PREMII

POLIROM
AP&P ATHENA Publishing & Printing SRL
ALL
editura GM gramar
POLIMARK
CLAVIS
FUNDAŢIA
CR
INSTITUTUL EUROPEAN

ANDREI CORNEA

Democraţie într-un picior

Ceea ce au arătat cu claritate circumstanţele ridicării imunităţii parlamentare lui C.V. Tudor, este că, în acest moment, România *nu dispune de o autentică opoziţie democratică*. Căci, să ne înţelegem: chestiunea esenţială nu e ce pedeapsă ar trebui să primească C.V. Tudor, nici dacă procedura urmată de Senat, prin care vechea retragere a imunităţii din legislatura anterioară a fost extinsă la această legislatură, este sau nu fără cusur, nici măcar ce a urmărit PDSR cînd şi-a schimbat opinia în privinţa lui C.V. Tudor în mai puţin de un an, inversînd acum votul de atunci.

Fiindcă C.V. Tudor nu este doar un oarecare senator gălăgios, imprevizibil, un pamfletar cu condeiul rău strunit, un politician mitoman şi mitocan, un mahalagiu al Parlamentului României. Dacă ar fi doar atît, el ar aparţine derizoriului presei de scandal şi n-ar merita prea multă atenţie.

Numai că el este un extremist politic, sau, ca să fim mai limpezi, un *fascist*, şi anume, *cel mai important, mai notoriu şi mai asiduu urmat din România din acest moment, chiar dacă nu şi unicul*. Sigur, nu e chiar un fascist tradiţional, ci unul mai curînd „postmodern", lipsit de vocaţia purităţii stilistice, preluînd eclectic ce se poate din tradiţia legionară şi din cea naţional-comunistă şi posedînd „virtutea" de a refuza aderarea „logocentrică" (pe care o are şi, aud, mai noul său prieten, Le Pen) la propriul discurs. Dar dincolo de aceste precauţii metodologice, trebuie spus răspicat: C.V. Tudor este un *fascist*, aşa cum fascist este partidul pe care îl conduce. Sau cumva xenofobia extremă, antisemitismul paranoic, cultul mareşalului Antonescu, ameninţările din ce în ce mai puţin voalate cu violenţa şi ieşirea în stradă, ostilitatea viscerală faţă de valorile liberale şi occidentale, cultivarea calomniei şi a agresivităţii verbale sînt trăsăturile unui porumbel al păcii rătăcit şi ale unui rău altoit vlăstar al democraţiei?

Desigur, ridicarea imunităţii (ceea ce nu înseamnă decît posibilitatea ca justiţia să-şi spună cuvîntul) nu este, în cazul lui C.V.T., ceva chiar marginal. Dar esenţialul nu stă aici: căci nici o democraţie nu poate interzice cu forţa emergenţa unor figuri politice extremiste, a unor inşi ce contestă, direct sau indirect, ordinea constituţională şi temeiurile ei filosofice. Ar însemna ca democraţia să se conteste pe sine însăşi, dacă ar utiliza la tot pasul bisturiul cenzurii sau scalpelul tribunalului. Ceea ce, însă, democraţia poate şi trebuie să facă în asemenea cazuri este să recurgă la „carantina" socială, politică şi culturală. Inşii în speţă trebuie să afle că sînt rău primiţi şi rău văzuţi în orice comunitate politică şi mediatică, că le sînt refuzate alianţele şi compromisurile cu politicienii onorabili, că apariţiile lor sociale sau culturale stau sub embargo. În paralel, politicienii, jurnaliştii, analiştii politici cu solidă vocaţie democratică au datoria să demonteze propaganda, adeseori subtilă, a extremismului, să-i deconspire falsurile, să-i precizeze originile, să-i cerceteze resursele ideologice şi financiare. Pe scurt, ce se poate face este ca extremismul să fie marginalizat social, iar rădăcinile sale ideologice să fie continuu extirpate.

În cazul C.V.T., aşadar, esenţială nu era atît prezenţa senatorului PRM înaintea justiţiei, cît mesajul ce putea fi trimis de majoritatea clasei politice româneşti – Putere şi Opoziţie deopotrivă – că *fascismul şi extremismul nu mai sînt politiceşte acceptabile în România*, chiar dacă nu se poate interzice apariţia şi exerciţiul liberului cuvînt din partea unor fascişti. Nu un Vadim după gratii contează pînă la urmă, ci un Vadim ostracizat social şi politic, nu un Vadim tîrît în diferite procese de calomnie, ci unul căruia nimeni nu-i mai dă mîna.

Or, logodindu-se acum din nou cu C.V.T. după ce anul trecut au divorţat de el, PDSR şi Ion Iliescu demonstrează că, pentru ei, fie şeful PRM nu este fascist, fie mariajul cu un partid fascist nu ridică vreo problemă. Iată o concluzie pe care destui o suspectau de multă vreme. De fapt, nu solidarizarea de acum a PDSR cu PRM este neobişnuită, ci ruptura de anul trecut. Aceea, realizată numai după serioase presiuni americane şi după o uriaşă campanie de insulte adresate preşedintelui de atunci al ţării, a reprezentat – se vede bine – o *excepţie*, o tactică politică de conjunctură. Mă tem însă că tocmai solidaritatea de acum a PDSR – care nu s-a ferit să boicoteze chiar şi lucrările Parlamentului, chipurile, fiindcă majoritatea încalcă democraţia – reprezîntă regula, adevărul, expresia unor legături profunde, ideologice, sociale, economice.

Dar PDSR nu este chiar orişicine, o oarecare organizaţie obscură. El este nici mai mult, nici mai puţin decît principalul partid de opoziţie şi, încă, cel mai mare partid al ţării. Or, iată că acest partid (la fel ca şi PUNR, dar acesta are o importanţă mult mai mică) îngăduie fascismul prin refuzul de a-l denunţa, boicotează Parlamentul în semn de solidaritate cu cel mai marcant reprezentant al său din România de azi. PDSR a acceptat fascismul cît a fost la putere; îl încuviinţează tacit, îl menajează, îl tolerează şi acum, în opoziţie.

Evenimentul indică, din păcate, precaritatea instituţionalizării democraţiei în România. Căci democraţia, pentru a-şi menţine echilibrul, are nevoie să se sprijine pe *două picioare*: unul – cel al puterii, celălalt – al opoziţiei. Nu este destul să ai o putere cu vocaţie democratică, trebuie să ai şi o opoziţie cu vocaţie democratică. Opoziţia şi puterea pot avea răspunsuri diferite în privinţa mijloacelor şi a strategiilor, dar ele trebuie să împărtăşească cîteva valori fundamentale, printre care refuzul fascismului trece pe unul dintre primele locuri. În concluzie, lupta politică nu se duce la noi încă, în mod fundamental, doar între variantele democraţiei liberale, ci, într-o măsură supărător de mare, între democraţia liberală şi ceea ce o contestă radical; este, încă, un război între neamuri diferite, şi nu doar o dispută în aceeaşi familie.

Cît de neplăcută şi de îngrijorătoare rămîne situaţia se poate lesne ghici: practic – sînt de aşteptat mereu dueluri conjuncturale, eschive derizorii, lovituri sub centură. Pe termen mai lung, puterea însăşi, contestată de opoziţie de pe poziţii valoric diferite, riscă să se închidă în sine, să-şi piardă intenţia dialogului, să fie tot mai puţin ascultătoare la critică, să se considere învestită cu o misiune mesianică. Atîta timp cît democraţia stă doar într-un picior, ea este instabilă, nesigură şi dezechilibrată – dar, cel mai grav, poate, este că ea rămîne oricînd *reversibilă, revocabilă*.

Iată de ce, cred, NATO ar fi tocmai acum atît de importantă pentru noi: să împrumute *unipedului* nostru democratic un toiag. Dar se ocupă NATO de unipezi şi de împrumutul de toiege?

Săptămîna politică pe scurt

Luni 17 martie

• Opoziţia părăseşte din nou Senatul

Protestînd împotriva modului în care senatorului C.V. Tudor i-a fost ridicată imunitatea, PDSR şi PRM au părăsit sala de şedinţe a Senatului. Partidele de opoziţie au solicitat ridicarea imunităţii printr-un vot al plenului ori printr-o altă modalitate aprobată anterior de către Curtea Constituţională. PDSR a cerut o întrevedere preşedintelui Emil Constantinescu.

• UE aprobă un credit pentru România

Miniştrii de finanţe ai UE au aprobat acordarea unui credit de 80,5 milioane dolari pentru susţinerea reformei în România. Împrumutul reprezintă o a doua tranşă a unui pachet de asistenţă financiară, elaborat în 1994 pentru susţinerea balanţei de plăţi.

• Guvernul nu sprijină divizarea universităţii clujene

Prezent la Cluj, premierul Victor Ciorbea a avut o întîlnire cu cadre didactice ale Universităţii „Babeş-Bolyai", reafirmînd că poziţia executivului este cea a înfiinţării a două secţii, română şi maghiară, în cadrul unei unice universităţi clujene.

Marţi 18 martie

• Ion Iliescu îi scrie lui Emil Constantinescu

Liderul PDSR, Ion Iliescu, i-a transmis o scrisoare preşedintelui Emil Constantinescu, prin care îi solicită finalizarea *„unui acord politic privind respectarea Constituţiei şi a legilor ţării de către guvern şi actuala majoritate"*. PDSR s-a retras din Parlament, a declarat Ion Iliescu, nu pentru a-l sprijini pe C.V. Tudor, ci pentru a condamna abuzurile actualei puteri.

• *Legea Avocatului poporului* a fost promulgată

Şeful statului a semnat decretul privind promulgarea *Legii pentru organizarea şi funcţionarea instituţiei Avocatul poporului*. Această instituţie are ca scop apărarea drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor în raporturile acestora cu autorităţile publice.

Miercuri 19 martie

• Emil Constantinescu la Timişoara

„O perpetuare a punctului 8 al Proclamaţiei de la Timişoara în anul 2000 ar demonstra slăbiciunea şi incapacitatea actualilor guvernanţi de a folosi puterea cu care au fost învestiţi", a declarat preşedintele Emil Constantinescu. Şeful statului şi-a exprimat dezamăgirea că a fost refuzat de mai mulţi intelectuali solicitaţi să devină ambasadori, ca şi de faptul că apelul său adresat avocaţilor de a accepta ca pentru cel puţin doi ani să intre în magistratură a fost total ignorat.

Joi 20 martie

• Liderii opoziţiei la Cotroceni

Liderii PDSR, PRM şi PUNR au avut întîlniri cu preşedintele Emil Constantinescu, într-o tentativă de a găsi o soluţie la actuala criză parlamentară. După întrevedere, PDSR a spus că de la începutul săptămînii îşi va relua activitatea parlamentară.

• PNŢCD îşi critică unii membri

Biroul de Conducere, Coordonare şi Control al PNŢCD a criticat luările de poziţie ale unor membri ai partidului care au exprimat poziţii critice la adresa proiectului de buget. Poziţia Biroului a fost determinată de nemulţumirea ministrului Sănătăţii faţă de procentul din buget alocat acestui domeniu, ca şi de poziţia senatorului Corneliu Turianu, care s-a opus modificării *Legii investiţiilor străine*.

• Adrian Severin la Bonn

Ministrul de Externe Adrian Severin a pledat în capitala Germaniei pentru integrarea României în primul val în NATO, însă omologul său german nu a făcut nici o afirmaţie deschisă în acest sens. Klaus Kinkel a subliniat „relaţiile excelente" cu Bucureştiul, a salutat încheierea tratatului de bază cu Ungaria şi a apreciat modul în care este tratată minoritatea germană în România. Pe de altă parte, într-un interviu, ministrul german al Apărării a declarat că ţara sa sprijină aderarea a doar trei ţări la NATO.

Vineri 21 martie

• MAE respinge provocările Kievului

Într-un comunicat de presă, MAE îşi afirmă regretul faţă de unele afirmaţii ale Ucrainei, conform cărora România ar submina negocierile pentru tratatul bilateral, ca şi faţă de unele demonstraţii de la Kiev în care s-ar fi solicitat Bucureştiului să renunţe la pretenţiile sale teritoriale. MAE a reafirmat că România nu are nici un fel de revendicări teritoriale, că securitatea României e legată şi de integritatea Ucrainei şi că nu şi-a schimbat poziţia faţă de punctele convenite pînă acum în tratatul de bază.

• Premierul grec la Bucureşti

Primul-ministru elen, Constantinos Simitis, a declarat că Grecia va sprijini eforturile României de integrare euro-atlantică şi va susţine iniţiativa Bucureştiului ca una din autostrăzile europene să traverseze ţara noastră.

Sîmbătă 22 martie

• „România la lucru"

Forumul Crans-Montana, desfăşurat la Bucureşti sub titulatura „România la lucru", a oferit autorităţilor posibilitatea de a promova interesele economice şi financiare ale României. Premierul Victor Ciorbea a promis investitorilor scutiri de impozit pe profit, dar şi alte scutiri importante. Totodată, a fost anunţată intenţia restructurării industriei de petrol şi gaze, ca şi privatizarea unor importante întreprinderi.

• Schimbări la vîrf în PUNR

Convenţia Naţională Extraordinară a PUNR l-a învestit în funcţia de preşedinte pe Valeriu Tabără. Fostul lider, Gheorghe Funar, nu a mai candidat, iar Ioan Gavra a fost revocat din funcţia de secretar general al partidului.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Anunţ

Cercetarea ştiinţifică a suscitat în ultima perioadă multe discuţii.

Grupul pentru Dialog Social (GDS) anunţă organizarea, joi 27 martie a.c., ora 17.00, a unei mese rotunde dedicate acestui subiect: „Cercetarea românească, între realităţi şi perspectiva integrării europene". Printre invitaţi se numără şi ministrul Cercetării şi Tehnologiei, Bogdan Teodoriu. Se va lansa un apel de creare a unui Forum al Ştiinţei.

Sînt aşteptate toate persoanele interesate, inclusiv cele care ne-au trimis articole la redacţie.

Totodată, revista *„22"* şi GDS vor organiza o masă rotundă despre situaţia Universităţii „Babeş-Bolyai", la o dată ce va fi anunţată.

FLORIN GABREA

TELEVIZIUNE

Vechi şi nou

O anume efervescenţă a cuprins mai toate televiziunile, odată cu semnalul dat de TVR, cu puţin timp în urmă, de înnoire şi restructurare. Emisiuni mai vechi au trecut fie de pe un program pe altul („**În faţa dumneavoastră**", de la TVR 2 la TVR 1), fie de la o zi la alta (vezi „**7 zile în România**", beneficiind de o nouă şi modernă, cu largi cîmpuri vizuale, ambianţă, la TVR 1, duminica, ora 18.05) sau au rămas pe loc, dar şi-au „înnoit" decorul (cu un aer de solemnitate atemporală şi simetrie desuet-muzeală, demn de „prefacerile" anilor '70, vezi „**Serata muzicală**", la TVR 2), toate păstrînd moderatorul şi, în mare parte, modul de prezentare, fără a opera o modificare substanţială a conceptului. Totodată, au fost elaborate, pentru unii (vechi şi încercaţi) realizatori, noi concepte de emisiuni, mai dinamice şi mai bine puse în valoare („**Sens unic: cărbune**" – Gabriel Giurgiu, „**Media-club**" – Vartan Arachelian şi Virginia Gheorghiu, la TVR 2, din 23.03.1997), sau pur şi simplu au fost schimbate doar ziua şi ora de emisie, ca urmare a scăderii (sau creşterii) cotei de audienţă la public (vezi „**Faţă-n faţă cu Ilie Şerbănescu**", la PRO TV, miercurea, ora 23.15). O ultimă noutate (cam veche la PRO TV şi la alte televiziuni europene) este emisiunea ritmată de tipul *News in brief*, de la ora 19.00, a TVR, care consemnează tematica ştirilor de la **Jurnal**.

Un exemplu de talk-show nou şi reuşit este „**Profeţii despre trecut**", de la PRO TV (duminică, ora 12.35), unde Ioan T. Morar îl are ca invitat permanent pe Silviu Brucan. Principalele evenimente politice ale săptămînii sînt comentate cu o detaşare aproape placidă şi plină de humor, demonstraţia fiind însoţită de acele sentinţe foarte personale care l-au făcut celebru pe Brucan şi au fost, nu de puţine ori, în răspăr cu majoritatea analiştilor politici. Verva reţinută şi plăcerea *causeriei*, ce trădează o vocaţie de bun privitor al istoriei, se împletesc, uneori, cu maliţia şi cinismul, deloc agresive, care amintesc de străluciţa-i carieră de versat sfătuitor de taină şi abil făcător „din umbră" al istoriei. Punctarea principalelor idei prin inserturi sugestive, precum şi acordarea de note evenimentelor comentate conferă acestei emisiuni atractivitate şi suspans. Astfel, conform clasamentului valoric, iniţiat de Brucan, opoziţia pedeseristă, în frunte cu Ion Iliescu (*„Nelu Cotrocelu"*) s-a ales cu ruşinoasa notă **4**, pentru gestul imatur *„şi lipsit de inteligenţă politică"* de a părăsi lucrările Senatului, în semn de solidaritate cu senatorul Vadim Tudor.

Acest suflu înnoitor nu pare să fi atins, însă, şi emisiuni „consacrate", ca „**Oameni care au fost**" (despre Mircea Vulcănescu), din 23.03.1997, la TVR 2 (realizatoare: Florica Fulgeanu). Stăpînită, în mod cu totul fals şi nejustificat, de acel *horror vacui*, autoarea s-a grăbit să înghesuie, în fluxul rostirii gîndurilor lui/despre Mircea Vulcănescu, ba imagini peisagistice luate la întîmplare, dar care vor fi avut, probabil, secreta (şi anapoda) misiune de exaltare contrapunctică a simţămintelor (noastre?) patriotice, ba scene de o dramaturgie timpă şi mizerabil filmate, în care o siluetă bîntuie ca o stafie, spre disperarea spectatorului, prin faţa unei ferestre jerpelite, deschise (simbolizînd – cum altfel? – viitorul sau libertatea). De un acelaşi păcat, aproape calchiat, care denotă modul complet deficitar, destul de larg răspîndit, de a gîndi televiziunea, se face vinovată şi emisiunea „**Eccleziast**" (despre Nicolae Steinhardt), din 10.03.1997 şi 20.03.1997, la TVR 1 (realizatoare: Zamfira Lemnaru).

O preluare recentă (în cadrul emisiunii „**Clio**", din 23.03.1997, la TVR 2) de la un canal de televiziune (nu ştim dacă englez sau american, din cauza absenţei oricărui generic original), a unui film documentar despre salvatorul de evrei, din Germania nazistă, fabricantul Oskar Schindler, o mostră de acurateţe documentară, de precizie a informaţiei, de tehnică a interviului, de ştiinţă a portretizării şi a exploatării tensiunii emoţionale, ar trebui să figureze pe primul loc în catalogul de referinţe pentru orice tip de astfel de „evocări" istorice.

Tot o emisiune mai veche, dar cu o tematică nouă şi deosebit de actuală, a fost „**Credo**", din 19.03.1997, la TVR 1, care i-a avut ca invitaţi pe Gabriel Andreescu (din partea Comitetului Helsinki), pe publicistul Dan Stanca şi pe dr. Alexandru Stan, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Coordonatorul discuţiilor, Titi Dincă, a supus dezbaterilor problema **fundamentalismului şi integrismului religios**. Punctul culminant, care a fost chiar argumentul irefutabil şi oripilant al delimitării celor prezenţi (dar cu argumente atît de diferite) de fundamentalism (dogmatic) şi fanatism, l-au constituit imaginile de la o procesiune religioasă şiită, din Iran. Participanţii la procesiune, masaţi în jurul celebrei fîntîni cu apă însîngerată, de la Teheran, se izbeau sacadat cu palmele în creştetul capului, pînă la mutilare şi pierderea cunoştinţei. Atrocitatea desăvîrşită, filmată de operator aproape cu sadism, era nu gestul mecanic şi obsesiv al autopunităunii adulţilor, răspunzători în cele din urmă de actul opţional al obedienţei şi anihilării individuale în faţa divinităţii, ci molestarea ritualică a unui copil, în vîrstă de trei sau patru ani, căruia sîngele îi şiroia pe frunte şi-i intra în ochii dilataţi de spaimă, suferinţă şi neînţelegere. Gîndul că acest copil, cu osul craniului tumefiat, va decide cîndva soarta unui semen de al său, te umplea de oroare înfiorată. Evident că prof. Alexandru Stan se declara împotriva fundamentalismului religios, dar delimitarea sa avea în vedere doar fundamentalismul religios islamic, iudeu sau sectar. Cel ortodox, de tip instituţional-bisericesc, nu individual dogmatic, era trecut sub tăcere. Gabriel Andreescu, lucid şi neclintit, apărător al dreptului individului într-o societate laică şi un stat de drept, a adus tot atîtea argumente ale gravelor derapări ce frizează, dacă nu fundamentalismul *stricto sensu*, exclusivismul malign şi comportarea intolerantă a capilor Bisericii Ortodoxe Române sau a formaţiunilor parareligioase ale studenţimii care „stau de veghe". A fi împreună, a crede împreună, a te ruga împreună cu ai tăi înseamnă, sau ar trebui să însemne, acceptarea şi respectarea, fie ea şi religioasă (sau mai ales religioasă), a alterităţii.

Bucuria revederii, cu o privire nouă, a unui film vechi de douăzeci şi doi de ani, difuzat de PRO TV, în 21.03.1997, a fost deplină. Mircea Daneliuc, cu filmul de debut ***Cursa*** (unul dintre cele mai bune filme ale sale şi unul de referinţă al cinematografiei româneşti), a dovedit că ştie, încă de atunci, surprinzător de multă meserie, stăpînind fără greş tehnica naraţiunii (sincopate), a metaforei şi a elipsei cinematografice. Cu excepţia începutului, unde stridenţele (de actorie, mai ales la regizor, şi cele de critică socială, lipsite de fundament şi tratate prea frivol) sînt ceva mai supărătoare, filmul aminteşte de acurateţea ideatică şi stilistică a bijuteriei lui Roman Polanski, numită ***Doi oameni şi un dulap***, şi atinge puncte de tragică profunzime ale filmului ***Cowboyul de la miezul nopţii***, al lui Arthur Schlesinger. Personajul jucat de Constantin Diplan (un deosebit de talentat actor) capătă uneori contururile grotesc-fragile ale arhitectului monden şi lichea din ***La dolce vita***, al lui Fellini, interpretat de inegalabilul Marcello Mastroiani, cu care, probabil, în secret, actorul român se confruntă şi, pe drept cuvînt, se compară.

REVISTA PRESEI

Săptămîna „rechinilor" ameninţaţi

• Vineri 14 martie, unul dintre cei mai controversaţi bancheri îşi încheia cariera de preşedinte al celei mai importante bănci din România, Bancorex • **Răzvan Temeşan** era înlocuit din funcţie prin decizia adunării generale a acţionarilor băncii, deoarece a majorat capitalul social al instituţiei fără aprobarea FPS şi, totodată, începea să fie cercetat pentru o operaţiune financiară ilegală aprobată în 1992 • **Temeşan** consideră că FPS a favorizat organizarea unui puci bancar • *„Cred că e eronat ca actuala putere să joace cartea neimplicării totale şi permiterii unor asemenea grupuri iredentiste, de presiune, formate din activişti ai fostei Securităţi, grupaţi într-o mafie cu influenţă materială sau de legături trecute prin diverse instituţii."*, afirmă într-un interviu acordat cotidianului **Libertatea** (17 martie) • Însă **Răzvan Temeşan** devine candid cînd trebuie să explice de ce a avizat credite nejustificate pentru oamenii de afaceri **Cataramă** şi **Păunescu**: *„Sînt împrumuturi normale. Sînt bani cu care s-au realizat investiţii"* • Iar lui **Miron Mitrea** i-a fost acordat un credit de 100 milioane de lei cu o dobîndă de 18% *„pentru că prezenta credibilitate"* • În 17 martie, **Evenimentul zilei** publică două documente din care rezultă că, *„cu o operativitate demnă de remarcat, BRCE avalizează două bilete la ordin emise de o firmă al cărei acţionar majoritar este **George Constantin Păunescu**, în valoare de 4,8 milioane dolari fiecare"*, sumă din care, la o zi după, două milioane sînt trecute în contul personal al lui **G.C.P.** • Tot despre banii personali ai celui mai cunoscut dintre fraţii **Păunescu** vorbeşte şi **Adevărul**, a doua zi, cînd publică o anonimă ce conţine un număr de cont de unde **G.C. Păunescu** ar fi folosit nu banii proprii, ci cei obţinuţi dintr-un împrumut bancar pentru a cumpăra acţiuni Bankcoop, lucru de altfel interzis de lege • **Evenimentul zilei**, în 18 martie, prezintă alte documente, conform cărora o firmă a altui frate **Păunescu, Viorel**, obţine chiar în ziua înfiinţării un credit de 9,6 milioane dolari de la BRCE. Editorialistul Cornel Nistorescu se întreabă ce legătură există între toate cazurile prezentate pînă acum: *„Să fi crezut **R. Temeşan** că fraţii **Păunescu** sînt nişte alchimişti financiari şi tot ce ating se triplează ca valoare, sau este vorba de o presiune politică exercitată de fosta putere şi de acoliţii săi asupra fostului preşedinte al Bancorex?"* • Dar galeria cu rechini ai corupţiei nu se opreşte aici • **Adevărul** din 20 martie încearcă să radiografieze modul în care a operat unul din numeroşii miliardari de carton, **Gheorghe Chivu**, fost lider PDSR de filială • Aşadar, **Chivu** a împrumutat cu dobîndă preferenţială cîteva zeci de miliarde de lei, *„bani folosiţi în derularea unor operaţiuni comerciale, nicidecum agricole"*. Concluzia **Adevărului**: *„de ce a ajuns o piine 2.000 de lei, cînd statul a alocat credite de sute de miliarde pentru agricultură? În parte şi pentru că multe din aceste credite au ajuns în buzunarele unor escroci"* • **Evenimentul zilei** din 22 martie anunţă că justiţia va avea de judecat primul caz de corupţie din rîndurile noii puteri • Consilierul municipal **Ioan Itu**, cîndva primul jurnalist care a publicat dosarul de securitate al lui Virgil Măgureanu, este acuzat de trafic de influenţă (a solicitat un calculator în schimbul favorizării obţinerii unui spaţiu comercial) • *„Fapta este probată şi nu lasă nici un dubiu în favoarea inculpatului"*, declară procurorul Daniela Matei • **România liberă** din aceeaşi zi semnalează un succes al Comisiei anticorupţie din judeţul Tulcea: la intervenţia acesteia, Poliţia Transporturi Constanţa a prezentat rezultatele investigaţiilor privind comiterea unor abuzuri în cadrul Companiei Române de Pescuit Oceanic, abuzuri soldate cu „găuri" de sute de milioane de dolari • *„După o lungă şi păguboasă perioadă de lîncezeală, timp în care flota noastră de pescuit oceanic s-a risipit, la preţuri de nimic, prin toate colţurile lumii, am reuşit, abia acum, datorită iniţiativei Comisiei anticorupţie, să aflăm în ce stadiu se află mai multe dosare de cercetare penală, acestea fiind scoase cu mare greutate de la naftalină"*, scrie autorul articolului •

MARIAN CHIRIAC

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

În toate librăriile de săptămîna viitoare

MANUALE ŞCOLARE HUMANITAS

Limba română
clasa a V-a

Limba franceză
clasa a V-a

Educaţie civică
clasa a III-a

Un nou stil de a face şcoală

HUMANITAS EDUCATIONAL

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **54%**);
- Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **62%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- **7.500 lei** pe 3 luni (reducere **42%**), cu expediere la domiciliu;
- **6.500 lei** pe 3 luni (reducere **50%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.* **Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:** *Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, **cu specificarea pentru** *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Cîte ceva despre România

Viitorul limbilor

● Un „Apel" foarte lung al unui „*Comitet european pentru respectul culturilor și limbilor în Europa*", plin, de altminteri, de generalități și locuri comune despre „regimul limbilor" într-o viitoare Europă lărgită, ne face surpriza să descoperim printre cei 62 de semnatari 9 români, și anume: **Radu Cârneci, Valentin Gheorghiu, Andrei Magheru, Mihaela Mihai, Dan Ion Nasta, Cristian Popișteanu, Eugen Simion, Virgil Tănase, Răzvan Theodorescu**. Pericolul actual în „Europa după Ialta", care, „încet-încet", și-ar fi regăsit „drumul unității, al păcii și cooperării între națiuni", este nu cel al unei noi cortine de fier economice, al unei Europe cu mai multe viteze, cu conflicte ori războaie, fie și civile, cu discriminări între cetățenii națiunilor bogate și ai celor sărace, între cei ce circulă liberi în spațiul european și cei ce trebuie să demonstreze că merită o viză, al abandonării Europei sociale etc., ci riscul „triumfului unei singure limbi și al unei gîndiri unice" (după formularea semnatarilor). Așa se și spune, de cel puțin două ori, fără teama de repetiție, în acest text publicat, după toate aparențele, în regim publicitar.

Acești primi semnatari (următorii sînt invitați să-și trimită semnăturile și cecurile de susținere la „*Avenir de la langue française*", 5, rue de Boule-Rouge, Paris) avansează în atenția negociatorilor implicați în revizuirea tratatului Uniunii Europene o serie de propuneri. Din discuțiile purtate pe această temă, mai toate par să se afle deja pe agenda de lucru respectivă. Două dintre propuneri (cel puțin) au însă un anumit grad de inadecvare ori imprecizie și de aceea mi-am permis să le reproduc (extrăgîndu-le dintr-un verbiaj care automat trezește în minte sintagma „limbă de lemn"), însoțindu-le de un scurt comentariu: „*Subordonarea accesului fiecărui candidat la o funcție în diversele instituții europene cunoașterii la nivel egal* (sublinierea semnatarilor), *verificată imparțial* (sublinierea noastră), *a cel puțin două limbi ale Uniunii, în afara limbii sale naționale oficiale*".

Din ce am putut vedea, utilizarea a două-trei limbi intră în practica cea mai curentă a funcționarilor de la Bruxelles. Nu mai stau chiar la fel de strălucit lucrurile cu funcționarii europeni din alte țări (Italia, de pildă). Parlamentarii europeni sînt și ei de multe ori plurilingvi. Mi s-a spus (de către persoane avizate) că există propunerea ca pe viitor politicienii europeni să fie invitați să stăpînească, pe cît posibil, două limbi străine, numai că lor li se cere în primul rînd competența politică și profesională (juridică, deseori) și autoritatea din propria țară, de care Europa are din ce în ce mai mare nevoie. Parlamentul european, și așa în deficit de putere față de guvernele și parlamentele naționale, nu poate avea în primul rînd criterii gen „cunoașterea la nivel egal a cel puțin două limbi străine", pentru că altminteri instituțiile europene pot fi mult mai eficace umplute cu profesori (ori chiar studenți) la limbi străine. Cît despre insinuarea conținută în privința „verificării imparțiale" a celor ce trebuie să stăpînească în mod perfect egal măcar două limbi străine, ea pare de-a dreptul o copilărie: „*Limitarea, în întîlnirile de lucru cu caracter tehnic, a limbilor în care se traduce, la un număr rezonabil, pentru a se evita paralizia și sabotarea sistemului plurilingv al Europei, fără a se limita dreptul de expresie al fiecăruia în limba sa națională oficială*".

Cum se mai poate păstra dreptul de expresie al fiecăruia în limba sa națională oficială, dacă numărul de limbi în care se traduce a fost limitat „la un număr rezonabil"? Și care este acest „număr rezonabil" de limbi? Și care sînt limbile alese? În fapt, doar aceasta este problema, pentru că, altminteri, toată lumea este de acord că traducerea discuțiilor și a documentelor de lucru în peste 20 de limbi va îngreuna și mai mult procedura birocratică europeană.

Singura explicație pe care am găsit-o pentru motivarea acestui lung „Apel", încărcat de clișee, a fost ipoteza unei tentative de susținere a limbii franceze, care a pierdut, într-adevăr, teren în fața englezei, inclusiv pe tradiționala arie europeană. Este un fapt pe care îl regretăm și noi, numai că el este ineluctabil. În această ipoteză, semnăturile românilor par și mai greu explicabile, în primul rînd pentru că problemele integrării României, deloc simple și destul de presante, ar fi presupus alte centre de interes pentru semnatari. Românii sînt semi-consolați cu faptul că nu au o limbă de circulație și învață cu plăcere limbi străine, dar nu sînt deloc consolați, de pildă (și au tot dreptul să nu fie), cu discriminarea la care sînt supuși, ca membri ai unei țări asociate, avînd nevoie de viză (cu toate umilințele și dificultățile ce provin de aici) pentru a călători în Europa. E bine că cei 9 români tratează Europa fără complexe, de la egal la egal, dar pentru cea mai mare parte dintre ei, care sînt numai cetățeni români, statutul de cetățean al Uniunii Europene se află în cel mai fericit caz la distanță de cîțiva ani buni, după ce se vor face în acest scop eforturi serioase. Momentul cînd, pe orice aeroport, se trece la controlul pașapoartelor și șirul de călători se împarte în două (cei cu pașapoarte UE și cei fără) este în sine, deocamdată, suficient de lămuritor.

Dar, la urma urmei, fiecare semnează ce vrea și unde poate.

Iar despre problemele de viză ale românilor, mai multe săptămîna viitoare.

Ameliorare de imagine cu final deschis

„*Nimic despre România*" au repetat decenii la rînd, cu frustrare și reproș, românii din străinătate, cei care aveau acces la presa străină și mai aveau interes față de țara de unde plecaseră. Numai că, atunci cînd chiar apărea ceva despre România, în timpul regimurilor Ceaușescu și Iliescu, de obicei aveau motive să fie și mai nemulțumiți: „*țara lui Dracula*" se confirma ca o campioană europeană a ororilor.

La numai patru luni după alegerile din 17 noiembrie 1996, s-a schimbat ceva în cotidianul mediatic referitor la România? Se poate răspunde scurt: „*Da*". Rămîne să vedem „*Anume ce*".

Faptul cel mai sigur este că s-au mai înmulțit referirile la România. De obicei este vorba despre informații de regulă exacte, în primul rînd despre politica sa externă.

Pe 6 martie, un telefon de la Washington din partea asociației „Free Romania Fund", un lobby activ al americanilor de origine română, îmi atrăgea atenția asupra unui articol despre lărgirea NATO (publicat, cred, în *Washington Post*) în care ar fi apărut prima semnalare a României, alături de Polonia, Ungaria, Republica Cehă.

Făcînd supoziții despre importanța istorică a întîlnirii dintre președinții Clinton și Elțîn la Helsinki, ziarul belgian *Le Soir* din 20 martie 1997 enumera, după cele trei favorite, „*poate și România și Slovenia, susținute de țările mediteraneene*".

Sînt referiri mai degrabă izolate, ce pot confirma deocamdată doar speranța că dosarul României se va afla și el pe masa discuțiilor din vară, trebuind așadar să primească un anumit răspuns. A gîndi pozitiv integrarea României în structurile europene și euro-atlantice este, la ora actuală, pentru guvernanții români o firească datorie națională. Pentru că efortul onest în această privință, la nivelul diplomatic, ca și cel al reformelor economice, n-are cum să nu fie înregistrat. O dovedesc, între multe altele, două articole mai extinse, ale căror echilibru de ton și exactitate de informație pot fi luate ca model de ziariștii români.

Primul, intitulat „Broasca țestoasă vrea să ajungă din urmă iepurii Europei Centrale", este ilustrat cu o fotografie a președintelui României alături de președintele Republicii Cehe. Legenda fotografiei, cu semnul ei de întrebare de la sfîrșit, completează semnificativ titlul articolului: „Domnii Constantinescu și Havel în același tren?". Marți 11 martie, cînd articolul acesta apărea în *La libre Belgique*, președintele Constantinescu se afla, într-adevăr, la președintele Havel, în vizită. Ideea principală a articolului era că, după victoria fostei opoziții în alegerile din noiembrie 1996, „broasca țestoasă română" (botezată astfel de **André Saint-Martin**, autorul articolului, pentru că pînă de curînd mersese mult mai încet în cursa pentru integrare) „*a înregistrat succese importante și vrea să treacă linia de sosire a întîlnirii de la Madrid odată cu iepurii polonezi, unguri și cehi*". Nu lipsesc din articol nici una dintre datele importante ale dosarului. De la început se remarcă, de pildă, faptul că mai mult de 90% din populația României și toate forțele politice importante sînt favorabile integrării, astfel încît, pe această linie, „*un eventual eșec va fi trăit ca o dramă națională*". Sînt înregistrate „*speranța redată*" de vizita și declarațiile de susținere ale președintelui Franței, Jacques Chirac, semnalele pozitive din Italia, Spania, Grecia, Turcia, așadar venite din „*țările care formează flancul de sud al Alianței*". Este luată în calcul posibila vizită la București a cancelarului Helmut Kohl, realizată cu eforturi franceze, se adaugă solicitarea făcută Regelui Mihai și fraza acestuia: „*Îmi iubesc prea mult țara pentru ca să nu accept această propunere*", se anunță organizarea unei forțe de reacție rapidă în domeniul militar destinată participării alături de NATO la „*prevenirea conflictelor și operațiunilor de menținere a păcii*". Sînt rezumate eforturile diplomatice pentru normalizarea relațiilor cu vecinii, inclusiv stadiul tratatului cu Ucraina și declarația președintelui Constantinescu: „*Acest acord va fi atuul nostru pentru integrarea în NATO. Sîntem gata să facem sacrificii istorice*". Finalul articolului rămîne „*deschis*": „*Ce este mai greu a rămas de făcut de acum înainte: de smuls consimțămîntul americanilor, a căror poziție va fi determinantă la Madrid (...) Or, pînă acum, Statele Unite ale Americii au jucat cartea așteptării, dînd mînă liberă ambasadorului lor la București, Alfred Moses, să încurajeze eforturile românești*".

Tratatul cu Ucraina, în contextul general al politicii externe românești, este analizat în articolul lui **Cristophe Chatelot**, intitulat „Kievul, Bucureștiul și comorile Insulei Șerpilor", publicat pe prima pagină din *Le Monde* (14 martie 1997): „*Grijulie să-și menajeze șansele de a face parte din primul val de integrare în NATO, România știe prea bine ce ar avea de pierdut dacă ar pune în discuție granițele moștenite după cel de-al doilea război mondial. De altminteri, primul-ministru Victor Ciorbea a și dat formal asigurări că țara sa nu are nici o revendicare teritorială față de Ucraina, deși aceasta deține mai multe vechi teritorii românești, în virtutea pactului germano-sovietic Ribbentrop-Molotov, din 1939*". Despre Insula Șerpilor, jurnalistul francez crede că ea va face obiectul unui document anexat la tratat, eventual în urma unei reglementări în fața tribunalelor internaționale. Miza Insulei Șerpilor provine, după opinia sa, „*de la rezervele submarine de gaz și petrol, a căror existență este presupusă de ambele state ca fiind în împrejurimile insulei. De aici revendicarea Ucrainei de a-și întinde la maximum zona sa de suveranitate în jurul Insulei Șerpilor și de a-și mări șansele să descopere aici aurul negru și alte bogății ascunse*".

„Ieșirea diferită din comunism a Balcanilor" se intitulează amplul articol al lui **Jean-Yves Potel**, publicat în numărul din martie al lunarului *Le Monde diplomatique*. Autorul pornește de la coincidența manifestațiilor din Serbia, Bulgaria și Albania, care ar fi putut sugera ideea unei „*contagiuni în partea de sud a Balcanilor*". Analiza atentă a lui Jean-Yves Potel, unul dintre cei mai profunzi comentatori politici ai Europei Centrale și de Est, demonstrează, în cel mai larg context, cu date și cifre exacte, drumurile diferite pe care s-au angajat societățile postcomuniste. Economiile central-europene, începînd din 1992–1993, „*s-au integrat din ce în ce mai mult pieței mondiale, fără ca din acest motiv să exporte – cel puțin pînă acum – insecuritate și mizerie spre Vest. În paralel, s-a făcut evidentă o stabilizare a regimurilor democratice. Cu toate acestea, rezultatele sînt fragile, deocamdată, căci continuă să existe în aceste țări tendințe de închidere, de întoarcere spre sine și o demagogie populistă pe care o integrare prost stăpînită în Uniunea Europeană le-ar putea întări. În comparație cu această evoluție, cea a Balcanilor este mult mai nesigură*".

Dar de ce tranziția pare să atîrne atît de greu asupra Balcanilor? Jean-Yves Potel consideră că doi factori esențiali explică dificultățile acestei regiuni: subdezvoltarea economică și specificul istoric. Ca să descrie mai bine societățile postcomuniste balcanice, el recurge la un citat din **François Maspero**, autorul unei recente cărți de călătorie prin Balcani: „*Pe ruinele regimului comunist s-a instalat contrariul unei societăți de cetățeni, și anume o societate a verilor, a cumetrilor (...), o societate a acomodărilor de tot felul, a solidarităților egoiste, oculte și exclusiviste*".

Dar în ce măsură ne mai privesc pe noi evoluțiile divergente ale țărilor situate mai la sud de România? Jean-Yves Potel o spune în finalul articolului: „*Dacă dezvoltarea economică și specificul istoric nu explică îndeajuns de bine această regiune, cel puțin ele schițează o linie despărțitoare între ea și Europa Centrală. Și subli-*

(Continuare în pag. 7)

DIANA TURCONI

Transplantul de organe – un imperativ

În ultimele decenii, transplantul de organe – singura posibilitate terapeutică de abordare a unor maladii incurabile – a devenit, din metodă chirurgicală spectaculoasă, o terapie curentă. El este practicat atît de Statele Unite, de Europa vestică, cît şi de cea de centru şi de sud-est, cu o excepţie: România. Aici se realizează doar transplant renal. Această poziţie retrogradă nu-i permite României aderarea la Uniunea Europeană pentru Transplant. Datorită centralizării excesive, care îl face inaccesibil, nu cunoaştem încă poziţia Ministerului Sănătăţii.

Dată fiind condiţia dezastruoasă de funcţionare a sectorului Sănătate, se pune întrebarea: este posibilă, astăzi, în România, o medicină de vîrf? Prof. **Eugen Proca** se arată reţinut şi descurajat: *„În 1959, am realizat, la Spitalul Fundeni, prima dializă din ţările lagărului comunist. Veneau să fie dializaţi la noi potentaţi din Bulgaria sau Ungaria. Astăzi sîntem pe ultimul loc, chiar şi în privinţa unei terapii curente precum transplantul de rinichi. Eu am realizat 41 astfel de grefe; pe an, se fac în România cam 40–50. Medicina de vîrf trebuie dezvoltată în paralel cu cea de bază. România mai are de străbătut un drum lung. Nu am cortizon să-mi tratez pacienţii. E multă sărăcie. Primesc propuneri de vînzare de rinichi. E dureros“.*

Medicii cu o practică personală de vîrf consideră că nu putem să ne rupem definitiv de contextul european şi că transplantul de organe va deveni şi la noi o realitate. Se pun însă cîteva probleme esenţiale, asupra cărora nu numai Ministerul Sănătăţii, dar şi întreaga societate românească este chemată să se instruiască şi să se pronunţe: **cine sînt donatorii de organe şi în ce condiţii se prelevează acestea; cît timp pot fi conservate organele înainte de transplant; ce înseamnă „moartea cerebrală“ şi „cadavrul cu activitate cardiacă“; la cît se cifrează costul suportat de societate şi cît efort medical se investeşte în programul de transplant?** De asemeni, **Biserica Ortodoxă Română este chemată să se pronunţe în problema transplantului**, căruia alte religii (catolică, mozaică, islamică, hindusă) i-au acordat votul de acceptare.

Grefa de rinichi de la donator viu a fost pentru prima oară realizată în România în februarie 1980, de prof. **Eugen Proca**, şeful secţiei de Urologie de la Spitalul Fundeni. De asemeni, prof. **Petre Drăgan**, de la Spitalul Judeţean din Timişoara, afirmă că la rîndul său a realizat, în 1981, transplant de rinichi – performanţă pe care, după 11 ani (1992), ar fi comunicat-o Congresului Medical de la Sibiu. La Cluj, prof. **Mihai Lucan** (numit de curînd şeful Comisiei de Transplant a Ministerului Sănătăţii) a realizat, la rîndul său, numeroase asemenea intervenţii. Premiera de transplant de la „cadavru cu activitate cardiacă“ a fost realizată de curînd, tot de prof. Eugen Proca, la Spitalul Fundeni: rinichiul a fost prelevat de la o femeie de 40 de ani şi transplantat unui bărbat de 38 de ani. Cu toate dificultăţile enorme, ţinînd de timpii preoperatori, intervenţia a reuşit. Acordul generos al familiei nu a stat îndeajuns în atenţia opiniei publice pentru ca un astfel de act să facă breşă în atitudinea retrogradă şi, în ultimă instanţă, profund egoistă pe care o adoptăm în România privitor la donarea de organe.

Biserica spune DA

La solicitarea noastră, **Biserica Ortodoxă Română** îşi exprimă punctul de vedere asupra transplantului prin I.P.S. Episcopul **Teofan Sinaitul**: *„Considerăm că dacă viaţa donatorului nu e pusă în pericol iminent prin oferirea unui organ al său, transplantul poate fi făcut. E nevoie să existe însă voinţa exprimată clar şi fără presiuni de către donator. În cazul decesului, e necesar asentimentul urmaşilor. Învierea atinge atît trupul, cît şi sufletul, dar dacă vei fi refăcut din ţărînă, există oare pericolul să nu ţi se poată re-crea inima? Ezitarea unor creştini de a-şi oferi organele pentru transplant – sau de a aproba prelevarea acestora de la rudele decedate – este explicată, cred, doar de temerea că «moartea clinică» ar putea fi înşelătoare. În privinţa aşa-numitei «morţi clinice», mi-e greu să mă pronunţ. Dacă o persoană e declarată însă moartă biologic, nu văd motiv pentru care transplantul să fie împiedicat“.*

Iată şi opinia părintelui **Constantin Galeriu**, preşedinte de onoare al Fundaţiei DELPHI (apărarea drepturilor bolnavilor): *„Transplantul se înscrie în principiul iubirii, pe care se sprijină Biserica. Trupul unui om nu este, după moarte, «cadavru», el rămîne templu al sufletului, cu care acesta va păstra legătura. Oferindu-mi însă inima altui om, eu nu pierd legătura cu ea; voi putea dovedi la Judecată, prin gestul meu, că am făcut un bine foarte concret. De ce să putrezească inima mea în pămînt, cînd ea îl poate ajuta pe semenul meu să-şi împlinească destinul? Sînt hotărît pentru transplantul de organe, pe care îl pot apăra teologic. Chem oamenii la înţelegere şi generozitate“.*

Legislaţia românească dispune de o lege a transplantului – *Legea 3/1977*. Aceasta ar trebui însă adusă la zi, cu precizări care să ajute dezvoltarea acestei terapii şi în România. Ministerul Sănătăţii, condus de d-l **Iulian Mincu**, avea în plan un program de transplant. Actualul minister plănuieşte, cu un firav ajutor străin, înfiinţarea, la Spitalul Universitar Bucureşti, a unui Centru Naţional de Transplant (paralel cu cel de la Spitalul Fundeni), unde, deşi nu există secţii specializate de urologie, chirurgie cardiovasculară etc., se prevede, în răstimp de şase luni, realizarea grefelor de rinichi, ficat, cord-pulmon. România nu este membră a **Euro-Transplantului**, bol-

navii nu pot fi trimişi în străinătate pentru a li se acorda asistenţă, dar acesta nu este un motiv de a lua hotărîri într-atît de pripite. Problematica transplantului se cere abordată metodic. În această încercare, ne susţine conf. dr. **Irinel Popescu**, şeful secţiei a II-a de Chirurgie de la Spitalul Fundeni, a cărui experienţă medicală o însumează şi pe aceea a unei practici de 3 ani la Spitalul „Mount Sinai“ din New York, unde s-a specializat în transplantul de ficat: *„Transplantul de organe ridică două mari probleme: aceea a donatorului (donorului) şi costul intervenţiei. Referindu-mă la prima, există trei tipuri de donori: donori vii de organe-pereche (rinichi) – de obicei rude apropiate ale bolnavului. Supuşi la presiune psihologică de către familie, dar şi de propria conştiinţă, să se reţină că dacă donează la 20 de ani un rinichi, la 60 pot să aibă probleme de sănătate. Tot din această categorie fac parte şi donorii cu interese economice comune (soţ-soţie, parteneri de afaceri etc.); se mai practică, deşi inacceptabilă legal, etic şi moral, vînzare de organe – aceasta ar fi ultima categorie de donori vii. La Fundeni avem multe oferte de vînzare de organe. Categoria a doua cuprinde donorii vii de organe nepereche – ficatul şi pancreasul. Se poate preleva o parte din ficatul unui adult şi transplanta la un copil; celula hepatică se înmulţeşte, primitorul va avea un ficat normal. Donatorul poate suferi însă traume operatorii importante“.*

Categoria cea mai discutată este însă a *„donatorilor-cadavre în care inima bate“* – cei atinşi de „moartea cerebrală“. Este momentul ca opinia publică românească să înţeleagă corect acest concept, care a întîmpinat multă rezistenţă pe plan mondial. Poate fi considerat cadavru un trup în care inima continuă să pulseze? Iată ce afirmă conf. dr. Irinel Popescu: *„Noţiunea de «cadavru cu activitate cardiacă» pune probleme de înţelegere atît publicului, cît şi specialiştilor; ea o implică pe aceea de «moarte cerebrală», adică **distrugerea creierului pînă la nivelul trunchiului cerebral, cu dispariţia reflexului respiraţiei.***

Un rinichi „la negru“ este cam 150 milioane lei, în vreme ce în India el costă doar 1.500$.

Prelevarea de ficat – 5.000$ şi 25.000$ transplantarea la receptor; monitorizarea gazelor sanguine – 9.000$; patul de transport al transplantatului – 30.000$.

Niciodată un asemenea pacient nu a mai revenit la viaţă şi nici nu poate fi ţinut mult timp conectat la respirator. În această categorie nu intră însă comele prelungite, unde este distrusă doar scoarţa cerebrală, deci există posibilitatea infimă a reversibilităţii. Diagnosticul lezionar care asigură 90–95% din totalul organelor recoltate pentru transplant este dat de accidentele de circulaţie şi accidentele vasculare cerebrale. Singura ţară din lume care nu admite noţiunea de «moarte cerebrală» e Japonia. Acolo se pîndeşte, efectiv, oprirea inimii“.

În vederea prelevării organelor după moartea unei persoane se pune, desigur, problema consimţămîntului. În unele ţări a fost introdus „carnetul de donator“; acesta nu este totuşi un criteriu operant, familia se poate împotrivi. În alte ţări funcţionează regula „consimţămîntului prezumat“: dacă decedatul nu a precizat că se opune prelevării organelor sale, ele se recoltează fără îndeplinirea altor formalităţi. Această metodă ni se pare a fi cea mai de bun-simţ şi o propunem opiniei publice româneşti.

Reîntorcîndu-ne la donori, se conturează şi cei fără activitate cardiacă. Ţesuturi precum osul şi corneea pot fi prelevate în lipsa chiar îndelungată a activităţii cardiace. Rinichiul poate fi recoltat după cel mult 30 de minute de la oprirea inimii, ficatul după 15 minute, iar cordul nu poate fi prelevat decît dacă e în stare de funcţionare. Transplantul de rinichi are un succes imediat, care poate fi chiar de 100%. Transplantul de ficat înregistrează un succes postoperator de 80–90%. Conf. dr. Irinel Popescu mai precizează: *„Şansa de supravieţuire postoperatorie în urma unui transplant este mai mare decît la o operaţie de cancer. În cazul transplantului de ficat, supravieţuirea după un an este de 80%, iar după 5 ani de 60%. Din păcate, nu toate organele transplantate funcţionează, fără să se ştie exact de ce. Reuşita depinde de mulţi factori, de la calitatea în sine a organului pînă la felul în care se realizează transplantul. Rejetul este prevenit prin imunosupresoare, dar acestea sînt foarte toxice. Uneori, apare un fenomen pe care încă nu-l înţelegem – «toleranţa imună» sau «himerismul pozitiv», cînd un organ transplantat e recunoscut de organismul primitorului ca fiind al lui şi rejetul nu se mai manifestă. Care sînt însă criteriile de compatibilitate de care trebuie să se ţină seama? **Criteriul de grup sanguin** – potrivirea de grup, care doar în transplantul de ficat mai poate fi ignorată, dar cu riscuri mari; **testul HIA** (antigene leucocitare umane, numite şi de transplant) – de acestea trebuie să se ţină seama la transplantul de rinichi, la cel de cord şi de ficat; potrivirea lor, foarte dificilă altminteri, nu e indispensabilă. Mai este şi **testul cross-mach** sau test de potrivire, unde se testează sîngele primitorului în raport cu limfocitele donatorului pentru a calcula incidenţa rejetului“.*

Fără rabaturi

Trebuie precizat că actul de donare a unui organ nu se plăteşte, comercializarea organelor e interzisă prin lege. Operaţia de transplant este foarte costisitoare, începînd cu soluţiile de prezervare a organelor, cu firele de sutură, circulaţia extracorporală, respiratoarele şi chiar transportul de urgenţă al unui organ. Ne întrebăm în ce măsură o metodă terapeutică atît de costisitoare se poate adapta la bine cunoscuta „cîrpeală“ din spitalele româneşti? Transplantul nu admite rabaturi. Centrele mici au rezultate categoric mai proaste; cu cît ne ducem dinspre SUA sau Europa vestică spre Egipt şi Turcia, performanţele scad. Totuşi, dr. Irinel Popescu ne declară: *„În secţia pe care o conduc, 3 tineri mor fără să le pot oferi nici o şansă. Dacă aş realiza transplantul de ficat, chiar şi în condiţiile de la noi, m-aş simţi moral acoperit; îmi asum riscurile. Merită“.*

Col. dr. **Ion Ţintoiu**, directorul „Centrului de Boli Cardio-Vasculare al Armatei“, cît şi dr. **Mircea Pătruţ**, şeful secţiei de cardiochirurgie vasculară a Centrului, sînt hotărîţi să realizeze transplant cardiac. Tehnic, pregătirile sînt aproape încheiate. Pentru imunosupresoare au fost găsiţi sponsori. Pe lista de aşteptare a grefei de cord se află 10 tineri afectaţi de o maladie incurabilă. Ei trebuie salvaţi. Ce i se cere Ministerului Sănătăţii? Bani. Azi se operează la o capacitate de 1/2 faţă de 1996. La Chişinău se practică transplantul de rinichi de 10–15 ani, atît de la cadavre cu activitate cardiacă, cît şi de la donori vii. Bulgaria practică transplant de cord, ficat, rinichi. La fel Ungaria, Polonia şi chiar Croaţia. Aceste ţări fac parte din **Euro-Transplant**, care ar putea să finanţeze, să coopereze cu România. Dar, din punct de vedere al sectorului Sănătate, se pare că România se vrea ruptă de Europa!

N.C. MUNTEANU

Păstrează copia şi nu uita originalul

Mai bine de 14 ani, „Securitatea" mi-a fost aproape. Din aprilie 1977, cînd am fost anchetat timp de trei luni, bucurîndu-mă şi de un supliment de supraveghere destul de strînsă, vreme de aproape şase luni, pînă în septembrie 1977, cînd am plecat din ţară. În cele din urmă, băieţii cu ochi albaştri mi-au dat un paşaport, în realitate smuls cu forcepsul, spunîndu-mi: *„Du-te, ţara n-are nevoie de inşi ca tine"*. M-au slăbit în următorii trei ani, cîtă vreme m-am dat cu capul de toate zidurile emigraţiei şi ale exilului. Am reintrat în atenţia Securităţii din mai 1980, îndată ce am început să mă manifest la Radio Europa Liberă. Mai tîrziu, dar nu foarte, rudele mele au început să fie vizitate de fel de fel de persoane. Li s-a sugerat să mă viziteze, să-mi scrie, să-mi telefoneze pentru a pleca de la Europa Liberă sau măcar să îndulcesc tonul, să nu mai denigrez „realizările". Cum acest lucru nu s-a întîmplat, au urmat ameninţările, directe şi indirecte, la adresa celor de acasă, dar şi a mea. Am primit scrisori din ţară şi din străinătate cu mustrări şi înjurături, redactate de „mîna lungă a revoluţiei", de „oameni de bine" îndureraţi de „decăderea" mea, dar şi de la „Fiii lui Avram Iancu" şi, chipurile, chiar şi de la legionari iubitori ai Sfintei Românii. Au urmat telefoanele gîfîite la ore mici ale nopţii, campaniile caracterizate de denigrare lansate de la Salzburg, Ostia, New York. De la Bucureşti, pe lîngă blagoslovirile tip *Săptămîna* şi *Luceafărul*, am avut cinstea să mi se dedice o pagină întreagă în revista *Lumea*. În fine, în vara anului 1989, am fost informat la modul cel mai serios că prin Europa ar bîntui un comando de la Bucureşti, cu misiunea de a lichida patru personalităţi mai active ale exilului românesc, între care m-aş fi aflat şi eu.

Toate acestea, dar şi faptul că, alături de colegii mei de la Europa Liberă, am avut o oarecare contribuţie la revoluţia din 1989, cel puţin la declanşarea ei şi în primele zile de după, m-au făcut să cred că sînt îndreptăţit să am acces la dosarul meu întocmit de Securitate. Vindicta mă lasă rece, numele turnătorilor sau ale informatorilor, de voie sau de nevoie, continuă să nu mă intereseze. Curiozitatea mea nu e decît sentimentală şi profesională, continuu să fiu interesat de funcţionarea unui sistem, a unui mecanism în care Securitatea a fost o piesă importantă.

Acestea sînt motivele pentru care, contrar lui Ion Iliescu, sînt interesat să-mi cunosc „dosarul". Recunosc, am făcut şi demersuri în această direcţie. Promisiuni au fost vagi, n-am insistat. Ba chiar mi s-a amintit de *Legea 14*, cea care zice că fondurile de arhivă care privesc „siguranţa naţională" nu pot deveni publice decît după 40 de ani. Nu m-a încercat orgoliul de a crede că dosarul meu ar putea afecta siguranţa naţională. Ceva mai tîrziu, în presă au apărut file alese din dosare mult mai simandicoase, unele publicate chiar de cei interesaţi, numele meu a apărut în ***Cartea Albă a Securităţii***, cea dedicată rezistenţei oamenilor de cultură, dar şi în serialul documentar „Operaţiunea «Eterul»", numele de cod al activităţii Securităţii îndreptată împotriva Europei Libere. Am înţeles că dosarul meu nu face parte dintre cele „ce privesc siguranţa naţională". Şi atunci, întrebarea pe care mi-o pun este: de ce alţii au acces la dosarul meu, şi eu nu?

La scurtă vreme după schimbarea de putere din noiembrie trecut, s-a redeschis şi dosarul „accesului la dosare", cu argumente pro şi contra, şi chiar cu o atitudine neutră, dacă nu binevoitoare, a depozitarilor faimoaselor documente. Angoasa mea a crescut brusc. Nu că m-aş teme de dosar şi de ceea ce conţine. Dimpotrivă. Însă, printr-o întîmplare, am intrat în posesia a trei file ca făcînd parte din dosarul cu pricina. E *„fişa privind pe Munteanu C. Neculai"*, întocmită de *„Ministerul de Interne, Departamentul Securităţii Statului, Strict Secret, 10 august 1987"*. La data aceea îmi cam făcusem un nume în urechile ascultătorilor, iar tonul intervenţiilor cîtorva dintre noi era într-un crescendo care îl prevestea pe decembrie '89.

Prima parte a fişei conţine date biografice, peregrinările mele şcolare şi profesionale, dar, lucru care mă nedumereşte la o instituţie cu renume de mare seriozitate profesională, cu foarte multe aproximaţii, ceea ce mă face să deduc că Securitatea ori era o vacă servită de nişte boi, ori că instituţia era după chipul şi asemănarea sistemului pe care-l servea cu atîta zel.

Sînt apoi rezumate, destul de fidel, ancheta din 1977 şi scrisorile pe care le-am expediat atunci în Occident, cu o interpretare a gestului meu care le aparţine băieţilor în exclusivitate.

De aici încolo e caracterizată activitatea mea la Europa Liberă în „dulcele stil clasic" al oficialităţii: *„activitate duşmănoasă deosebit de virulentă împotriva orînduirii sociale şi de stat"*, *„materialele redactate"* aveau *„conţinut denigrator"*, *„caracter ostil"*, interpretările erau *„tendenţioase"* şi, în plus, *„adesea vizează persoane din conducerea superioară de partid şi de stat"*, formulă cu care Securitatea evita pomenirea chiar şi în materiale „strict secrete" a numelui „Ceauşescu".

Vine caracterizarea vieţii şi activităţii mele la Europa Liberă. Aveam *„o viaţă izolată"*, evitam, *„în mod sistematic, intrarea în relaţii cu persoane necunoscute"*, şi aşa era. În acelaşi timp, Securitatea dădea şi o înaltă apreciere activităţii mele profesionale, majoritatea timpului îl consacram *„studiului ziarelor, revistelor şi altor publicaţii"*, pregătindu-mi emisiunile, auziţi aici, *„cu mult suflet şi patimă"*. Să roşesc de plăcere, şi alta nu! Încheierea, apoteotică, e o culme a certificatului de bună purtare. Pe lîngă *„atitudinea deosebit de ostilă faţă de orînduirea socială şi de stat"*, *„în absenţa unor sentimente profunde faţă de rude apropiate"*, aici e aici, *„izolarea şi prudenţa pe care o manifestă în cercul de relaţii creează dificultăţi pe linia întreprinderii unor măsuri eficiente de influenţare şi neutralizare"*. Băieţei, de v-am greşit, vă cer iertare!

Ştiau multe, dar nu chiar toate. Este reconstituit şi cercul relaţiilor mele „mai apropiate". Sînt enumeraţi patru colegi de redacţie, a cincea persoană fiind exterioară redacţiei. Numai că „relaţii mai apropiate" aveam cu unul singur, iar în casa celui de-al patrulea intrasem o singură dată, şi atunci la cererea unui vizitator din România. Cu puţin efort, aş putea deduce că acolo vine informaţia parţială şi... eronată. În fine, fiind cu ochii pe familia mea din judeţul Vrancea, băieţii ştiau că „în două situaţii" dădusem mărci unor vizitatori, care la rîndul lor i-au dat lei românesti. Informaţie parţială, trimisesem bani în mai multe rînduri, dar numai „în cele două situaţii" persoana respectivă îmi adusese la München şi chitanţe semnate de sora mea!!! În fine, la „cercul relaţiilor cu oameni din ţară" este citat nominal, în clar, numele cuiva care m-a vizitat anual, începînd din 1985, pînă în 1989, plus o corespondenţă relativ susţinută. Misterul este de ce în acest caz numele e în clar şi de ce, dacă Securitatea ştia în 1987 că e în contact cu mine, respectiva persoană a fost lăsată să mă viziteze şi după aceea!!!!!

Documentul, interesant, cum spuneam, are defectul că nu e chiar original. Nu e scris cu faimoasa maşină de scris cu litere de o şchioapă, caracteristică generală a documentelor instituţiei, iar în final are următorul indicativ: *„ASRI, Fond D. Dosar 10.947, vol. 5, f. 255–256"*. E limpede că originalul, scris în 1987, nu putea purta un astfel de înscris, pentru simplul motiv că pe atunci SRI nu exista. Pe scurt, fila din dosarul personal e o reducţie sau o transcriere. Dacă vreodată vom avea acces la dosarele noastre, vom avea parte de originale sau de transcrieri? Cît de complete vor fi acestea, excepţînd, să zicem, numele informatorilor şi al turnătorilor? Şi dacă vom avea parte doar de copii transcrise, n-ar fi mai bine să se scrie pe ele, de pe acum, ceea ce-şi scriu adolescenţii pe fotografiile dăruite reciproc, *„o piedică în calea uitării"*? Sau, şi mai elocvent, *„păstrează copia şi nu uita originalul"*? Originalul rămînînd acolo unde trebuie.

Cîte ceva despre România

(Urmare din pag. 5)

niază, în trecere, singularitatea României. În această ţară, angajată mai degrabă pe «calea balcanică», victoria opoziţiei democratice la ultimele trei alegeri (municipale, legislative şi prezidenţiale) din 1996 lasă de-acum înainte să se întrevadă o altă ieşire (...) Viitorul ne va spune dacă această schimbare radicală de majoritate politică va conduce ţara spre un model de dezvoltare de tip central-european. În orice caz, pînă acum România a fost scutită de furtunile vecinilor săi balcanici. De la Bucureşti ne soseşte astfel o notă mai optimistă".

Optimismul „de la Bucureşti" permite autorului să întrevadă în finalul articolului său posibilitatea ca pariul cîştigat de opoziţia română să devină un model de urmat în zona balcanică.

Dar ca să nu devenim foarte euforici şi să putem face şi noi distincţia între analizele responsabile şi cele care vehiculează informaţii inexacte ori depăşite, voi încheia cu un citat dintr-un articol apărut în cotidianul belgian *Le Soir*, sub semnătura lui **Pol Mathil**, intitulat „Povestea unui chior sărac supravegheat de orbi bogaţi". „Chiorul sărac" este Albania, iar orbii bogaţi sînt, evident, democraţiile occidentale. Prognoza pe care autorul şi-a construit textul, cu evidente intenţii de spectaculos ieftin, este a unui *„război civil fără precedent în tot spaţiul postcomunist"* (preţul foarte ridicat pe care Albania ar trebui să-l plătească pentru tranziţia sa). Deocamdată, prognoza nu este confirmată de realitate. Nu este confirmată nici afirmaţia despre România, pe care autorul, pe linia unor vechi clişee, o trece, fără nici o ezitare, la *„răi"*: *„La şapte ani după căderea Zidului, s-a creat o prăpastie între actorii «buni» şi cei «răi» ai tranziţiei. Istoria lasă de partea bună ţările care făceau parte din imperiul austro-ungar şi din spaţiul roman, deschise influenţelor venite din marile curente ale Europei moderne şi care şi-au revendicat dintotdeauna «locul lor în Vest» (Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria). Şi ea lasă de partea «rea» ţările Europei de Sud-Est, Balcanii, care au aparţinut timp de secole imperiului otoman, dominaţi de ortodoxie (Serbia, România, Bulgaria) sau de islam (Bosnia şi Albania)"*.

Am reprodus citatul întreg pentru că aici întîlnim clişee cu mare circulaţie, susţinute chiar de persoane cu o anumită competenţă istorică. România are o situaţie paradoxală: spaţiu roman (prin colonizare), cultură medievală bizantină şi slavă (prin ortodoxie). Pe teritoriul ei, imperiul austro-ungar şi cel otoman se suprapun în egală măsură, iar apartenenţa la Vest este revendicată în permanenţă în toată istoria sa modernă.

Aceste afirmaţii clare şi banale s-ar cuveni sprijinite de o ingenioasă, modernă şi flexibilă activitate istorico-politico-culturală pentru străinătate, într-un cu totul alt mod, deci, de către cu totul alţi oameni decît cei ce au funcţionat pînă acum în această activitate. În această direcţie, totul rămîne de făcut, cu inteligenţă şi devotament, iar roadele vor fi tîrzii.

Cît despre astfel de articole, conţinînd inexactităţi amendabile, este de presupus că un serviciu adecvat de monitorizare a presei din străinătate (ori ataşaţii de presă ai ambasadelor respective) s-ar cuveni să trimită pe loc politicoase drepturi la replică directorilor de publicaţii, chiar cu riscul ca aceştia să nu respecte deontologia profesiunii şi să nu le publice.

Seminar „22" despre legislaţia presei

Revista *„22"* va organiza cu sprijinul Uniunii Europene dezbaterea cu tema „Legislaţia în domeniul mass-media", în zilele de 28, 29 şi 30 martie, la sediul GDS (Calea Victoriei 120).

Scopul întîlnirii este de a analiza reglementările actuale în domeniul presei şi de a propune promovarea unui cadru legislativ care să ofere garanţii solide liberului acces la informaţie al ziariştilor şi libertăţii de expresie. Se vor discuta proiectele de lege privind presa, liberul acces la informaţie, secretul de stat, precum şi Codul penal (referirile la delictele de presă) şi Codul deontologic al ziariştilor. Ziarişti din Franţa, SUA, Germania etc. vor prezenta avantajele şi dezavantajele reglementărilor cu privire la mass-media din ţările respective.

Programul întîlnirii:

Vineri 28 martie:

• Este necesară o lege a presei? – proiecte de lege a presei, Codul penal şi pedepsele pentru ziarişti, Codul deontologic al ziaristului • Accesul ziariştilor la informaţie: proiect de Lege privind liberul acces la informaţie, Legea secretului de stat, cazuri de încălcare a liberului acces la informaţie al ziariştilor • Modele de reglementări în domeniul presei adoptate de SUA, Franţa, Germania, Marea Britanie • Rolul asociaţiilor profesionale în reglementarea activităţii ziariştilor.

Sîmbătă 29 martie:

• Legea audiovizualului • Alte reglementări în audiovizual: Legea societăţilor publice de radio şi televiziune, Legea comunicaţiilor, Legea copyright-ului • Concurenţa între posturile publice şi private: concurenţa în domeniul publicităţii, taxa de publicitate, Legea concurenţei • Rolul CNA: mai corespunde structura CNA necesităţilor actuale? Transparenţa procedurii de acordare a licenţelor, accesul la arhiva de dosare a CNA.

Duminică 30 martie:

• Armonizarea legislaţiei româneşti în domeniul presei cu legislaţia europeană.

Accesul la dezbateri este liber.

ALEXANDRU BELDIMAN, președinte al Uniunii Arhitecților din România

Bucureștiul – oraș neterminat

– Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu –

Necesitatea unei legi pentru arhitecți

Care sînt în acest moment problemele profesiunii de arhitect? Există o lege care să protejeze statutul profesional al arhitectului?

Pînă la sfîrșitul anului 1996 nu am avut nici un fel de lege, cu excepția *Decretului-lege 127* din aprilie 1990, care se referă exclusiv la modul de funcționare a Uniunii Arhitecților din România (UAR), text care este departe de a acoperi problemele profesiunii. Pînă foarte recent, oricine își declara, în baza *Decretului-lege 54/1990*, ca obiect al activității proiectarea, chiar dacă nu avea nici un fel de pregătire în domeniu, putea să producă proiecte care – culmea! – obțineau autorizație de construire. Așa se face că timp de 7 ani, cca 80% din construcții au fost proiectate de incompetenți. Așa au apărut peste tot în țară „casele pagodă", casele țiganilor înstăriți din județele Timiș, Dolj, Sibiu etc., construcții ce pot intra într-o antologie a kitschului.

Arhitectura este înainte de orice o **artă** și va dăinui numai în măsura în care va fi considerată ca atare de cei care o practică. Arhitectul care nu-și practică profesiunea cu pasiunea și dăruirea artistului, care o practică numai pentru a-și cîștiga existența, este periculos pentru societate. Dimensiunea culturală este cea care face diferit produsul muncii noastre de cel al antreprenorului. Arhitectura nu este unul și același lucru cu construcția, deși, la modul ideal, așa ar trebui să fie, tot ce este construit să fie Arhitectură. Timp de 6 ani, încercările noastre de a legifera exercitarea profesiunii de arhitect – ce are în vedere în primul rînd protejarea societății de proliferarea construcțiilor prost concepute funcțional și înfiorător de urîte – s-au lovit de varii impedimente.

Un remarcabil text al lui Andrei Pleșu, care ar merita să figureze pe frontispiciul multor clădiri publice, pune în evidență de ce este importantă arhitectura; citez din memorie: *„După patruzeci de ani de dezastru, avem pe dinăuntru formele dezastrului care ne înconjoară. Sîntem înconjurați de forme care n-au memorie și n-au devenire, în jurul nostru spațiile sînt terne și monotone și înăuntrul nostru este intoleranță. Fiecare dintre noi purtăm pe dinăuntrul nostru formele arhitecturale care ne înconjoară, de aceea arhitecții poartă marea responsabilitate a ceea ce purtăm în noi".*

Iată de ce este imperios necesară apariția *Legii exercitării profesiunii de arhitect*. Proiectul de lege propus de UAR, la care s-a lucrat cu o remarcabilă echipă de juriști, a fost acceptat cu minime modificări de Conferința extraordinară a UAR, organizată în luna februarie a acestui an, și este racordat la cele mai noi cerințe ale Uniunii Internaționale a Arhitecților (UIA) referitoare la exercitarea profesiunii. Acestea prevăd, între altele, învățămîntul obligatoriu de minimum 5 ani, o practică profesională după terminarea studiilor de cel puțin 2 ani – cu recomandarea ca aceasta să devină de 3 ani – și obligativitatea înscrierii într-un Registru al arhitecților, în urma prezentării unui portofoliu de lucrări și a unui examen privind legislația și managementul firmelor de arhitectură.

De altfel, profesiunea s-a exercitat similar între 1932 și 1951, în baza *Legii de înființare a Corpului Arhitecților*.

Cît de lung este drumul acestei legi pînă la Parlament?

Ar trebui să fie foarte scurt. Textul este depus spre a fi examinat la cinci ministere: Ministerul Culturii, Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, Ministerul Justiției, Ministerul Învățămîntului și Ministerul Muncii și Protecției Sociale, precum și la Comisiile de Cultură ale celor două Camere din Parlament.

Arhitectura – o profesiune de elită

Arhitectura a fost, cred că dintotdeauna, o profesiune de elită.

În România de dinainteă celui de-al doilea război mondial, arhitectul era un membru remarcat al elitei societății românești. Personalități culturale de excepție, precum George Matei Cantacuzino, creatori de curente, precum Ion Mincu, membri marcanți ai Academiei, precum Petre Antonescu, Duiliu Marcu, Octav Doicescu, miniștri, cum au fost Alexandru Orăscu și I.D. Enescu, o lungă listă de personalități, precum Horia Creangă, Haralambie Georgescu, Grigore și Cristofi Cerchez, Nicolae Ghica-Budești, Henriette Delavrancea, P.E. Miclescu, Constantin Iotzu, Paul Smărăndescu, Traian Socolescu, Statie Ciortan, ilustrează această afirmație.

Beneficiind încă într-o oarecare măsură de statutul său social antebelic, după război arhitectul a continuat, în limitele permise de societatea comunistă, să se afle în elita intelectuală, în ciuda faptului că a fost înregimentat în mari institute de proiectare, pierzîndu-și independența pe care apartenența la o profesiune liberală i-o acorda. L-a ajutat poate să-și „țină rangul" și statutul oarecum privilegiat pe care Școala de Arhitectură din București reușise să-l capete în perioada anilor '60, grație unui rector luminat și nonconformist, profesorul Ascanio Damian, și unui corp profesoral de excepție, care număra printre alții pe Gheorghe Petrașcu, Grigore Ionescu, Richard Bordenache, Octav Doicescu, Mircea Alifanti, Anton Dămboianu, Virgil Nițulescu, Alexandru Iotzu, Victor Aslan, Ștefan Măncinulescu, Dodo Slavici, care au știut să transmită o parte din știința și metoda, entuziasmul și dragostea lor pentru profesiune.

• N. 29 ianuarie 1943, București • Diplomat al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu", București (1967) • Căsătorit, o fată studentă • Președinte al Uniunii Arhitecților din România (din 1990) • Membru în Consiliul de Conducere al Uniunii Internaționale a Arhitecților (din 1993 pînă în prezent) • Președinte al The Architects' Council of Central and Eastern Europe *(Consiliul Arhitecților din Europa Centrală și de Est), 1996 • Președinte în exercițiu al Alianței Naționale a Uniunilor de Creatori (din 1996).* ❑ ***Activități profesionale:*** *• Președinte al Comitetului de Organizare a Concursului Internațional de Urbanism „București 2000" (1995–1996) • Din 1993 lucrează la firma BBM Grup, pe care a înființat-o împreună cu doi prieteni arhitecți • Angajat la Institutul „Proiect București" (1967–1993).* ❑ ***Lucrări:*** *Muzeu și Institut de Arheologie, București (proiect în curs). Direcția Generală a Vămilor, București (proiect în curs); sediul Băncii Române de Comerț Exterior, București (proiect), 1992–1993; studiu de urbanism pentru City-ul bancar al Bucureștiului (1991); imobile de locuințe Bd. Unirii, București (1984–1990), imobile de locuințe Bd. 1 Mai, București (între 1974–1990) – Premiul UAR 1985; studiu de urbanism pentru restructurarea Bd. 1 Mai, București (1970–1973); laboratoarele Institutului de Studii și Cercetări Hidrotehnice, București (coautor), 1968–1970; extinderea Institutului de Arhitectură „Ion Mincu", București (coautor), 1967–1971.* ❑ ***Participări la concursuri:*** *• naționale: restructurarea Pieței Victoriei, București, concurs de idei – Premiul al II-lea ex aequo (1991–1992) • internaționale: Spreeinsel, 1993 (Germania); Hale Paris, 1981 (Franța).* ❑ ***Expoziții organizate:*** *• „Centenar Marcel Iancu", Muzeul Național de Artă, București • „Forgotten Balance. 1991 – Timișoara – 1996", Bienala de la Veneția • „235 proiecte pentru București 2000", Galeria Tapiseriilor, Palatul Parlamentului • „Stimmen der Vergangenheit", Institut ąta, ETH-Zürich (1996) • „București anii '20–'40. Între avangardă și modernism" (1993) • „Arhitecții români din diaspora" (1992) • „Arhitectura românească în context european" (1991) • „Patrimoniu românesc", Hôtel de Sully, Paris (coorganizator) • „București, starea orașului" (1990)* ❑ ***Membru în jurii:*** *• Leipzig (1997) • Concursul „Piața Revoluției" (1997) • Concursul Internațional de Urbanism „București 2000" (1996) • Monumentul lui Avram Iancu la Țebea (1994) • Biserica ortodoxă la Timișoara (1993) • Sediul Uniunii Arhitecților din România; Biserica greco-catolică la Cluj (1992) • Sediul Filarmonicii din Botoșani; capela Monumentului Victimelor Revoluției (1991) • Concurs de idei pentru zona Casei Poporului (1990).*

În „bursa" noilor facultăți cum se situează Arhitectura?

Pînă în 1989, la concursul de admitere în Facultatea de Arhitectură erau între 7 și 10 candidați pe un loc. Numărul lor a căzut brutal la 2, 2 și ceva pe un loc în 1990, ca să crească din nou la cca 4 pe un loc în 1996. Evident, această scădere a numărului candidaților se repercutează în nivelul general al învățămîntului de arhitectură. Ca membru în juriul unor concursuri studențești, am putut totuși constata că la vîrf continuă să existe un număr destul de mare de studenți foarte buni. Există, firesc, o fluctuație în funcție de anul de studiu, sînt ani mai buni și alții mai puțin buni.

După 1989, au fost reînființate – pe lîngă institutele politehnice – facultățile de la Iași, Cluj și Timișoara, cu un program de 6 ani de studiu, ca la Facultatea din București, după ce ele existaseră între 1973 și 1983 cu un program de 3 ani, în urma cărora un număr de studenți erau selecționați pentru a-și termina studiile la București.

La ediția din 1996 a Bienalei de arhitectură de la Veneția – cea mai prestigioasă manifestare culturală în domeniu la nivel mondial – am prezentat în pavilionul României Timișoara ca fenomen arhitectural, incluzînd și lucrările studenților arhitecți. Întreaga expoziție s-a bucurat de o primire foarte bună: prestigioasa revistă *Architecture d'aujourd'hui*, făcînd recenzia Bienalei, vorbea de „uimitoarea Școală de la Timișoara". Prezența Facultății de Arhitectură este, așa cum scriam și în textul introductiv al Catalogului expoziției, determinantă pentru fenomenul arhitectural timișorean, Timișoara fiind unul din locurile fierbinți în arhitectura contemporană românească, un loc unde se întîmplă ceva. Prestigioasa școală din București, înființată la 1892, își caută astăzi un nou suflu, după ce în perioada anilor '80 și-l cam pierduse.

Școlile din Iași și Cluj sînt în căutarea unei căi proprii, fiecare dintre ele fiind moștenitoarea unei anume tradiții, pe care contactele din ultimii ani cu învățămîntul european de arhitectură vreau să cred că le va întări. UAR a preluat de foarte curînd secretariatul grupului de lucru „Învățămînt" al Regiunii a II-a a UIA (cuprinzînd Europa de Est și Orientul Apropiat), ceea ce ne va ține într-un contact mult mai strîns cu învățămîntul de arhitectură practicat în lume și ne va permite să evaluăm mai bine locul unde ne aflăm și ceea ce avem de făcut.

Este acesta un „un moment bun" pentru arhitecții din România ?

Profesia de arhitect **merge atunci cînd merge economia**. Economia românească fiind cea pe care o știm, este evident că nu traversăm o perioadă fastă pentru arhitectură și implicit pentru arhitecți. Pe de altă parte, după știința mea, nu există – cu rare excepții – arhitecți în șomaj. După 1989, marea majoritate a arhitecților a început să lucreze pe cont propriu, părăsind institutele de proiectare. Astăzi cei mai mulți lucrează în agenții private compuse din una pînă la 10 persoane, agențiile care depășesc această cifră fiind rare. Continuă să existe și vechile institute de proiectare, de cele mai multe ori total transformate, privatizate și cu o altă dinamică decît cea de dinainte de 1989. După decembrie 1989 ele au continuat să dreneze majoritatea proiectelor importante deoarece oferau, aparent, o mai mare garanție. Astăzi fenomentul tinde să se echilibreze, dacă nu să se inverseze. Agențiile mici, mai suple și de multe ori cu reacții mai rapide, au trecut în frunte, cel puțin bienalele de arhitectură așa ne arată.

Bucureștiul – un oraș specific românesc

Credeți că Bucureștiul este un oraș urît sau un oraș frumos? În acești ani s-a văzut efortul și inventivitatea cu care arhitecții au imaginat Bucureștiul din anii 2000. Dar de multe ori sînt surprinsă cînd vin jurnaliști străini și îi aud făcînd aprecieri care nu se potrivesc cu aprecierile noastre. În ultimii ani ai lui Ceaușescu m-am gîndit că Bucureștiul a devenit un oraș definitiv urît.

Bucureștiul are părți foarte frumoase și pline de farmec și, evident, părți urîte și foarte urîte. Oricum, după părerea mea, dacă există un oraș cu specific românesc, acesta este Bucureștiul. Desigur, condiția lui de astăzi este cea pe care o vedem, starea orașului în 1997 este, în multe privințe, aceeași cu cea pe care o prezentam în mai 1990 la Sala Dalles, în expoziția intitulată tocmai „București, starea orașului". Pînă astăzi puține progrese notabile, dacă exceptăm cele cîteva magazine *chic* care au apărut ici și colo. Iar în ceea ce privește murdăria, orașul este astăzi mai murdar ca oricînd. Arhitecții trebuie să vadă însă dincolo d prima impresie – ei recompun în minte fațadele astă decrepite, cărora le lipsește o bună parte din decorațiile inițiale. Această arhitectură va reveni la viață atunci

cînd problema proprietăţii va fi rezolvată, atunci cînd fiecare casă va avea un proprietar.

Pentru mine, Bucureştiul este şi astăzi un oraş pe care-l descopăr, cartierele lui fermecătoare, care nu sînt puţine, mă atrag în zile de vară, după căderea serii, în lungi plimbări care-mi dezvăluie interioare fermecătoare şi misterioase şi un mod de locuire care nu s-a pierdut de tot şi pe care ar trebui să-l studiem şi să-l readucem în actualitate prin proiectele noastre.

Vă rugăm să numiţi aceste cartiere preferate de dv. şi să ne spuneţi de ce vă plac ele.

Pentru mine cartierul cel mai plin de farmec şi poate, într-un fel, cel mai bucureştean este cel situat în stînga şi în dreapta Bulevardului Carol, cam în dreptul Bisericii Armeneşti, către nord străzile Popa Rusu, Popa Petre, Armenească, Termopile, Licurg, Latină etc., către sud Ştefan Mihăileanu, Sfîntul Ştefan, Plantelor, Pictor Romano etc., cartier construit la interferenţa a două secole, cu precădere în timpul domniilor regilor Carol I şi Ferdinand. Case frumoase, cu grădini pline de vegetaţie, fac din această zonă a Bucureştiului un sit care ar trebui prezervat ca atare, model de locuire orăşenească românească. Dar frumoase sînt şi Parcul Bonaparte sau Cotrocenii, cu casele lor mîndre, realizate în anii '30 ai secolului nostru, în care arhitecţii români s-au întrecut în inventivitate. Desigur, nu de puţine ori gustul clientului a interferat, uneori benefic, alteori nu. Oricum, varietatea arhitecturală a acestor cartiere îi farmecă pe toţi vizitatorii, specialişti sau nu.

Arhitecţii s-au confruntat întotdeauna cu gustul clientului, problema se pune foarte acut şi astăzi, cînd nu de puţine ori *les nouveaux riches*, probabil încă mai puţin educaţi decît cei de acum un secol, recomandă arhitectului o casă în cutare stil, cînd nu intervin direct, cerînd expres modificarea unor părţi ale proiectului. Puţini sînt arhitecţii care rezistă presiunilor; condiţia lor de astăzi, cînd comenzile nu aleargă pe străzi, îi obligă la compromisuri – la Timişoara, printre casele ţiganilor înstăriţi, nu puţine sînt concepute de arhitecţi. Dorinţa legitimă a fiecăruia dintre noi este de a construi o casă care să exprime timpul în care trăim, o casă în arhitectura sfîrşitului de mileniu. Un cartier care la momentul construirii exprima bine epoca – anii '30 – este Vatra Luminoasă, operă a arhitectului Horia Creangă. Nepot de frate al scriitorului – unul din arhitecţii care s-a ţinut tare –, el avea să realizeze un număr impresionant de lucrări de foarte bună calitate, într-o viaţă relativ scurtă, numai 51 de ani. Menţionez aici cîteva: la Bucureşti blocurile ARO (Patria) şi Malaxa, Halele Obor, Uzinele Malaxa, Hotelul ARO la Braşov, Palatul Cultural de la Cernăuţi, nenumărate vile.

Ceea ce ar fi interesant de semnalat, dincolo de calitatea arhitecturală a unor cartiere sau străzi ale Bucureştiului, este structura urbană, care uneori ne vine din perioada medievală. O foarte recentă apariţie editorială a Editurii Simetria a UAR, ***Bucureşti, un oraş între Orient şi Occident***, datorată regretatei Dana Harhoiu, pune cu strălucire în circulaţie o tezã nouă despre naşterea şi evoluţia urbanistică a capitalei noastre, evidenţiind această continuitate a structurii urbane. Modernizat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după modelul Parisului lui Hausmann – Neagu Djuvara spune, citez din memorie, că *„România a fost colonizată prin cultură* (de către Franţa) *fără prezenţa colonizatorului"* –, oraşul continuă să păstreze în structura lui o reţea de străzi specifică, pe care autoarea volumului mai sus amintit o numeşte **iregular**, ce a traversat secolele pînă în zilele noastre.

Modelul francez a generat tăierea principalelor bulevarde ale oraşului modern: axa nord-sud, compusă din arterele Lascăr Catargiu, Magheru, Bălcescu, Brătianu, care dublează sinuoasa Cale a Victoriei, pe de o parte, şi bulevardele Kogălniceanu, Carol, Ferdinand, care preiau traficul direcţiei est-vest, dublînd Calea Moşilor, pe de altă parte. Pe aceleaşi principii au fost dublate Calea Rahovei cu Bulevardul Coşbuc şi strada Eminescu cu Bulevardul Dacia.

Perioada interbelică pune în circulaţie un plan celebru de urbanism, cel din 1934–1935, la care au lucrat între alţii G.M. Cantacuzino şi Duiliu Marcu, două din marile personalităţi ale epocii.

În acestă perioadă se face regularizarea cursului Colentinei, ce a dat naştere salbei de lacuri din zona de nord, constituind şi astăzi principalul plămîn verde al oraşului. Cu tot efortul constructiv extraordinar făcut între cele două războaie mondiale, la începutul celui de-al doilea, Bucureştiul era încă un oraş neterminat. Intervenţia lui Ceauşescu din anii '80 n-a făcut decît să sporească haosul din oraş.

Ce-i trebuie Bucureştiului pentru a deveni o capitală europeană

Intervenţia de care amintiţi n-a fracturat oraşul?

L-a fracturat, creînd o enormă rană în chiar inima lui. O rană pe care trebuie s-o ajutăm să se cicatrizeze. Concursul Internaţional de Urbanism „Bucureşti 2000" a fost organizat în acest sens, pentru găsirea unei soluţii coerente la problemele foarte speciale pe care această intervenţie le-a generat. Vreau să cred că puterea actuală din România va avea voinţa să pună în aplicare proiectul cîştigător. Toate marile proiecte sînt costisitoare, dar operaţii similare s-au mai făcut şi se fac în continuare în lume.

Pentru a pune pe picioare această investiţie, nu trebuie să inventăm, trebuie să adaptăm la condiţiile noastre soluţii folosite deja, la Paris, de exemplu, pentru Cartierul Défense, sau la Berlin. Acolo Parlamentul a decis să aducă din nou capitala acolo unde-i era locul, pe malurile rîului Spree; şi astăzi, din acest motiv, dar şi ca urmare a rănii lăsate de Zid, Berlinul este un enorm cîmp de şantiere. Pentru declanşarea lor au fost organizate cîteva mari concursuri internaţionale.

Faptul că o echipă germană celebră – cea condusă de Meinhard von Gerkan – a cîştigat concursul de la Bucureşti – juriul considerînd aproape în unanimitate că acest proiect se detaşează de celelalte – este un atu care trebuie jucat pînă la capăt. Experienţa echipei germane în gestionarea unor astfel de operaţii va fi o excelentă şcoală pentru noi.

Pentru a redeveni o importantă capitală europeană, cum ne dorim cu toţii şi cum poate deveni, Bucureştiul are nevoie ca această operaţie să fie finalizată în condiţii optime. Desigur, mai sînt şi alte operaţii importante, „Bucureştiul neterminat" presupune şi intervenţii în alte zone.

Astfel, unele spaţii urbane pe care le numim pieţe nu au, în înţelesul arhitectural-urbanistic, **forma** unor pieţe. Piaţa Revoluţiei, fosta Piaţă a Palatului Regal, este rezultatul unor bombardamente şi al unor demolări, geometria ei este întîmplătoare. În ciuda valorii arhitecturale a unora dintre construcţiile care o mărginesc – Ateneul, Biblioteca Centrală Universitară, Biserica şi Galeriile Kretzulescu etc. – şi a poziţiei ei în plin centrul oraşului, pe traseul celei mai prestigioase artere a Bucureştiului, Calea Victoriei, a faptului că ar putea fi Piaţa ce marchează centrul capitalei – pe care atîţia turişti străini îl caută şi nu reuşesc să-l identifice –, acest spaţiu urban îşi aşteaptă încă arhitecţii.

Alexandru Beldiman în faţa proiectului cîştigător – *„Bucureşti 2000"*

Acum cîteva zile, Primăria Municipiului Bucureşti, Ministerul Culturii şi UAR au lansat tocmai un concurs pentru rezolvarea arhitectural-urbanistică a acestui **buric al tîrgului**.

Într-o situaţie similară se află un alt spaţiu urban foarte important al capitalei, Piaţa Victoriei, poarta de intrare în centrul Bucureştiului, care adăposteşte în perimetrul ei chiar sediul Guvernului. Concepută greşit, ca atîtea alte operaţii urbane din timpul dictaturii lui Ceauşescu, această „piaţă", dar şi Bucureştiul şi locuitorii săi, merită mai mult decît atît. Aş vrea să cred că municipalitatea nu va da curs nici unei mari investiţii în acest loc pînă cînd un proiect generat de un mare concurs nu va da răspunsul pe care îl aşteptăm, locuitori ai urbei şi specialişti.

În fine, există un spaţiu cu un teribil potenţial de urbanizare, Piaţa Presei Libere. Bouygues, unul din cei mai importanţi investitori străini veniţi la noi, a ales acest loc pentru implantarea Hotelului Sofitel şi a World Trade Center. Bucureştiul la nord de lacuri este o problemă care se va pune curînd cu o mare acuitate. Acesta este, alături de zona supusă concursului „Bucureşti 2000", locul unde se pot construi clădiri foarte înalte în capitală. A propune astfel de imobile în zone constituite, cum ar fi extinderea Hotelului Lido, care presupune amplasarea unui turn de 135 m înălţime în apropierea Ateneului, clădire efigie a Bucureştiului, cred că este o greşeală.

O greşeală din punct de vedere estetic sau din mai multe puncte de vedere?

Din mai multe, dar, desigur, cel estetic este foarte important pentru mine. Impactul pe care un astfel de implant l-ar avea asupra zonei nu a fost estimat. Traficul auto şi pietonal, pe care o clădire de o asemenea dimensiune le aduce, peste cele şi aşa foarte importante pe care zona le presupune, ar crea probleme în primul rînd locuitorilor din perimetru, dar în egală măsură unei părţi din oraş.

Ieri a fost 4 martie, cînd s-au împlinit 20 de ani de la cutremurul din '77. Ştiu că există o disputã între ingineri în legătură cu clădirile care nu au fost consolidate după cutremur. Există chiar o hartă de clădiri în pericol şi opinia arhitecţilor nu e întotdeauna aceeaşi. V-aş întreba dacă un cutremur prognozat pentru – mai mult sau mai puţin – anul 2005 nu va transforma Bucureştiul din nou într-un „oraş neterminat". Cît de mari sînt riscurile seismice?

Sînt mari! Am văzut cu toţii în '77 ce înseamnă cutremurul la Bucureşti. La un viitor seism de aceeaşi intensitate vor mai cădea construcţii, dacă nu se iau măsuri urgente. Desigur, cel mai important lucru este salvarea vieţilor celor care locuiesc în construcţii susceptibile de a cădea. Şi, în acest sens, nici un efort n-ar trebui precupeţit!

Dar trebuie avut în vedere, atunci cînd se fac aceste consolidări, faptul că majoritatea clădirilor ameninţate sînt parte a patrimoniului arhitectural şi că, în această ordine a lucrurilor, prezenţa arhitectului în echipa de proiectare este obligatorie. Acest fapt nu este, din păcate, evident. Constat cu surprindere că în centrul Bucureştiului se intervine asupra unor imobile de locuit susceptibile de a fi listate ca monumente istorice, fără ca nici un arhitect să fi fost consultat. În acest sens, cred că ar trebui ca, în regim de urgenţă, Ministerul Culturii şi Ministerul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului, consultînd între alţii Comisia Monumentelor Istorice, UAR, Institutul de Arhitectură „Ion Mincu" şi AGIR (Asociaţia Generală a Inginerilor din România), să decidă care sînt construcţiile susceptibile de a fi pe lista monumentelor istorice ce se află în pericol de a cădea la un seism riguros şi să comande proiecte complexe de restaurare.

O politică inteligentă de regenerare a localităţilor

Oraşele din ţară au fost reclădite în epoca Ceauşescu, standardizat. Lucrurile au îmbătrînit şi arată uneori urît. Vor fi probleme de construcţie, cît timp noi vom avea pe harta noastră aceste oraşe.

Trebuie să fac două precizări:

1) Primele investiţii importante s-au făcut la sfîrşitul anilor '50 şi începutul deceniului următor, perioadă în care arhitecţii au avut o anume libertate. Este perioada de început a cartierelor bucureştene Drumul Taberei şi Balta Albă, a Mamaiei, Mangaliei etc. Odată cu venirea lui Ceauşescu, şi mai ales după 1971, această aparentă libertate va fi tot mai strict cenzurată.

2) Oraşele din Banat şi Transilvania au fost de regulă mai puţin transformate. S-a construit şi în interiorul lor, dar în general în afara centrului istoric, sau, atunci cînd intervenţia s-a operat în această zonă, construcţiile respectau scara oraşului.

Cu oraşele româneşti situate în Moldova şi Ţara Românească s-a întîmplat un fenomen grav şi, din păcate, ireversibil. S-au demolat cartiere, părţi din oraşe, oraşe, pe care orice comisie a monumentelor istorice de astăzi le-ar clasa. Vinovaţi de această situaţie sînt în egală măsură arhitecţii şi puterea. Mă întreb chiar dacă puterea nu s-a luat după primii, desconsiderînd formele urbane ale acestor oraşe, pe care n-au ştiut să le înţeleagă. Studiul mai sus menţionat al Danei Harhoiu, precum şi teza de doctorat a profesorului Teodor Gheorghiu de la Timişoara (în curs de publicare şi ea la Editura Simetria) pun în evidenţă o logică internă plină de miez a acestor oraşe, pe care cercetătorii mai vechi sau mai noi n-au ştiut s-o deceleze în planuri. Fac excepţie interesantele studii despre Botoşani şi Piteşti ale Eugeniei Greceanu, care însă nu s-au bucurat de primirea pe care o meritau, fiind ignorate de puterea politică. Astfel, Suceava, Botoşani, Piatra Neamţ, Vaslui, Iaşii într-o mare măsură, Craiova, Piteşti şi multe altele şi-au pierdut o parte importantă a identităţii lor.

Trebuie însă semnalat că, la începuturi cel puţin, concepţia arhitecţilor români nu era mai prejos de a colegilor lor din Occident. Crescuţi şi unii şi alţii în dogma Cartei de la Atena (1933), „Biblia" arhitectului modern, exceptînd calitatea execuţiei, lucrurile erau foarte asemănătoare de o parte şi de alta a Cortinei de Fier. Primele puneri serioase în discuţie ale celebrului text născut sub patronajul spiritual al lui Le Corbusier apar la începutul anilor '60.

În 1966, Robert Venturi publică ***Complexity and Contradiction in Architecture***, considerată de unii critici ai arhitecturii la fel de importantă precum fusese ***Vers une architecture*** a lui Le Corbusier, la momentul apariţiei ei, în 1923. Postmodernismul se născuse, dar asta este o altă istorie.

Revenind la problemele multiple ale oraşelor noastre, ele trebuie mai întîi corect evaluate. Primăriile şi prefecturile ar trebui să comande cu prioritate studii sociologice serioase. Pe de altă parte, UAR a tradus recent – România este prima ţară din fostul lagăr socialist care a făcut acest lucru – ***Cartea Albă a Arhitecturii***, redactată de *The Architects' Council of Europe*, organism care gestionează problemele urbanismului şi arhitecturii în Comunitatea Europeană. Textul pune în evidenţă politica ce trebuie urmată în aceste domenii în ţările respective. Ideile directoare ce se desprind în urma citirii atente a ***Cărţii Albe*** sînt, printre altele: realizarea unei arhitecturi durabile, a unei arhitecturi cu specific regional, în care să fie folosite materialele locale, şi, nu în ultimul rînd, realizarea unei politici naţionale în domeniul arhitecturii, născute din discuţiile purtate cu utilizatorii, promotorii din sectorul public şi privat, inginerii, artiştii şi, evident, cu arhitecţii. Toate acestea, alăturate datelor specifice desprinse din studiile sociologice, ar putea să pună într-un timp scurt la îndemîna Guvernului şi a administraţiei locale din România o politică inteligentă de regenerare a localităţilor noastre, coerentă în raport cu o politică generală a României de integrare în Comunitatea Europeană. După părerea mea, este vorba în primul rînd de manifestarea unei reale voinţe politice în acest sens.

Martie 1997

ACCENTE

MARIUS BÂZU

În spiritul Seminarului de la Salzburg

Un articol al lui H.-R. Patapievici („Seminarul de la Salzburg", în „22" nr. 3/1997) a trecut, din păcate, neobservat. Am spus din păcate pentru că subiectul era interesant: se propunea un mod de desfăşurare a dialogului intelectual, şi anume în spiritul Seminarului de la Salzburg, la care autorul participase. H-R. Patapievici identifica patru paşi în formularea unei replici la intervenţia cuiva: 1) i se dă dreptate partenerului de dialog, identificîndu-se *„o cărare a simpatiei intelectuale"*, 2) se reformulează cu cuvintele proprii cele spuse de acesta, în aşa fel încît să fie evidentă şubrezenia construcţiei, 3) nu se atacă concepţiile fundamentale ale celuilalt, care presupun o participare afectivă din partea lui, 4) ideile se combat nu prin citarea unor lucrări/persoane de referinţă, ci prin apelul la bunul-simţ. În acest fel, polemica poate fi ascuţită, dar rămîne civilizată.

Mi se pare că aceste idei sînt importante şi trebuie aplicate. În continuare, dînd curs îndemnului adresat de H.-R. Patapievici în finalul articolului menţionat, voi utiliza „codul de la Salzburg" la discutarea unei serii de articole semnate de Florin Gabrea în revista „22", articole referitoare la starea televiziunilor din România.

Voi începe prin a spune că îmi este extrem de uşor să găsesc acea *„cărare a simpatiei intelectuale"* (este aproape o **„şosea"**), întrucît mă aflu de aceeaşi parte a baricadei cu Florin Gabrea în ceea ce priveşte părerile politice şi ataşamentul pentru valorile democratice. Mai mult, sînt de acord cu multe din ideile exprimate în articolele pe care le-a semnat („22", numerele 1, 6, 7, 9, 11/1997). Cred, împreună cu Florin Gabrea, că noua conducere a TVR a reuşit o serie de lucruri bune şi că DEI a promovat o echipă valoroasă. Sînt, de asemenea, de acord cu părerea formulată despre „Ştirile" PRO TV (prezentatori buni, care chiar au lansat un stil Andreea Esca, dar o emisiune în scădere). Împărtăşesc şi opiniile despre filmul ***Capcană pentru lupii tineri*** al lui George Borcescu.

Nu pot fi însă în totalitate de acord cu Florin Gabrea în ceea ce priveşte unele dintre judecăţile formulate în articolul „Hyde Park la TV" („22" nr. 10/1997).

În primul rînd, în analiza „talk show"-urilor, care de altfel este extrem de pertinentă, nu apare o serie de emisiuni importante. Aş începe cu „Linia întîi" de la TELE 7 abc (cu Radu Coşarcă, Mihaela Cutuş şi Dan Andronic), care merită atenţie măcar pentru faptul că a fost primul „talk show" al posturilor TV particulare, avînd la un moment dat patru emisiuni pe săptămînă (de luni pînă joi). Dintre emisiunile care nu pot lipsi dintr-o asemenea analiză, aş aminti „Starea de veghe" a Adrianei Bahmuţan de la Amerom (cîte o oră zilnic, de luni pînă vineri!), „Printre rînduri" (cu un Radu Herjeu din ce în ce mai bun) de la Antena 1 sau „Oglinzi paralele" (a lui Cristian Unteanu) de la TVR, dar mai sînt şi altele. Cred că cel care încearcă o analiză a unui tip de emisiune îşi asumă o anumită răspundere: el poate avea orice părere doreşte, dar nu poate neglija complet una sau mai multe emisiuni, pentru că pune sub semnul întrebării întreaga analiză. Se poate răspunde că şi neglijarea anumitor emisiuni poate face parte din analiză, dar acest lucru trebuie menţionat cu claritate. Altfel, poţi rămîne cu impresia că autorul s-a referit doar la emisiunile pe care, din întîmplare, le-a urmărit. Or, sînt convins că nu este aşa.

În al doilea rînd, nu cred că *„PRO TV deţine incontestabil întîietatea în ceea ce priveşte frecvenţa, varietatea şi acurateţea tehnică în acest domeniu"* (al „talk show"-urilor). Frecvenţa e chiar cea mai scăzută dintre cele 4 posturi importante (TVR, PRO TV, Antena 1, TELE 7 abc), dar Florin Gabrea a ajuns la concluzia menţionată chiar prin neglijarea (reproşată mai sus) a unui număr mare de emisiuni de acest tip. Sînt de acord că cei doi (doar doi!) realizatori de „talk show"uri de la PRO TV (Mihai Tatulici şi Ilie Şerbănescu) sînt foarte buni, dar ei nu sînt şi foarte mulţi!

Florin Gabrea are doi „cai de bătaie": Iosif Sava şi Vartan Arachelian. În primul rînd, trebuie spus că e deja o modă să-l critici pe Iosif Sava. Succesul e sigur, nimeni nu-l apără..., dar toţi îl urmăresc. În acest caz, de fapt, Florin Gabrea (în *„22"* nr. 6/1997) procedează chiar în spiritul Seminarului de la Salzburg: mai întîi îi face un portret flatant lui Iosif Sava, apoi urmează atacul. E frumos spus că *„la Serata muzicală conceptul este Iosif Sava"*, dar asta o ştim de mult şi e un lucru acceptat ca o regulă a jocului. Cu toate acestea, emisiunea domniei sale e printre cele mai urmărite, fiind cea care a „lansat" o serie de personalităţi (dacă ar fi să-l numim doar pe H.-R. Patapievici, pentru ultimii 2–3 ani, şi ar fi destul). În ceea ce priveşte părerile personale ale lui Iosif Sava, trebuie subliniat că dacă atunci cînd are un invitat de „dreapta" e de „stînga", şi reversul e adevărat (vezi, de exemplu, emisiunea cu Ion Ianoşi, în care Iosif Sava afişa un antimarxism violent). Totul, pentru crearea tensiunilor şi **deschiderea** dialogului. De altfel, nu cred că invitaţii de marcă au vreodată **reacţii retractile**.

Lui Vartan Arachelian, Florin Gabrea îi reproşează multe şi pe un ton extrem de dur, printre care faptul că a scăpat din mînă emisiunea cu Mircea Dinescu şi Ion Iliescu. Cred că Vartan Arachelian a avut meritul că i-a pus pe cei doi „în faţa noastră" şi i-a lăsat să se desfăşoare. Emisiunea a fost un mare succes, continuarea de a doua zi a fost şi ea reuşită, iar realizatorul a făcut foarte bine că nu a încercat să iasă în faţă: cei doi protagonişti s-au autodefinit. Nici Răsvan Popescu nu cred că a greşit în „Ediţia specială" cu Corneliu Vadim Tudor, pe care sînt convins că l-a chemat ştiind ce va urma: un monolog specific „tribunului".

(**O paranteză**: în acest context, aş vrea să remarc modul absolut incorect în care Rodica Madoşa, în cadrul „Matinalului" de la Radio România Actualităţi din 17 martie, a tratat acelaşi subiect al ridicării imunităţii parlamentare: au vorbit doar apărătorii senatorului PRM – Petre Ninosu şi Mircea Vâlcu – şi el însuşi, dar nimeni din cealaltă tabără. Se dovedeşte încă o dată rolul nefast al conducerii PDSR din Radio.)

Şi o remarcă finală: după scrierea acestui exerciţiu de aplicare a „codului de la Salzburg", în care mi-am exprimat unele mici rezerve faţă de cele afirmate de Florin Gabrea, am primit o susţinere neaşteptată chiar din partea lui Florin Gabrea, care în „22" nr. 11/1997 ia în discuţie un „talk show" din cadrul „Liniei întîi" (emisiune pe care o neglijase în analiza menţionată) şi are cuvinte de laudă („excelentă idee", „o emisiune bine condusă") pentru Vartan Arachelian. Desigur, toate acestea nu modifică fondul problemei: articolul din „22" nr. 10/1997 există, şi Florin Gabrea nu a revenit asupra celor scrise acolo, astfel încît tot ce am scris mai sus rămîne valabil. Am încercat să port un dialog civilizat, în spiritul Seminarului de la Salzburg, dar care este, de fapt, cel promovat în România de editorul revistei „22", Grupul pentru Dialog Social. Sper că am reuşit.

ACCENTE

ION BOGDAN LEFTER

Cehia astăzi

— valori simbolice şi teme de meditaţie —

Recenta vizită la Praga a preşedintelui Emil Constantinescu a mizat pe un set întreg de valori simbolice. Le aleg acum pe acelea legate de neţa despărţire a Republicii Cehe de trecutul comunist al federaţiei cehoslovace. După cum se ştie, Republica Cehă este – pe de o parte – singura ţară fostă-comunistă din Europa Centrală în care – la peste şapte ani de la răsturnările din 1989 – foştii comunişti n-au mai revenit la putere nici măcar în variante metamorfozate în sens democratic şi reformist. Chiar dacă au apărut în ultima vreme şi unele probleme, stabilitatea guvernării a fost remarcabilă, atît preşedintele ţării, Václav Havel, cît şi premierul Václav Klaus reînnoindu-şi mandatele. Un drum la Praga este – aşadar – un drum făcut într-o capitală clar-despărţită de mizerabilul trecut al deceniilor postbelice. Noua guvernare de la Bucureşti face şi ea eforturi în sensul înscrierii energice pe aceeaşi linie. Într-o ordine de idei complementară, Praga este – în plus – capitala uneia dintre cele mai reuşite reforme postcomuniste, ceea ce adaugă recentei vizite valori simbolice relevante în plan economic. În sfîrşit – sau, probabil, înainte de orice altceva –, mai este şi semnificaţia primei întîlniri Constantinescu-Havel, după alegerea celui dintîi în fotoliul de la palatul Cotroceni. Şeful statului ceh, el însuşi un simbol al disidenţei anticomuniste şi al reformismului democratic postcomunist, primise din mîinile **rectorului** Constantinescu însemnele titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Bucureşti. Acum s-au întîlnit doi **preşedinţi**. Revedere – iarăşi – simbolică, pentru ceea ce România de după noiembrie 1996 încearcă să facă, să fie.

Pe lîngă dimensiunea sa simbolică, este – însă – personajul Václav Havel şi unul reprezentativ? Reprezentativ – adică – pentru categoria pe care a ilustrat-o: aceea a disidenţilor „Chartei 77" şi a disidenţilor anticomunişti în general. Răspunsul nu e nici uşor de formulat, nici foarte plăcut, de altfel. Merită – totuşi – să-l aproximăm, căci el ne poate oferi unele învăţăminte utile într-o perioadă în care România încearcă să ia un nou start politic, economic şi – nu mai puţin – moral, de unde revenirea în atenţie – de pildă – a chestiunii dosarelor fostei Securităţi, a colaborării cu sistemul represiv comunist şi aşa mai departe. Împrejurări în care cazul ceh ne poate spune multe.

Proeminenţa carierei politice de după 1989 a lui Václav Havel a pus în umbră destinul celorlalţi semnatari ai „Chartei 77". Au fost – pînă la căderea regimului comunist – foarte mulţi, mişcarea generată de „Chartă" atrăgînd pînă la urmă între 1.600 şi 1.700 de persoane care şi-au asumat toate riscurile şi şi-au adăugat numele sub textul documentului cu pricina. Numeroşi au fost şi semnatarii unor documente conexe, ca de pildă apelul din ianuarie–februarie 1989, prin care se cerea eliberarea lui Havel din închisoare. Ce s-a ales între timp din ei toţi? Ce destin au avut şi au astăzi disidenţii de ieri, semnatarii „Chartei 77" şi membrii mişcării omonime?

Au – în orice caz – destine foarte diferite. Mult mai puţini decît ar fi fost de aşteptat au făcut politică după dispariţia comunismului. Şi mai puţini au fost cei care, după ce au încercat, au şi rămas pe scena publică a Cehoslovaciei, respectiv a Republicii Cehe şi a Slovaciei desprinse ulterior din Federaţie. Au apărut multe neînţelegeri între vechii colegi, s-au declanşat polemici şi uneori certuri veritabile, la prima vedere incredibile, dacă ne gîndim că e vorba despre oameni pe care îi uneau cîndva splendide idealuri. S-a întîmplat – însă – cu semnatarii „Chartei 77" ce s-a întîmplat cu anticomuniştii de peste tot în Europa postcomunistă: contrastul între alb şi negru de altădată a lăsat locul pluralismului opţiunilor, viziunilor uneori foarte diferite asupra viitorului democratic; au apărut interese politice şi economice divergente; au putut fi exprimate liber concepţii diverse, idealuri care mai realiste, care de-a dreptul fantasmagorice: s-au manifestat temperamente diverse, firi mai tolerante şi firi mai radicale; au răbufnit frustrări şi resentimente; şi aşa mai departe. Havel însuşi – de pildă – a ajuns în urmă cu cîţiva ani, în 1993, să fie acuzat de calomnie de către Petr Cibulka, şi el fost disident şi coleg de „Chartă". Tema: chiar aceea a compromisurilor pe care mulţi cehi le făcuseră cu fostul regim, cu fostele servicii secrete. *„Eşti un porc!"* – i-a strigat Cibulka lui Havel în sala de tribunal în care a avut loc înfăţişarea. Havel îl criticase pe Cibulka pentru că acesta din urmă publicase o listă neoficială a foştilor colaboratori ai poliţiei politice comuniste. După părerea lui Havel – devenit între timp preşedinte, un preşedinte ponderat, care a reuşit să menţină cu mult tact în echilibru balanţa orgoliilor şi a tendinţelor uneori divergente de pe scena politică a ţării sale –, publicarea listei fusese pripită, pentru că ea putea cuprinde inexactităţi şi putea răni multe sensibilităţi, nemaivorbind de vendetele pe care le-ar fi putut stimula. Foarte inflamat, Cibulka s-a supărat, trecînd – cum am văzut – la invective. Curtea l-a găsit pe Havel nevinovat. Lucrurile s-au complicat cînd procuratura l-a acuzat – în schimb – pe Cibulka de ofensă adusă preşedintelui. Havel l-a graţiat pe colegul său de odinioară încă înainte de pronunţarea unei sentinţe. Cibulka a refuzat graţierea, însă ea s-a aplicat în ciuda opoziţiei sale.

O istorie vesel-tristă care spune – într-adevăr – mult despre cît de dramatic s-au despărţit drumurile contestatarilor aflaţi pînă nu demult umăr lîngă umăr. În politica de vîrf, unii, ca fostul ministru de Externe Jiri Dienstbier, au eşuat. Alţii, ca Petr Pithart, au reuşit: Pithart a fost ales în noiembrie 1996 în Parlament şi a devenit preşedinte al Senatului. Alături de el, pe băncile legislativului de la Praga se mai află acum alţi cîţiva

foşti colegi de opoziţie anticomunistă. Grupările politice fondate de foştii membri ai „Chartei 77“ pierduseră alegerile din 1992, cînd la guvernare s-au menţinut politicienii pragmatici de felul lui Václav Klaus, priceputul şi rezervatul premier care a condus cu multă abilitate reformele liberale din Republica Cehă. Alegerile din 1996 au marcat – într-un fel – o mică revanşă simbolică a foştilor contestatari. Valorile pe care ei le-au apărat în vremurile de restriştе au învins – totuşi – în lumea postcomunistă...

ACCENTE

GABRIEL ANDREESCU

Drepturile omului şi religia: *Altera* nr. 4

Una dintre binevenitele reviste ale ultimilor ani apare la Tîrgu-Mureş şi este editată de către Liga Pro Europa. Trimestrialul *Altera* a ajuns la al patrulea număr. Împletirea dintre academism şi informaţia cu caracter civic defineşte, cred, un nou stil de publicaţie, inexistent înainte de 1989. Aş putea da un alt exemplu de acest tip: *Revista Română de Drepturile Omului*. Dacă vor apărea periodice privind „Ecologismul“, „Feminismul“ ori dedicate altor asemenea „isme“, ar fi bine, după părerea mea, ca ele să urmeze reţeta trimestrialelor amintite mai sus.

Altera are caracter tematic. Numărul 4 este dedicat subiectului notat pe copertă: „Drepturile omului şi religia“. Patru studii acoperă complicata relaţie dintre religiile tradiţionale şi ceea ce a fost numit „religia secolului XX“: drepturile şi libertăţile omului.

Textul care deschide seria aparţine profesorului de drept de la Brigham Young University, redactor la publicaţiile *Harvard International Law Journal* şi *Harvard Law Review*, W. Cole Durham Jr. Studiul „Aspecte ale libertăţii religioase. Cadru comparativ“ trece în revistă „tectonica“ pluralismului religios, adică diferenţele fundamentale care creează dezbinări şi tensiuni. Autorul insistă asupra relevanţei revoluţiei adusă de Locke. Ideea sa, că libertatea opţiunii în materie religioasă asigură stabilitatea politică a societăţii, constituie fundamentul societăţilor laice moderne. Şi totuşi, Cole Durham Jr. preferă să depăşească dihotomia dintre societăţile seculare şi religioase, pentru o tipologie mai nuanţată.

John Witte Jr. („Dreptul, religia şi pacea lumii“) este singurul, în acest volum, care vede între drept şi religie o *„interacţiune necesară şi dialectică“*. De altfel, însuşi autorul consideră punctul său de vedere puţin intuitiv. În măsura în care orice soluţie a crizei mondiale trebuie să instaureze un regim al respectării legii şi drepturilor omului, religia trebuie să fie – afirmă John Witte Jr. – o dimensiune vitală a oricărui regim legal. Legile moderne ale drepturilor omului nu pot fi singure un panaceu al crizei mondiale. Deşi religiile nu vor fi aliaţi uşor de angajat, John Witte Jr. consideră că efortul este absolut necesar.

Această teză va fi susţinută de către autor prin trei argumente. Primul: demonstrînd că toate legile – incluzînd normele referitoare la drepturile omului – au în mod necesar corelative religioase. Apoi, că mişcarea modernă pentru drepturile omului s-a sărăcit şi chiar s-a autofalimentat datorită deprecierii rolurilor şi drepturilor religiei. Al treilea argument: ideile şi instituţiile religioase au nevoie de un regim sănătos, bazat pe lege, democraţie şi drepturile omului.

Textul lui Louis Henkin, „Religia şi ideea de drepturi“, pare foarte departe de cel precedent. El este foarte ferm în a susţine dezacordul dintre viziunile seculare şi cele teologice, dintre perspectivele tradiţionale şi cele moderne. Deşi vede în secularism şi în logica economică fundamentul societăţilor actuale, nu aşteaptă totuşi ca o economie liberală ori una planificată să ducă prin ele însele la o societate justă sau la binele omului ca individ. De aceea, i se pare importantă apariţia unui consens privind valoarea *„oricărui bărbat şi oricărei femei, de la naştere şi pînă la moarte, avînd îndreptăţire la o esenţă ireductibilă de integritate şi demnitate“*. Pentru acest consens al lumii, ideea drepturilor omului rămîne ideea esenţială.

Mi se pare firesc să acord mai mult spaţiu Adamantiei Pollis, profesoară la New School for Social Research, din New York, specializată în domeniul minorităţilor din Grecia. Articolul său, „Ortodoxia răsăriteană şi drepturile omului“, nu poate fi decît necesar pentru dezbaterile publice din România. Punctul de plecare al autoarei este întrebarea *„dacă libertatea, autonomia individuală şi drepturile individuale, pe de o parte, şi o religie – ortodoxia –, pe de altă parte, a cărei esenţă este un misticism spiritual transcendent, se pot împăca“*.

Originile istorice ale drepturilor contemporane ale omului, observă domnia sa, se găsesc în legea naturală, care este străină de ortodoxie. Dacă biserica ortodoxă nu este o instituţie, ci o unitate spirituală transcendentă a tuturor credincioşilor, atunci, deşi clerul poate fi în particular criticat, condamnarea comunităţii mistice a bisericii (*Ekklisia*) ar fi un sacrilegiu. Persoana individuală îşi pierde semnificaţia în raport cu această comunitate transcendentă. Protestanţii şi catolicii combină natura spirituală a omului cu persoana lor individuală distinctă şi, drept urmare, preocupările lor includ nevoile celor vii, în timp ce ortodoxia respinge persoana ca persoană şi facultăţile raţionale ale acesteia.

În teologia ortodoxă, femeia are un statut moral inferior. De aici prohibirea femelelor (animale femele şi femei) pe Muntele Athos, de aici ritualul de curăţare de patruzeci de zile după naştere sau interdicţia de a participa la liturghie în timpul menstruaţiei.

O altă problemă priveşte corelaţia dintre „naţionalism“ şi „ortodoxie“ în ţările ortodoxe. Istoria a creat o legătură simbiotică între biserică şi stat. Chiar dacă ele au sfere separate, statul şi biserica ortodoxă s-au legitimat una pe cealaltă. Neocupîndu-se decît de viaţa de dincolo, dînd puţină importanţă vieţii pe pămînt, clerul ortodox a găsit mereu argumente pentru a se ralia regimurilor autoritare. La capătul mai multor exemple, autoarea afirmă că, în toată istoria bisericii ortodoxe, **orice regim a fost acceptat**, dacă acesta nu punea la îndoială autoritatea spirituală şi puterea bisericii.

Deşi observă o mai mare flexibilitate şi toleranţă, uneori, în comparaţie cu rigiditatea catolicismului, Adamantia Pollis califică ortodoxia sever. Legitimarea regimurilor autoritariste, caracterul refractar la procesele transformatoare ale vieţii moderne, impactul negativ asupra drepturilor individuale ale omului reprezintă criteriile ultime ale autoarei.

Alături de secţiunea principală a studiilor, revista *Altera* oferă cititorilor mai multe rubrici. În acest număr, rubrica DIALOG publică o dezbatere pe tema credinţei şi toleranţei organizată de Centrul Intercultural al Ligii Pro Europa, moderată de Elek Szokoly, Alexandru Cistelecan şi Mihály Spielmann, cu participarea unor preoţi ortodocşi, reformaţi, greco-catolici, evanghelici, baptişti, evrei şi un preot adventist. Capitolul STUDIU DE CAZ cuprinde analiza lui Attila Varga, „Reglementarea constituţională a bisericilor din România începînd cu 1918“, iar ALTERA PARS un material privind „Martorii lui Iehova: radiografia unei violări a libertăţii religioase“. Mai amplu este capitolul DOCUMENTE, care prezintă: „Declaraţia cu privire la eliminarea tuturor formelor de intoleranţă şi de discriminare bazată pe diferenţe religioase sau de credinţă“ (ONU, 1981), „Declaraţia de la Cairo cu privire la drepturile omului în Islam“, cu un comentariu privitor la „Adaptarea drepturilor omului în tradiţia islamică“, semnat de István Háller.

Eseul „De la intoleranţă la toleranţă“, al lui Dezsö Buzogány (rubrica CONVERGENŢE TRANSILVANE), tratează dezvoltarea istorică a toleranţei religioase în Transilvania, de la primul edict al Dietei de la Buda, din 1523, şi pînă la întrunirea Dietei la Tîrgu-Mureş, în 1571, cînd se proclamă *„predicarea şi ascultarea cuvîntului Domnului (...) peste tot în mod liber“* (consfinţind astfel apariţia bisericii unitariene). Rubrica RESTITUTIO prezintă analize ale „Unirii religioase şi conştiinţei de sine a românilor“ (Greta-Monica Miron) şi ale „Unirii cu Roma în istoriografia maghiară“ (Mihály-Spielmann Sebestyén), alături de „Actele Sinodului din 1700“. În sfîrşit, mai multe RECENZII ale lui Liviu Vînău (*Journal of Ecumenical Studies*, *Grammatiche di Pace*, *Cross Currents*, *Religious Human Rights in Global Perspective*, *Religion and Human Rights in Europe*) finalizează acest excurs prin problematica drepturilor omului în conexiune cu fenomenul religios. Este inutil să insist asupra utilităţii acestui volum editat de către Smaranda Enache şi Elek Szokoly.

ACCENTE

SORIN ŞERB

Pescuind în ape tulburi

Chestiunile zilnice ale lui Florin Călinescu la PRO TV vor, zice spotul promoţional, să ne pună pe jar. În 18 martie, sub genericul „Procurorul general vrea să îngroape evenimentele din 13–15 iunie 1990“, Florin Călinescu a reuşit performanţa miniaturizării unei imense ticăloşii în numai trei minute. Procurorul general (cel numit mai sus), aflat la birou, este vizitat de cîţiva dintre morţii celor trei zile. Aceştia, pudraţi cu talc pe faţă, îşi fac apariţia cu o coreografie macabră, frisonînd şi izbindu-se de mobilierul sărac al încăperii. Voi ce vreţi, mă? le spune procurorul. Vor să afle ce este cu ei, de ce situaţiile oficiale nu vorbesc despre ei, ce dacă au murit întîmplător şi, nu-i aşa?, la muncă multă mături mult. Procurorul nu vrea cu nici un chip să le spună de ce i-a trecut cu vederea. Morţii lui iunie 1990 smulg cu greu cîteva bancuri sepulcrale din gurile lor rujate, în vreme ce procurorul, la capătul răbdării, le demonstrează că zilele respective lipsesc din calendar. Studenţii morţi îi reproşează că nu-şi mai pot relua studiile, rămîn studenţi eterni – cu toţii sînt iritaţi că o mică şmecherie avocăţească nu le dă nici măcar confortul unei gropi. Cam la atîta se reduce, aşadar, „chestiunea celor trei zile“ din iunie '90, văzute la PRO TV.

Scenetele lui Florin Călinescu nu sînt, de multe ori, nici anecdote şi nici artă rafinată. Antiestetismul lor este evident – cele trei minute sînt un fel de editorial dramatizat în registrul monoton al cinismului. În subtext, sîngele curs în acele zile – nu puţin şi vărsat cu preţul compromiterii României în faţa istoriei – este prilejul unei ridiculizări sardonice, trimise în eter de postul de televiziune PRO TV. Poate că nici problemele morale nu-i frămîntă pe coechipierii lui Florin Călinescu. Sceneta despre care am vorbit nu cred să-i fi făcut să rîdă decît pe generalii Chiţac şi Diamandescu şi, undeva, în închisoarea sa, pe Miron Cozma. Şi atunci, se întreabă oarecine, atunci care-i rostul lor? Poate şi pentru a testa vigilenţa funcţionarilor din CNA, care se formalizează, nu-i aşa, în faţa pornografiei explicite, acceptînd, în schimb, bombardarea telespectatorilor cu abjecţie la oră de vîrf. Căci, vrem, nu vrem, chestiune a zilei este şi gestul voluptuos în care se dezbracă unii de principii. Dacă le au.

POLIROM NOUTĂŢI

Adrian Neculau (coordonator)
26 de teste pentru cunoaşterea celuilalt

Constantin Cucoş
Minciună, contrafacere, simulare
O abordare psihopedagogică

În pregătire:

Traian Rotariu, Petru Iluţ
Ancheta sociologică şi sondajul de opinie
Teorie şi practică

Elisabeta Stănciulescu
Sociologia educaţiei familiale

Comenzi la CP266, 6600, Iaşi Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

Plural

ANDREI MARGA

Globalizare şi universalizare

(Urmare din numărul trecut)

2. Efectul universalizant al globalizării

Mondialismul şi renaşterea principiului naţional

Principiul naţional organizează în momentul de faţă realitatea socială. Oamenii nu numai că trăiesc apartenenţa la o naţiune tradiţională bazată pe etnie, în general, dar şi instituţiile în care se formează deciziile şi, pînă la urmă, voinţa politică sînt încă naţionale. De aceea, pentru mulţi analişti, o realitate regizată de principiul naţional trece drept ultima, stadiul indepasabil al istoriei, iar globalizarea drept o periclitare, din interese de dominaţie, a acestui principiu. **În fapt, globalizarea nu demolează principiul naţional, în sensul că îl înlătură de pe scenă.** Ea înseamnă o mondializare a relaţiilor, dar ar fi utopic să credem că principiul naţional va fi repede înlocuit cu o **societate cosmopolită în care toate se omogenizează sub citeva reguli abstracte**. Este realist să considerăm astăzi că un **mondialism** care nu încorporează greutatea principiului naţional în practica vieţii rămîne, în continuare, o simplă abstracţiune contrazisă de realitatea perceptibilă a vieţii.

Acest adevăr este şi mai mult întărit de **izbucnirea în aproape toate locurile** a căutărilor de identificare naţională, de un fel de **renaşteré a principiului naţional**. Fenomenul are cauze multiple, ţinînd de istoria represiunilor în Europa, de evoluţia liberalismului în SUA etc. Nu ne putem astăzi – din considerente de realism – gîndi dincolo de frontierele principiului naţional. Trebuie adăugat însă imediat că resuscitarea cu vigoare a principiului naţional astăzi nu este doar continuarea unei istorii în care principiul naţional a fost un instrument de progres. **Azi se apelează de multe ori la principiul naţional pentru o opoziţie la globalizare, care periclitează ideologii, interese, poziţii de putere.** Principiul naţional nu mai este luat astăzi doar ca un principiu ordonator şi stimulativ pentru performanţe şi instituţii de care să profite toţi membrii unei societăţi, ci şi ca justificare a refuzului modernizării şi ca legitimare a separării etnice, în scopuri manipulatoare. Iar acest principiu este agravat de multe ori în forma **fundamentalismului.**

Provocările principiului naţional

Dar principiul naţional **este confruntat cu provocări majore în realitatea marcată de globalizare**, încît el nu mai poate supravieţui fără reconsiderări. În concretizarea lui cea mai directă – statul naţional –, principiul s-a putut aplica în forma delimitării, prin frontiere fizic controlabile, a ceea ce este „interior" de ceea ce este „străinătatea". **Astăzi, această delimitare nu mai rezistă.** Produsele – de la bunuri de consum la arme sofisticate de lovire la mare distanţă cu precizie dorită – altor industrii penetrează frontierele fizice naţionale. Un **universalism foarte material** este pe cale de a se dezvolta. Desigur, nu tot ceea ce el conţine în momentul de faţă reprezintă o culminaţie a lumii civilizate. Ca telespectator, de pildă, aş prefera să ascult ceva din magnificele săli de concerte simfonice ale Americii decît acelaşi *hard rock*, să aflu mai mult despre unicele institute de cercetare americane decît despre ultimele alimente pentru pisici. **Dar acelaşi universalism, trebuie să recunoaştem, conţine şi altceva: soluţii tehnice extraordinare, soluţii instituţionale superioare etc., pe care organizarea pe baza vechiului principiu naţional nu le mai poate da.**

Principiul naţional este supus unei provocări majore şi din altă parte. Globalizarea economiei, a comunicaţiilor, formarea pieţei mondiale într-un sens mai perceptibil, constituirea, pe fondul acesteia, de organisme supranaţionale, toate acestea, deci, *„fac să fie mereu mai dificil pentru subiecţii locali să-şi reproducă identitatea prin referinţa la scripte pur locale"*.

Aşadar, pe fondul imposibilităţii de a mai gîndi realist frontierele ca ceva fizic, de nepătruns, şi pe fondul erodării suficienţei scriptelor locale, identitatea naţională presupusă de principiul naţional este confruntată cu provocarea la două schimbări majore: **ea trebuie să se consacre prin performanţă, iar aceste performanţe trebuie să fie din cele recunoscute în cadrul interacţiunii globalizate**. Ambele schimbări sînt în sensul ieşirii din formula devenită caducă „noi ştim mai bine" spre o **învăţare** din experienţele mai reuşite, care sînt, în fond, universale. Relativismul cultural, oricare ar fi raţiunile lui istorice, întîlneşte în fenomenul globalizării o profundă provocare istorică.

Concluzia generală ce se poate trage în acest punct este aceasta: *„fragmentarea şi omogenizarea sînt, ambele, aparente în sistemul global şi nici una nu este un impostor; şi, aşa cum este posibil să se subestimeze forţele rezistenţei culturale şi ale transformării sistemice, este uşor să se supraevalueze gradul entropiei în situaţia culturală occidentală ca geocultură globală"*. Dar caracterul de aparenţă, atît al fragmentării, cît şi al omogenizării, nu ne dă raţiuni-suficiente să nu recunoaştem faptul că ceva s-a schimbat în societatea modernă, încît se poate vorbi justificat de *the emergence of a post-traditional social order. „O ordine posttradiţională nu este una în care tradiţia dispare – departe de aceasta. Este una în care tradiţia îşi schimbă statusul. Tradiţiile trebuie să se explice pe ele însele, să devină deschise la interogaţie sau discurs"*.

3. Consecinţe în pregătirea universitară

Nu putem indica, în acest spaţiu, mulţimea **consecinţelor practice** la a căror derivare globalizarea obligă astăzi spiritele lucide, în mai toate domeniile în care se creează valori. Ne mărginim să semnalăm cîteva, cu caracter general, din domeniul **educaţiei universitare**. Nu stăruim asupra nevoii **realimentării continue** a organizării universitare din tradiţia ei. (Cel puţin în ţara noastră, în care, de pildă, nu s-a reuşit decît izolat compatibilizarea curriculară cu sistemul european – datorită rezistenţei tenace de a părăsi curricula postbelice, orientate de idealul învăţămîntului reproductiv –, curricula interbelice pot fi, prin logica transparentă şi compatibilitatea lor cu organizările europene, o sursă de inspiraţie demnă de atenţie!)

Am în vedere mai întîi nevoia de a ieşi, în **formarea viziunii studenţilor**, din relativismul organizat în jurul convingerii „noi ştim mai bine ca alţii", căci orice adevăr este, în definitiv, relativ la timpul, locul şi personalitatea celor ce îl elaborează. Foarte sensibili, analiştii americani au arătat pe drept nu numai că acel *value relativism casts one of the largest shadows in our cave* astăzi, dar şi că în formarea viziunii studenţilor, dominată încă de acest relativism, o schimbare a devenit necesară pentru a asigura competitivitatea pregătirii lor. Ea ar fi să înceapă cu **relativizarea conştientă a relativismului** şi să continue cu învăţarea din experienţele soldate cu performanţe mai bune.

Am în vedere apoi nevoia de a **reconfigura specializările studenţilor**, ţinînd seama de împrejurarea că produsele devin acum apte de valorificare tot mai puţin sub condiţia volumului şi tot mai limpede sub condiţia inteligenţei creative încorporate în ele. Regula *high volume* este marginalizată acum de regula *high value*. Căci reperul validării competenţei şi calităţii, al creaţiei s-a schimbat fundamental. Calificarea şi creaţia – teorie ştiinţifică, inovaţie tehnologică, operă artistică, istorică, filosofică – sînt solicitate, pentru recunoaştere, la confruntare cu o piaţă pe cale de globalizare, pe care succesul este condiţionat de încorporarea de inteligenţă creativă. **Iar o premisă academică a favorizării creaţiilor validabile în condiţiile globalizării este convertirea fără reţinere a învăţămîntului reproductiv într-unul creativ, cu tot ce este acum presupus de acesta: timp pentru studiu individual, compatibilizarea curriculum-ului, diversificarea nivelurilor de calificare, accent pe nivelurile graduaţilor, încurajarea performanţilor etc.** O altă premisă academică generală este **concepereа cunoaşterii pe care universităţile o cultivă nu ca simplă redare a ceea ce este, ci ca rezolvare de probleme**. Aşa cum s-a observat în universităţi americane de referinţă, calificarea studentului pentru *creative problem solving* presupune regîndirea programelor universitare pentru formarea celor patru capacităţi de bază ale specialistului de astăzi: capacitatea de a abstractiza, capacitatea de a gîndi sistematic o problemă, capacitatea de a testa soluţiile şi capacitatea de a comunica în limbile moderne şi de a învăţa cu tehnicile informaţionale accesibile astăzi. Nu mai eşti specialist prin aceea că ai dobîndit cunoştinţe importante la un moment dat, recunoscute într-un context anume. Eşti specialist dacă ai capacitatea analitică şi îndemînările necesare pentru a rezolva creativ şi performant probleme.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Tiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

ANTET *Carte didactică*

Mircea Florian
Logică şi epistemologie

Logică şi epistemologie (Logica generală)

• Pentru prima dată apare cursul de logică ţinut la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii Bucureşti de marele profesor Mircea Florian.

Logică şi epistemologie (Logica generală)

• Ce elev sau student nu şi-ar dori să înveţe logica din cursurile predate de Mircea Florian? Acum acest lucru este posibil.

ATENŢIE: Această lucrare ne-a fost deja solicitată de studenţi şi profesori de la Facultatea de Filosofie şi de la Facultatea de Drept!

Florence Braunstein
Marile doctrine

Marile Doctrine (Filosofice, Politice, Religioase, Economice)

• Nu ai bani să cumperi prea multe cărţi! Nu ai timp să le citeşti pe toate! Soluţia? Sintezele oferite de Marile Doctrine (Filosofice, Politice, Religioase, Economice).

Marile Doctrine (Filosofice, Politice, Religioase, Economice)

• Realizată de mari profesori, această lucrare vă oferă într-un mod simplu întreaga cultură generală de care aveţi nevoie.

Marile Doctrine

• Gîndirea universală poate intra acum în biblioteca dumneavoastră.

Editura ANTET 2000,
Adresa redacţiei: str. Miron Costin nr. 9A; Bucureşti; Tel: 6175332
Pentru comenzi: C.P. 22-285, Bucureşti

VLADIMIR TISMĂNEANU

Mit, ideologie, utopie în societăţile postcomuniste

Mitul şi magia sînt fenomene care aparţin atît societăţilor arhaice, cît şi celor moderne. Al treilea Reich, Rusia lui Stalin, Cuba lui Fidel Castro nu pot fi înţelese în absenţa următoarelor concepte: mitul conducătorului, al ţării natale, al revoluţiei. În acelaşi timp, democraţiile industriale dezvoltate au propriile lor mitologii: aceste constelaţii de idei şi emoţii irezistibile organizează interesele, pasiunile, animozităţile şi chiar antagonismele colective. „Lege şi ordine", „valorile familiei", „destin evident", „şanse egale", „progres tehnologic" sau „noua ordine mondială" sînt asemenea construcţii mentale, încît inspiră simultan atitudini pozitive şi negative. Mitologiile politice nu sînt arhetipuri atemporale, existînd în afara mediului istoriei umane. Ele reacţionează la şi evaluează forme existente ale organizării umane, legitimează sau expun structuri politice, şi adesea propun fie alternative orientate spre trecut, fie spre viitor.

De asemeni, miturile asigură un standard emotiv după care poate fi judecată schimbătoarea realitate. De pildă, mitul unui „marxism originar umanist", despre care se pretinde că a fost trădat de Lenin şi Stalin, i-a ajutat pe marxiştii critici din Europa est-centrală – „revizionistii" – să gîndească respingerea socialismului birocratic şi să contribuie la înlăturarea hierofaniei oficiale. În mod similar, troţkiştii şi alţi opozanţi l-au atacat pe Stalin în numele modelelor ideale ale „bolşevismului originar", pe care secretarul general le abandonase, chipurile, în urmărirea puterii absolute. Odiseea perestroikăi şi semnificaţia efortului amăgitor al lui Mihail Gorbaciov de a revizui fundamentele bolşevismului nu pot fi înţelese decît dacă le privim ca parte a unei căutări pentru reînvierea ethosului cultural eroic al începuturilor revoluţionare.

Radicalismele secolului 20 – promotoarele miturilor politice

Într-adevăr, cînd societăţile tind să-şi piardă centrul şi să se polarizeze de-a lungul unor linii beligerante, miturile nu încearcă doar să explice realitatea, ci să şi acţioneze asupra ei şi chiar s-o înlocuiască. Idivizii cad în capcana discursului mitologic, în accepţia premiselor axiomatice şi refuză a-i pune la îndoială pretenţiile. Apar demagogi, tribuni şi profeţi care pot articula în modurile cele mai agresive speranţe şi anxietăţi colective. Aceştia sînt mitologiştii, care ştiu cum să stimuleze fricile şi extazele, iluziile şi aşteptările mîntuitoare. O ilustrare o reprezintă reînvierea sentimentelor anti-„Big Government" (sintagma care demonstrează rolul exagerat al instituţiilor statale în societate – n. trad.) din SUA contemporane şi exploatarea lor de către diferiţi actori politici. După cum a observat Norbert Frye, universul mitologic este alcătuit din speranţe şi dorinţe şi anxietăţi umane.

În vremuri de confuzie istorică, atunci cînd vechile certitudini s-au prăbuşit, iar cele noi sînt încă abia la început, aceste mitologii joacă un rol semnificativ în atenuarea suferinţei umane şi dezorientării. Desigur, dacă ele îi conduc pe oameni către forme de viaţă mai mult sau mai puţin libere este o altă poveste. Radicalismele secolului douăzeci au fost promotoarele miturilor politice: nici un preţ nu era prea mare pentru a dobîndi Sfîntul Potir, pentru a atinge unitatea ultimă, sacră şi existenţa pacificată.

Ideologiile totale ale comunismului şi fascismului împărtăşeau credinţa în plasticitatea naturii umane şi posibilitatea de a o transforma în conformitate cu un proiect ideologic oarecare. Atît marxismul, cît şi fascismul au inspirat devotamente ferme, o fascinaţie faţă de imaginea societăţii perfecte şi imersiuni romantice în mişcări colective promiţînd venirea epocii de aur. Fascismul a fost înfrînt istoric în timpul celui de-al doilea război mondial, însă, după cum am văzut în anii din urmă, ecourile sale continuă să fie prezente şi ies la suprafaţă de fiecare dată cînd se deteriorează condiţiile, iar indivizii se găsesc sub constrîngeri psihologice de neîndurat.

Dincolo de contextul său istoric, există o matrice psihologică şi socială la care fascismul răspunde: respingerea instituţiilor şi practicilor moderne, repudierea raţiunii în numele unor instincte primitive, vitale, celebrarea cataclismică a sufletului împotriva intelectului etc. La mijlocul anilor '90, atracţia unor părţi semnificative ale stîngii intelectuale occidentale faţă de scrierile lui Carl Schmitt, care a fost, cel puţin pînă în 1936, teoreticianul oficial al celui de-al Treilea Reich, nu este doar o modă culturală. Rădăcina ei trebuie căutată în insatisfacţia comună faţă de liberalism şi în năzuinţa către o soluţie de natură a evita „mediocritatea" democraţiei parlamentare.

Între timp, şocul modernităţii, adaptarea dificilă a indivizilor la prăbuşirea comunităţilor şi solidarităţilor tradiţionale, precum şi tensiunile interne ale democraţiilor încă fragile au generat interesul popular şi intrucîtva intelectual din fostele societăţi comuniste, mai degrabă faţă de istoria şi mitul „recuperate" decît faţă de ideile şi instituţiile liberale. Între miturile cele mai viguroase s-au situat mitul naţiunii, al trecutului eroic, al comunităţii victimizate, precum şi simultana glorificare şi stigmatizare a Occidentului. La fel ca şi gînditorii antiliberali occidentali, analizaţi de Stephen Holmes în *Anatomy of Antiliberalism* (1993), făuritorii est-europeni de mituri, din perioadele interbelică şi de după prăbuşirea comunismului, au privit către trecut şi au fost inspiraţi de viziunile unei comunităţi omogene, pretins ruinate de venirea modernităţii.

Lenin şi Gorbaciov – începutul şi sfîrşitul uneia din cele mai funeste doctrine ale secolului XX

Mitologiile politice nu sînt ideologii, însă ele împărtăşesc cu ideologia impulsul mobilizator, prin aparenţa unei naraţiuni coerente. Într-adevăr, după cum au fost descrise, miturile sînt povestiri, însă ele au o putere de incitare şi au tendinţa de a favoriza mai degrabă elementele emoţionale decît pe cele raţionale. În special în timpul unor transformări dramatice (de pildă în anii '30 ai Marii Crize sau în perioadele de după Războiul Rece şi în postcomunism), oamenii simt frustrarea şi incertitudinea cu privire la viitor şi prăbuşirea aşteptărilor şi a modelelor statornicite de comportament. Apar noi mişcări chiliastice, iar indivizii caută soluţii taumaturgice, şamaniste pentru chinurile lor. În astfel de vremuri, pentru indivizii înjosiţi, deposedaţi şi alienaţi există tentaţia susţinerii unui construct mitologic, a unei paradigme salvaţioniste de tipul Armaggedon, pe care istoricul Norman Cohn a descris-o în clasica sa carte ***The Pursuit of the Millenium*** (1993) ca fiind fantezia centrală a escatologiei revoluţionare.

Ideologiile politice pretind să ofere răspunsuri sistematice la întrebările oamenilor cu privire la cea mai bună organizare a societăţilor. Această pretenţie este într-adevăr fondul a ceea ce numim ***hybris*** ideologic: credinţa fermă că există doar un răspuns unic la problemele sociale şi că ideologul este singurul care-l obţine. Prin faptul că proiectează un anumit model ca fiind superior oricărui altul şi prin predicţia că societatea se va muta pînă la urmă în acea direcţie, ideologiile sînt adesea teleologii politice. Aroganţa lor nu este egalată decît de impulsul lor coercitiv şi de respingerea exclusivă a oricărui competitor. Ideologiile sînt atotcuprinzătoare şi atotexplicative: ele refuză dialogul, întrebările, îndoiala. Din acest punct de vedere, liberalismul este o ideologie doar cu numele: cu scepticismul său privind orice soluţie definitivă la problemele umane, lui îi lipseşte puterea soteriologică, apocaliptică a viziunilor radicale ale schimbării.

În anii '60, Daniel Bell a anunţat dispariţia impulsului ideologic modern. Industrialismul şi consumerismul, în egală măsură cu dezastrele provocate de universalismele radicale sau particularismele radicale au demodat ideologiile. În conformitate cu acea concepţie, umanitatea a intrat într-o epocă postideologică.

Antiutopismul revoluţiilor din '89

Ceea ce s-a întîmplat în realitate nu confirmă această afirmaţie: ideologiile au continuat să motiveze mişcările colective de protest, însă într-un mod mai puţin coerent şi metodic decît în trecut. Să ne gîndim la mişcările sociale din Europa anului 1968 şi la valul revoluţionar latino-american din anii '70. Oricum, odată cu prăbuşirea leninismului a fost depăşit un prag crucial. Revoluţiile din 1989–1991 au dat lovitura mortală pretenţiei ideologice în conformitate cu care viaţa umană poate fi structurată în conformitate cu un plan ştiinţific elaborat de statul major general al doctrinarilor revoluţionari. Unii au salutat aceste revoluţii tocmai pentru că au fost nonteleologice şi nonideologice. De fapt, ele au fost antiutopice, tocmai din pricina faptului că au refuzat să urmeze orice proiect predeterminat, predestinat. Cu excepţia unor concepte nebuloase, precum „societate civilă", „reîntoarcerea în Europa" şi „suveranitate populară", aceste revoluţii s-au produs în absenţa ideologiei.

În ciuda conotaţiilor sale vagi, ideea societăţii civile a înviorat mari grupuri umane şi le-a permis să treacă de pragul fricii impus de sistem. În timpul acelui moment unic de emancipare umană a sucombat cea mai vanitoasă utopie din istorie. Într-adevăr, ceea ce s-a sfîrşit în 1989 nu a fost istoria, ci mai degrabă profetica pretenţie că istoria are un sens unic şi că un anumit grup are privilegiul epistemic de a-l identifica şi de a-şi impune concluziile, aşa cum au fost formulate de unul sau doi filosofi, întregii umanităţi.

Reîntoarcerea mitologiilor politice

După cum a fost conceput de Marx şi Lenin, comunismul a sacralizat istoria, a transformat un mit în numele căruia toate sacrificiile erau justificate. Se poate descoperi chiar în inima marxismului o mitologie milenaristă, un vis social cu privire la o lume perfectă, în care ar fi fost depăşit vechiul conflict schizoid dintre om şi societate, între esenţă şi existenţă. Fantoma orientată spre viitor a comunismului spune umanităţii că o Epocă de Aur este pe cale să vină, iar săritura din valea plîngerii în oraşul luminii şi bucuriei poate fi făcută în această lume, ca o ultimă convulsie istorică. Mai mult decît orice altceva, marxismul a reprezentat o invitaţie spectaculoasă adresată fiinţei umane angajate într-o căutare frenetică a Oraşului lui Dumnezeu. Această aventură umană a eşuat, însă nevoilor profunde cărora marxismul a încercat să le dea răspuns nu li s-a răspuns.

Acum, că ordinea leninistă a fost doborîtă, peisajul moral al postcomunismului este unul tulburat de confuzie morală, uri veninoase, dorinţe nesatisfăcute şi ciondăneli nesfîrşite. Pe acest teren tulburat, adesea înspăimîntat, se reîntorc mitologiile politice. De pildă, fascismul se poate reîntoarce deoarece, aşa cum ştim din experienţa catastrofică a secolului al douăzecilea, el reprezintă un răspuns paroxistic la tulburările modernităţii. Însă fascismul de după Războiul Rece nu va fi o copie exactă a mitologiei interbelice.

Din Tbilisi la Praga şi de la Vladivostok la Tirana, oamenii din fosta lume comunistă au fost supuşi aceluiaşi experiment leninist. Desigur, unii ar putea zîmbi gîndindu-se la naivitatea lui Sidney şi Beatrice Webb, care au crezut că sovietismul reprezenta o nouă civilizaţie. În acelaşi timp, nu se poate nega că a simbolizat un ansamblu de obiceiuri, norme, atitudini şi emoţii profund inculcate în sufletul indivizilor. Odată ce vechiul regim a fost doborît, s-a instaurat euforia. Apoi, oamenii au realizat cît de puternice erau moştenirile culturale ale leninismului şi că trecutul preleninist al multora din aceste ţări nu era unul al valorilor liberale. De exemplu, Germania de Est nu a cunoscut deloc democraţia de la distrugerea Republicii Weimar de către nazişti, în 1933. În acea parte a Germaniei, denazificarea a echivalat în mod fundamental cu eliminarea tuturor adversarilor politici, consideraţi cu toţii ca inamici ai „democraţiei poporului". Mitul naţiunii ariene a fost pur şi simplu înlocuit cu mitul „primului stat german al muncitorilor şi ţăranilor", conform căruia proletariatul german nu a cooperat la politica de genocid a lui Hitler şi că naţional-socialismul a fost pur şi simplu ceq mai extremă formă a contrarevoluţiei burgheze. În timpul primilor ani ai RDG, Walter Ulbricht şi asociaţii săi au deportat la Buchénwald nu numai pe foştii nazişti, ci de asemeni social-democraţi, liberali de toate tipurile şi alţi oponenţi ai oricărui regim despotic.

Traducere de DAN PAVEL

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

(Continuare în numărul viitor)

PAVEL CÂMPEANU

În sprijinul schimbării TVR

Centrul Independent de Studii Sociale şi Sondaje (CIS) a iniţiat o acţiune cu caracter civic şi totodată ştiinţific, menită să sprijine transformarea TVR într-o autentică televiziune publică. Prima discuţie asupra acestui proiect a avut loc la 9 ianuarie a.c. în prezenţa directorului interimar al TVR, Stere Gulea. **Au mai participat: prof. univ.** Ion Drăgan, **directorul Institutului de Sociologie; prof. univ.** Horia Murgu, **Academia de Teatru şi Film;** Iolanda Stăniloiu, **directorul Centrului pentru Jurnalism Independent; prof. univ.** Daniela Frumuşani, **prodecan al Facultăţii de Jurnalism;** Ştefana Steriade, **sociolog, CIS;** Mircea Toma, **psiholog,** *Academia Caţavencu*; **prof. univ.** Dan Oprescu, **director Fundaţia Soros;** Camelia Beciu, **Institutul de Sociologie;** Marin Burcea, **sociolog, CURS; prof. univ.** Adrian Cioroianu, **Facultatea de Istorie;** Gabriel Nagât, **Institutul de Filozofie; prof. univ.** Bruno Ştefan, **Universitatea Politehnică;** Pavel Câmpeanu, **director executiv CIS;** George Nicolae, **director WOO-tronics International;** Radu Corpaci, **Centrul pentru Jurnalism Indepedendent.**

S-a convenit ca acţiunea să înceapă prin realizarea Proiectului alăturat, cu modificările inerente care i se vor aduce pe parcurs.

Proiect pentru elaborarea unei „Istorii a Televiziunii Române“

I. Expunere de motive

Televiziunea Română îşi sărbătoreşte a 40-a aniversare într-un context care nu se mai rezumă să reclame schimbarea ei de fond, ci o şi stimulează. Pentru a valorifica această şansă, instituţia ar trebui, printre altele, să întemeieze dezvoltarea ei viitoare pe asimilarea critică a bogatei sale experienţe trecute. Tentativele întreprinse pînă acum au avut, în genere, un caracter sporadic, monodisciplinar – istoric ori sociologic –, fiind serios afectate de bine cunoscutele presiuni ideologice. Lucrarea propusă de prezentul proiect ar urma să aibă, dimpotrivă, un caracter sistematic şi pluridisciplinar, reprezentînd, ca atare, o premieră absolută, nu numai după 1989, ci pe întregul parcurs al celor 40 de ani.

Printre circumstanţele actuale, care generează necesitatea unei asemenea lucrări, pot fi menţionate următoarele:

1. Tranziţia a transformat structura dispozitivului audiovizual al sistemului comunicării de masă din ţara noastră mai rapid decît restul sistemului şi decît societatea în ansamblul său.

2. Pentru TVR, această schimbare a însemnat, în primul rînd, pierderea poziţiei de monopol.

3. Aceasta a fost o schimbare parţială, demonopolizarea TVR nefiind însoţită de dezideologizarea ei.

4. Ideologizarea TVR se poate defini ca asumare a funcţiei de instrument specific al puterii.

5. Dezideologizarea TVR nu depinde, prin urmare, numai de ea, ci şi de instituţiile puterii, precum şi de cele ale societăţii.

6. Modificîndu-şi *status*-ul – transformîndu-se, în drept, din televiziune de stat în televiziune publică –, TVR nu şi-a schimbat în mod corespunzător şi rolul.

7. Discordanţa dintre *status*-ul de televiziune publică şi rolul de televiziune la dispoziţia statului constituie principala anomie de care suferă actualmente TVR. Problema ei crucială este, deci, adaptarea rolului ei real la *status*-ul său legal, adică trecerea ei din serviciul puterii de stat în serviciul societăţii civile.

8. Legală sub dictatură, subordonarea TVR faţă de putere devine clandestină în primii ani ai tranziţiei, prin eludarea transformării sale juridice din instituţie „de stat şi de partid“ în televiziune publică.

9. Plasînd cea mai vizibilă instituţie în afara legii, puterea supremă de stat îşi demonstrează zilnic, literalmente sub privirile întregii societăţi, rezistenţa faţă de tranziţia spre statul de drept, pe care avea misiunea de a o accelera.

10. Ca urmare a acestei distorsiuni, tranziţia nu aduce transfigurarea televiziunii represive din timpul dictaturii într-o televiziune cultural-informativă, ci în una cultural-manipulativă. Aceasta nu este o manipulare discretă, strecurată sporadic în anumite mesaje, ci o manipulare ostentativă, ţinînd de condiţia reală a acestei instituţii.

11. Acest mod de manipulare a avut – şi continuă să aibă – o serie de efecte persistente:

a. Transformarea televiziunii din mediator în generator al conflictului social şi politic.

b. Convertirea televiziunii în cel mai activ simbol şi mecanism al continuităţii cu metodele şi personalul dictaturii ceauşiste.

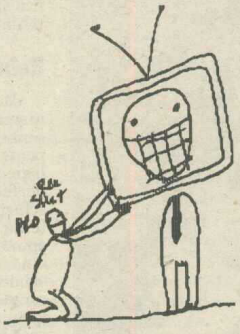

c. Plonjarea ei într-o criză de credibilitate, care este departe de a fi fost depăşită.

12. Pilonii tematici ai lucrării propuse sînt:

a. Diagnoza asupra situaţiei actuale a TVR.

b. Perspectivele adaptării ei la evoluţia contextului social şi mediatic.

c. Perspectivele relaţiilor ei cu noua putere instaurată după noiembrie '96.

d. Căile transformării ei într-o autentică televiziune publică.

13. Punînd în valoare încercările anterioare, o astfel de lucrare le-ar completa şi depăşi prin:

a. Abordarea sintetică şi pluridisciplinară.

b. Accesul la o examinare critică, liberă de orice constrîngeri ideologice, a acestei istorii, cu totul exclus înainte de răsturnarea dictaturii.

c. Strădania integrării teoretice a unor episoade din istoria TVR, care îşi găsesc cu greu echivalenţi în experienţa televiziunii internaţionale. În această categorie de episoade pot fi incluse:

– Tentativa noului regim Ceauşescu, în a doua jumătate a anilor '60, de a implanta o televiziune relativ deschisă într-o societate închisă.

– Trecerea de la această dezideologizare tendenţială spre supraideologizarea impusă la confluenţa anilor '70–'80. Testarea, în aceste circumstanţe, a limitelor dincolo de care conţinutul ideologic al mesajelor devine incompatibil cu natura comunicaţională a instrumentului.

– Amputarea de către dictatură a principalului său instrument ideologic, prin introducerea programului de două ore, în anii '80.

– Migrarea televizuală, în masă, a audienţei, prin instalarea antenelor care o conectau la staţii tv din ţări vecine, în care nu îi era îngăduit să călătorească. Respingerea manifestă a ideologiei oficiale, episodul antenelor, din a doua jumătate a anilor '80, reprezintă preludiul paşnic al episodului sîngeros care avea să survină în 1989.

– Degenerarea TVR în principalul promotor al unui cult al personalităţii, fără egal la vremea aceea în ţările staliniste din Europa (exceptînd Albania). Studiul asupra cultului personalităţii celor doi dictatori este inseparabil de studiul istoriei TVR.

– Implicarea TVR în revoluţia din decembrie 1989.

– Contribuţia TVR la cîştigarea pe termen scurt şi pierderea pe termen lung a simpatiei mediilor occidentale.

– Delegitimarea TVR, ca actor al revoluţiei, prin transformarea ei în legitimator clandestin al noii puteri.

– Propulsarea acestei relaţii dintre TVR şi noua putere în centrul conflictelor sociale şi politice ale anului 1990 – Piaţa Universităţii, greve ale foamei, incendierea turnului din Calea Dorobanţilor etc.

II. Domeniile, echipa

Echipa ar urma să includă specialişti din mai multe **domenii** – pentru a studia:

1. Istorie, sociologie, ştiinţe politice – evoluţia contextului social şi politic intern;

2. Relaţii internaţionale – evoluţia contextului extern;

3. Sociologie, psihologie, ştiinţe politice, estetică – evoluţia programelor;

4. Drept – evoluţia cadrului legal;

5. Sociologie, demografie – evoluţia audienţei;

6. Tehnologie audiovizuală – evoluţia echipării tehnice;

7. Sociologie, psihologie, ştiinţe politice – istoria departamentelor:

a. Actualităţi;

b. TVR Internaţional;

8. Sociologie, statistică, economie – evoluţia economică;

9. Psihologie, ergonomie, sociologie – evoluţia *staff*-ului;

10. Sociologie, psihologie, filmologie, estetică – evoluţia funcţiei de divertisment;

11. Economie, relaţii publice – evoluţia publicităţii;

12. Idem – TVR competitor pe piaţa imaginilor audiovizuale.

III. Metodologie

Cercetarea pe domenii va fi completată de cercetarea pe **perioade**. Criteriul periodizării: orientarea generală a programelor, condiţionată de relaţiile cu puterea. Prin aplicarea acestui criteriu, s-ar putea ajunge la o periodizare de genul:

1. Începutul – între inaugurarea oficială şi introducerea programelor zilnice (31 decembrie 1956–29 aprilie 1968). Orientarea generală în cea mai mare parte a intervalului, congruentă cu a celorlalte state ale Tratatului de la Varşovia, cultivînd o televiziune preponderent închisă faţă de restul lumii.

2. Perioada trecerii de la televiziunea predominant represivă la o televiziune predominant manipulativă, urmare a relativei deschideri – între sfîrşitul anilor '60 şi sfîrşitul anilor '70.

3. Revenirea la o formulă a televiziunii represive, considerabil mai dură decît în prima perioadă – între sfîrşitul anilor '70 şi mijlocul anilor '80.

4. Amputarea programului TVR de către putere, conectarea audienţei la televiziunile din ţările vecine.

5. TVR în revoluţie.

6. TVR, obiect al conflictului social-politic în primii ani ai tranziţiei – 1990–1996.

7. TVR în pragul celui de-al 5-lea deceniu – diagnoza situaţiei prezente.

8. Perspective.

Procedeele cercetării variază cu **domeniile** şi **perioadele**, incluzînd printre altele:

1. Constituirea unei baze bibliografice şi a unei baze documentare.

2. Studiul legilor care au reglementat de-a lungul vremii activitatea TVR şi a instituţiilor conexe: Comisia mass-media a Parlamentului, CNA.

3. Studierea prin sondaje a evoluţiei programelor în diversele perioade.

4. Monitorizarea principalelor emisiuni, în continuarea Programului PHARE.

5. Studierea sondajelor asupra audienţei, efectuate de Oficiul TVR, precum şi de alte organizaţii. Desfăşurarea a două sondaje speciale în cadrul prezentei cercetări.

6. Studierea activităţii depuse de studiourile centrale private şi de studiourile locale.

7. Studierea schimbărilor intervenite în activitatea TVR pe parcursul cercetării.

8. Interviuri cu conducători şi protagonişti ai TVR de la inaugurare pînă în prezent.

9. Durata cercetării: anul 1997.

10. Produsul final: o carte redactată în comun, purtînd titlul ***Istoria Televiziunii Române, 1956–1996***.

11. Realizarea cercetării sub egida Centrului Independent de Studii Sociale şi Sondaje în cooperare cu alte organizaţii de profil.

12. Obţinerea sponsorizării acestui proiect de către instituţii interesate.

Bucureşti, 31 decembrie 1996

La editura Dell'Orso, din Italia, a apărut o antologie de poezie românească sub îngrijirea lui Marco Cugno. Volumul cuprinde poezii de: G. Bacovia, Ion Minulescu, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Ion Pillat, Ion Vinea, Tristan Tzara, Lucian Blaga, Ion Barbu, B. Fundoianu, Al. Philippide, Ilarie Voronca, Radu Gyr, Dan Botta, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Horia Stamatu, Maria Banuş, Magda Isanos, Ştefan Baciu, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Ştefan Aug. Doinaş, A.E. Baconsky, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Dan Laurenţiu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Virgil Mazilescu, Nicolae Prelipceanu, Daniel Turcea, Mircea Dinescu, Matei Vişniec, Florin Iaru, Mariana Marin, Marta Petreu, Mircea Cărtărescu.

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Mai e mult pînă departe?

ANA SELEJAN, „Literatura în totalitarism (anul 1954)", Fundația culturală Fronde, Sibiu, 332 pp.

De la cartea rară la maculatură

Să vezi și să nu crezi: consecvență tematică și tenacitate documentară la români! E drept, este vorba de români sibieni și încă de un om cu vocația bibliotecii!

În 1992, cînd Ana Selejan a publicat ***Trădarea intelectualilor***, am crezut că ne aflăm în fața unui capriciu. Unul surprinzător, adevărat. O cunoscusem pe doamna Selejan prin anii '80, pe la colocviile de critică și istorie literară ale revistei sibiene *Transilvania*. Am vorbit puțin, cam în fugă: nu e o natură expansivă, ci una visătoare. Ne-a călăuzit o dată prin biblioteca ASTRA: un om cuminte și harnic, plin de respect iubitor pentru cultură și cu mult suflet în tot ce face, de la operațiunile de fișare (înregistrare și descriere) a cărții pînă la comunicările științifice pe teme de bibliofilie. A și publicat în urmă cu cinci ani două volume despre ***Cartea rară și prețioasă (în) sec. XVI–XVIII***. O ființă tăcută, discretă, temperament melancolic, precis că iubește amarnic poezia lui Blaga...

Mă rog, era tot ce se putea mai străin față de ce-mi închipuiam eu că trebuie să fie buldozerul ce va defrișa literatura stalinismului în România, insul parșiv, scrîșnind coleric și vindicativ la contactul cu plenarele PCR ale proletcultului. ***Trădarea intelectualilor (1944–1948)*** venea bine în consecința procesului intentat în primă instanță de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, urmat sistematic însă monovalent de Ileana Vrancea, tatonat sinuos, convingător însă derutant de Ion Cristoiu în anii '80 și continuat cu neabătută stăruință de la începutul lui 1990 de Gh. Grigurcu. După volumul din 1992, Ana Selejan a publicat în 1993 ***Reeducare și prigoană*** și trei tomuri cu titlul ***Literatura în totalitarism***, ocupîndu-se de intervalul 1949–1954. E de presupus că seria va continua.

Lumea literară a prizat cam cu stupoare – și, cel puțin la început, cu multă neîncredere – această suită documentară venită, pe neașteptate, de la un *outsider* ce nu putea fi acuzat de nimic, nu putea fi șantajat, ispitit sau direcționat nicidecum, care nu prezenta antecedente politico-literare și nu avea nici un *parti pris* flagrant. Cărțile i-au fost recenzate fie pripit și totalmente laudativ, fie cu abia mascat dispreț academic, însă – fapt notabil – nimeni nu a tăgăduit pe față, din cîte-mi aduc aminte, oportunitatea apariției și onestitatea cercetătorului. Ba, mai mult, ***Trădarea intelectualilor*** a luat premiul Academiei, iar ***Reeducare și prigoană*** – premiul Uniunii Scriitorilor. Ceea ce părea în 1992 un capriciu arhivistic sau o simplă comandă editorială (avînd, pesemne, în spate niscai drăcoase codițe ceaușiste, dornice să mute încă o dată cătarea armei înspre țintele epocii dejiste) a devenit o întreprindere în toată regula, de certă utilitate, indiferent de încruntările pe care, desigur, le provoacă.

Încruntări și surîsuri

Carențele de construcție au fost cel mai des invocate. Se știe, în atare demersuri nu ai de ales decît între: 1) a porni de jos în sus, adică de la infinirea expozitivă a detaliilor către o posibilă sinteză analitică și 2) a privi lucrurile de sus de tot, adică a avea deja formată imaginea (verdictul) finală și a deschide drum componentelor cu însăși esența lor.

Cinstită cred că nu poate fi decît prima variantă, care începe cu defrișarea, conturînd încet luminiș cu luminiș, pînă la (un) capăt. Cea de-a doua presupune deja o tendință apriorică, partizană.

Nu puțină lume s-a zbîrlit la **numele** autoarei: cine-i Ana Selejan, ca să facă procesul proletcultismului? cu ce drept se bagă un amator în așa chestiuni vaste, pline de capcane și fineți politicești? pe ce bază face radiografia unei epoci la care n-a fost martor (necum factor decizional) în deplină cunoștință de cauză? și cui folosește această dezgropare de morți taman acuma, cînd, mă-ntelegi, cu totul altele avem noi de făcut...?

În fapt, viciile scriiturii își conțin motivația și beneficiază, pînă la un punct, de circumstanțe atenuante: excesul descriptiv (suita a căpătat tot mai accentuat un aspect de antologie de texte și simplă bibliografie abia comentată) era inevitabil, atît din rațiuni de „instrumentare a dosarului", cît și (chestiune de retorică) de aluvionare persuasivă: citatele sînt de cele mai multe ori năucitoare, și nu doar pentru neofiți. Opțiunea pentru suita cronologică și nu pentru sinteza tematică ar fi neglijat, ori strivit, puzderia de nuanțe, cele care, în fond, sînt sarea și piperul meniului. Cît despre întîrzierea pe detalii, apelul exagerat la colaterale și, mai ales, ruperea ligamentelor strict **politice** de țesutul **literar**, acestea sînt obiecții ca și neavenite: nu-i poți impune documentaristului să fie și analist.

Adevărat, invazia detaliului și necuplarea evoluției estetice cu decizia politică dublează prin dezorientare efectul – și așa copleșitor – al prolixității documentare. În orice caz, efortul autoarei se cuvine salutat cu probitate și recunoștință; cel care, după zece astfel de volume, va sintetiza percutant și „definitiv" totul în cîteva pagini (călinescian, nu-i așa?) nu va reuși, totuși, să înlăture – fie și de la subsolul paginii – această cercetare, ci numai s-o umbrească... sprijinindu-se pe ea.

În fine, încruntarea de culise ține de domeniul – cu mult mai larg – al antiiudaității din lumea culturală românească, acolo unde, pur și simplu din reducționism atroce, se decretează: anticomunism egal antisemitism. Într-adevăr, din rațiuni diverse ale epocii, personajele principale din cărțile Anei Selejan se numesc Leonte Răutu, Moghioroș sau S. Iosifescu, S. Damian, G. Horodincă, I. Peltz, H. Wald, V. Mîndra sau N. Moraru, Nina Cassian, Al. I. Ștefănescu, O. Lemnaru, J. Popper, Savin Bratu ori Maria Banuș, S. Brucan etc., etc., deși vedetele, din alt unghi, se numesc Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Eftimiu, Camil Petrescu, asta cînd nu ne gîndim la Petru Dumitriu, T. Popovici, Marin Preda, Eugen Barbu, Paul Georgescu, M.R.P. ș.a.m.d. A vedea totul exclusiv dintr-o parte, adică pieziș, ori a confunda adevărul politic și etic individual cu procesul etnic înșufletit, vezi Doamne, de presupuse impulsuri resentimentare (vezi obsedanta și inutila, cînd nu perfida ieșire din impas prin invocarea „vînătorii de vrăjitoare) înseamnă a condamna istoria la tăcere pe viață.

Lipsite de orice ranchiună și neplătind nici o poliță, cercetările Anei Selejan vor avea totuși obligația ca, în final, odată ordonat cît de cît muntele documentar, să dispună la lumină acele accente de subterană istorico-politică atît de necesare înțelegerii evoluției literaturii în totalitarism.

Un an de la moartea lui Stalin

1954 va să zică, măcar teoretic, început de dezgheț în toate cele, o gură de aer prin ierarhiile culturale. Aici e marele păcat al demersului autoarei, că nu dublează pas cu pas literarul cu politicul. Aici (adică atunci) nimic nu se petrece la întîmplare, astfel încît era esențial să știm, de exemplu, de ce tocmai în 1954 apare, în martie, la un an de la moartea Tătucului popoarelor, *Gazeta literară*! Ce voia să zică acceptarea, în acel context, a unei formule precum *„strălucirea ca de odăjdii scumpe a stilului lui Mateiu Caragiale"* (cum zice Petru Dumitriu)? Era o breșă valorică serioasă! Ce semnificații de subtext aveau desele accente polemice din *Gazeta literară* la adresa, de pildă, a *Tînărului scriitor*, a *Iașului literar*, a revistei *Steaua*, ori chiar la adresa bătrînei *Vieți românești*? Și cît era simplă regulă a **jocului critic de partid** în avertismentele de astîmpărare date „gazetei" de *Scînteia* sau *Contemporanul*, față de „libertățile" pe care și le acorda (cu îngăduință „utemistă"?) *Gazeta literară*? De ce tocmai în 1954 începe să se pună cu acuitate „problema generațiilor, a stratificării lor"? Un oarece schimb de ștafetă se prevedea, însă în lipsa corelării cu documentele de partid & securitate e greu de spus cît era simplă evoluție în cei zece ani trecuți de la 1944 și cît era inginerie socio-profesională!

De ce, de pildă, tocmai acum *„presa literară pune în circulație nume noi, care în urmă cu 3–4 ani păreau să nu aibă nici o șansă de a intra în perimetrul istoriei literare"* (Macedonski, Ion Budai Deleanu, Șincai, Vlahuță, Odobescu, Anton Pann ș.a.)? Cine și cînd ne va povesti încercările noilor politruci de a „da față umană" vechilor înrăiți, adică de a flexibiliza dogma tocmai ca s-o facă mai profitabil-îngurgitabilă în noile circumstanțe? Ana Selejan notează, de exemplu, sancționarea vigilentă, aspră și rapidă a lui M. Gafița de către N. Tertulian și N. Ignat în încercarea sa de a stabili o legătură între actualitatea deceniului patru și ermetismul poetic interbelic (p. 63). Erau forțe care doreau „integrarea pașnică" a „rădăcinilor progresiste" (avangardismul ca elan de stînga) simultan cu... eradicarea mesajului lor!

Mai departe: mai există oare cineva care să demonteze mecanismul prin care N. Doreanu continuă în *Viața românească* (*„Cititorii au simțit că romanul tov. G. Călinescu aduce cu sine ceva străin de spiritul vremii noastre. Rămîne de văzut din ce motive anume romanul* ***Bietul Ioanide*** *este respins de cititori, într-o vreme cînd în țara noastră puterea este deținută de către clasa cea mai consecvent progresistă din istorie."*) filipica anticălinesciană începută de H. Wald în *Gazeta literară*? (***Bietul Ioanide***, spunea H. Wald, *„nu izbutește să ne înfățișeze momentul istoric din preajma dezlănțuirii războiului antisovietic în ansamblul lui. Cititorul ultimului roman al lui G. Călinescu rămîne cu impresia că mișcarea legionară a fost o «rătăcire» ideologică a unor tineri înfierbîntați și nu o bestială diversiune politică a celor mai reacționare vîrfuri ale burgheziei monopoliste internaționale îndreptate împotriva mișcării muncitorești".*)

Sau minicampaniile, mai de suprafață, mai de culise, împotriva „evazionismului" și „tendințelor burghez-estetizante" de la revista *Steaua* (de ex.: *„Ocolind sursele adevărate ale poeziei contemporane, preferînd reveriile abstracte, nostalgia deprimantă și desuetă, nu e de mirare că poezia revistei din Cluj devine costelivă, lipsită de forță, de vigoare"*, scria S. Damian, *Gazeta literară* nr. 11). E de văzut, oare, vreo încercare de diferențiere între Cluj și București, acceptînd într-o parte ceea ce avea să fie atacat în cealaltă? Oare multele note acide (chit că pricăjite ca miză) de la rubrica „Note și recenzii", unde, spre pildă, I.D. Bălan făcea *„modesta observație că țăranii mijlocași nu sînt cronic suferinzi de boala speculei"*, atacînd un text din *Steaua* care combătea unele tendințe din schița *Mămăliguță cu brînză*, de Sütő András (alături de Lucian Raicu, care se întreba de ce a avut nevoie Florin Mugur de licurici, într-o fabulă, în loc să scrie o poezie „normală" despre *„oamenii capabili care nu-și pun meritele în serviciul colectivității"*) – erau critici de serviciu ideologic, dezvăluiau puțin din conflictele de interese ale diverselor sfere de influență ale lumii literare, sau erau ambele la un loc? Încă o dată: cine mai poate să ne dea azi cheia unor atacuri precum cel relatat la p. 234, unde junele critic Gh. Achiței (altă vîrstă, alt mandat?) ciupea serios, în *Contemporanul*, un poem de Mihnea Gheorghiu, fiind imediat contracarat de Mihu Dragomir și Mihai Gafița în *Gazeta literară*?...

Final cu titluri

În 1954 moare A. Toma, lui Arghezi îi apare ***Prisaca*** în 30.000 exemplare, iau premii pe 1952, între alții, Marin Preda (***Desfășurarea***), Sabin Drăgoi, Gherase Dendrino, Camil Ressu, Cik Damadian, Aurel Baranga, Ov. S. Crohmălniceanu și Silvian Iosifescu, sînt decorați de guvernul Groza (în prezența Constanței Crăciun și a lui Avram Bunaciu) Cezar Petrescu, Beniuc, Agârbiceanu și Tompa László (Ordinul Muncii cl. I), ca și E. Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, A. Baranga, I. Vitner, I. Călugăru, Petru Dumitriu, Dan Deșliu, A. István, Veronica Porumbacu și Ov. S. Crohmălniceanu (O. M. cl. II), tinerii prozatori frecventează genul scurt (H. Zincă, R. Cosașu, Pop Simion, N. Țic, Adrian Cernescu), în reportaj se remarcă Ilie Purcaru, Eugen Mandric, Victor Vântu, Silviu Podină. Tot atunci a avut loc al doilea congres al scriitorilor sovietici (primul fiind în 1934), prilej cu care Ov. S. Crohmălniceanu sublinia că: *„într-un contrast radical cu literatura decadentă contemporană, devenită o adevărată sevă a degenerescenței și abjecției umane, operele scriitorilor sovietici stau în fruntea literaturii care luptă împotriva a tot ce întunecă și înjosește existența omului"*.

Nu poate să mire pe nimeni uluitoarea, de fapt, cantitate de nume și titluri peste care s-a așternut demult uitarea desăvîrșită; cu avînt aproape stahanovist, ai spune, se tipăreau în 1954 ***Mitruț al Joldii***, de C. Ignătescu, ***Vijelie-n sus pe Jii***, de Ion Pas, ***Brazdă și paloș***, de Radu Theodoru, ***Cantemireștii***, de Cella Serghi, ***Povestiri din anii grei***, de A.G. Vaida, ***Filonul 25***, de N. Jianu, alături de Petru Dumitriu cu ***Pasărea furtunii***, ***Mlaștina***, de S. Podină, ***Lența***, de Francisc Munteanu, sau ***Ana Nuculuí***, de Remus Luca. La poezie conduce Mihai Beniuc, cu trei volume, iar titlurile sună cam așa: „Tînărul mecanic", „Tudor din Vladimiri", „Studenta", „Despre pămînt", „Poeme de zodie nouă", „Rapsodia marinarilor" etc., etc., ca să nu mai vorbim de „Moșierița valahă către cățelușa ei", „Cuvînt despre sergentul Belate Alexandru", „Industrializarea în tîrgul meu", „Cîntecul unei culegătoare de bumbac", „De vorbă cu tovarășul Marcenco" sau „Scrie, scrie să se știe"...

Nu știi dacă e de plîns ori de rîs. În orice caz, incitantă este și de această dată prezența polemicilor, fie ca schimb profesional-amical de verdicte (de genul Crohmălniceanu-S. Damian), fie la modul dur, precum în replica lui Andrei Băleanu către Al. Oprea (p. 282). Dezbaterile reprezintă cel mai atractiv fenomen din unghiul nostru de azi (v. pp. 284, 286, 292, 294), dar ele ar trebui să figureze **într-o cercetare autonomă** sau într-o examinare tematică și cronologică. Am senzația că niște volume antologice ale literaturii anilor '50, pe genuri sau pe teme, ar fi un cert succes editorial... Oricum, pînă la adevărata istorie a culturii române de după 1944 s-ar zice că nu mai trebuie să treacă multă vreme. Vorba lui Nestor Ignat (dar... pe invers): *„Întreaga operă a lui Blaga este expresia ideologiei burgheze și e sortită să piară odată cu clasa pe care a slujit-o"*.

SORIN ALEXANDRESCU

Discuţie în Olanda despre NATO şi România

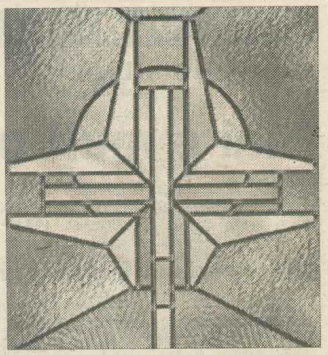

Între „Cintra" şi „Madrid"

Pe 11 martie, deputatul Dick Stellingwerf, din partidul confesional reformat, a cerut în Parlament ministrului de Externe van Mierlo (D '66) şi ministrului Apărării Voorhoeve (liberal) ca Olanda să sprijine intrarea României în NATO în primul val. Argumentele lui au fost: **venirea la putere a unui guvern democratic** în noiembrie 1996, **participarea minorităţii maghiare la guvernare, îmbunătăţirea apreciabilă a relaţiilor dintre România şi Ungaria şi dorinţa a 90% din populaţia României ca ţara să participe la NATO**. Intrarea în alianţa militară ar trebui urmată de participarea „viitoare" a României la Uniunea Europeană, a conchis Stellingwerf. În răspunsul său, van Mierlo a apreciat şi el pozitiv ultimele dezvoltări din România, dar a subliniat faptul că membrii NATO s-au înţeles să nu facă speculaţii în public despre şansele de intrare în alianţă ale ţărilor est-europene înainte de conferinţa de la Madrid din iulie; în plus, va mai avea loc o întîlnire preliminară la Cintra, în Portugalia, în mai 1997, iar procesul de deliberare se va petrece între „Cintra" şi „Madrid". În replică, Stellingwerf s-a mirat că Olanda este atît de rezervată în public despre şansele României, în timp ce Franţa şi Italia le apără deschis. Aşa este, a recunoscut van Mierlo, dar această „indiscreţie" este treaba lor, Olanda îşi ţine cuvîntul dat. În scurta dezbatere care a urmat, deputatul social-democrat Maarten van Traa a amintit guvernului că majoritatea Camerei Deputaţilor se pronunţase cu o săptămînă mai înainte asupra oportunităţii lărgirii NATO spre răsărit (fără a numi ţările avute în vedere) şi că o prea mare „discreţie" a Olandei i-ar putea dăuna acesteia în raport cu viitoarele ţări membre. Totodată, el i-a cerut părerea preşedintelui fracţiunii liberale Frits Bolkenstein; o întrebare cu tîlc, cum voi arăta îndată. Bolkenstein i-a răspuns scurt că părerea liberalilor în chestiunea lărgirii NATO este cunoscută şi că ea include şi România. În încheiere, van Mierlo a considerat oportună o discuţie „cu uşile închise", poate chiar în această săptămînă, despre NATO (discuţia pe care o relatez aici a fost „deschisă", eu însumi aflîndu-mă în tribuna publicului). După dezbatere, d-l Stellingwerf mi-a declarat că a luat iniţiativa acestei interpelări din dorinţa de a deschide dezbaterea, ştiind însă prea bine că guvernul nu-i putea da un răspuns clar, pozitiv sau negativ. L-am întrebat cum se face că manifestă atîta interes pentru România. Am fost de multe ori în această ţară, mi-a răspuns el simplu, şi cred că ea merită să intre în NATO.

O răsturnare strategică

Aceste relatări trebuie văzute, cred, într-un cadru mai larg. Mai întîi, fracţiunea din Cameră a partidului reformat (PR) este mică, dar ea poate genera un curent de opinie mai larg, începînd chiar cu partidul confesional mult mai mare, CDA, partidul „frate" al PNŢCD de la noi. În al doilea rînd, bănuiesc că relaţiile PR cu România au însemnat, de-a lungul anilor, în primul rînd, relaţii cu maghiarii din România, reformaţii din ambele ţări cunoscînd asemenea legături încă din secolul al XVII-lea. Nu întîmplător, de aceea, argumentul principal al interpelaţiei d-lui Stellingwerf a fost prezenţa în guvernul român a UDMR. Dacă aşa stau lucrurile, o dimensiune nouă se deschide pentru lobby-ul pro-România din străinătate: **the Hugarian connection**! Este deci posibil ca acest extrem de influent şi bine organizat lobby – mult superior celui românesc! –, care prin noiembrie 1996 se exprima de obicei în termeni negativi despre România, să treacă acum la o atitudine pozitivă, pentru simplul motiv că este în interesul şi al maghiarilor din România, şi al UDMR ca şi România, nu numai Ungaria, să intre în NATO. Iată deci o neaşteptată răsturnare strategică, de care guvernul României ar trebui să se folosească la maximum.

În al treilea rînd, demersul d-lui Stellingwerf are loc într-un context olandez special. Dezbaterea generală despre NATO, care l-a precedat cu o săptămînă, a relevat divergenţa de păreri în coaliţia guvernamentală între liberali, pe de o parte, şi social-democraţi şi D '66 („Democraţia 1966", un partid civic-liberal foarte apropiat în idei de PAC), pe de altă parte. Primul se opune, mai ales prin Bolkenstein, lărgirii de orice fel a NATO, pentru motivul, menţionat şi în Statele Unite, de a nu agrava relaţiile cu Rusia. Dictonul lui Bolkenstein, în ultima vreme, a fost **niet doen**!, „nu faceţi (asta)", dar liberalii s-au trezit izolaţi în Cameră, astfel încît, strîns cu uşa, el a trebuit că conceadă că **niet doen**! nu vrea să spună **nooit doen**!, „nu faceţi asta niciodată!". În Cameră, CDA, acum în opoziţie, nu a împărtăşit rezerva liberalilor. În discuţia din partid, o parte a acestuia s-a întrebat dacă nu ar fi fost oportun ca, în timpul dezbaterii despre NATO, CDA să se unească cu liberalii şi să dea un vot de blam guvernului, provocînd chiar căderea acestui aşa-zis „guvern violet" (**paarse regering**, în sensul că el uneşte, prin D '66, „roşul" social-democraţilor cu „albul" liberalilor). Purtătorul de cuvînt al CDA în materie de afaceri externe, d-l J.G. de Hoop Scheffer, totodată vicepreşedintele CDA, a respins un asemenea „oportunism" politic, CDA trebuind să rămînă adeptul propriilor convingeri politice, inclusiv al lărgirii NATO. La discuţia despre România, d-l de Hoop Scheffer nu a luat însă parte.

Revenind la şansele României, s-ar putea spune că, deşi ele acum nu sînt foarte mari în parlamentul olandez, ele rămîn apreciabile. Înainte de interpelarea lui Stellingwerf, am luat contact cu toate partidele din Cameră, trimiţîndu-le prin fax şi o largă listă de argumente pentru intrarea României în NATO. Am şi vorbit la telefon cu d-l van Traa şi m-am bucurat de aceea că a doua zi el a sprijinit în Cameră intervenţia lui Stellingwerf. Pe scurt, s-ar putea ca social-democraţii să fie favorabili României, în timp ce liberalii sînt din principiu rezervaţi, iar creştin-democraţii şi D '66 încă nu se pronunţă. Foarte important este deci ce se întîmplă în următoarele săptămîni. Ar putea avea un mare efect luarea de contacte **directe** între PNŢCD şi CDA în această problemă, ca şi între PAC şi D '66, ori între PNL, sau PL '93, şi liberalii olandezi. Olanda asigură anul acesta preşedinţia Uniunii Europene, şi cuvîntul ei, de aceea, contează extrem de mult. Pe de altă parte, din acelaşi motiv, d-l van Mierlo, ca ministru de Externe, se manifestă public extrem de prudent. Atitudinea lui personală este însă foarte de importanţă. În fine, să nu uităm faptul că Internaţionala partidelor creştin-democrate a votat de curînd împotriva admiterii Turciei islamice în Uniunea Europeană, într-o Europă, cu alte cuvinte, creştină. Dar, tocmai din acest punct de vedere, creştin-democraţii olandezi, şi europeni, ar putea vota **în compensaţie** pentru România, o ţară nici catolică şi nici protestantă, precum ţările de la Visegrad, dar ortodoxă, şi deci creştină.

Iată cum scurta intervenţie a d-lui Stellingwerf dezvăluie un întreg păienjeniş de relaţii, presupoziţii şi polemici. Dar, încă o dată, şi faptul că România are **încă mari şanse** în cursa pentru NATO. Depinde de guvernul, ca şi de partidele ei ca aceste şanse să se materializeze.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

O întîlnire de gradul trei

– Clinton şi Elţîn la Helsinki –

Întîlnirea preşedinţilor Bill Clinton şi Boris Elţîn, desfăşurată la Helsinki între 20–21 martie, a fost apreciată ca una istorică, atît timp cît îşi propunea să definească bazele unui nou parteneriat ruso-american, pentru secolul 21.

Cea mai importantă chestiune aflată în discuţie, extinderea NATO spre est, nu se poate spune că a fost rezolvată, însă din declaraţiile protagoniştilor rezultă destul de clar că există o înţelegere tacită în acest sens. Astfel, cei doi preşedinţi au promis că vor încerca să evite potenţialele probleme ce pot apărea din divergenţele referitoare la lărgirea Alianţei Nord-Atlantice, prin încheierea unui acord între Rusia şi NATO, ca parte de bază a unui nou sistem de securitate europeană. Preşedintele Bill Clinton a declarat că extinderea NATO este necesară şi se va face conform programului stabilit, chiar dacă omologul său o consideră o serioasă greşeală.

Deşi nu a oferit un răspuns explicit la chestiunea integrării în NATO a noilor democraţii din răsăritul Europei, întîlnirea Clinton-Elţîn lasă să se înţeleagă că Rusia a acceptat implicit extinderea NATO,

dar nu mai mult de un singur val. *„Nu avem nici un calendar în ceea ce priveşte un al doilea val al extinderii. Noi însă subliniem că acesta e un proces continuu şi că cei ce nu vor fi selecţionaţi la Madrid pentru includerea în primul grup rămîn eligibili"*, a declarat Steve Pifer, unul dintre principalii consilieri ai preşedintelui Clinton.

În schimb, Moscova a cerut ca pe teritoriul viitorilor membri ai Alianţei să nu fie amplasat armament nuclear convenţional sau trupe permanente. De comun acord cu omologul său rus, Bill Clinton a spus că, date fiind noile condiţii de securitate, nici nu ar mai fi necesară o astfel de manevră.

Totodată, pentru atenuarea dezacordului dintre cele două părţi, au fost semnate, pe lîngă o declaraţie comună asupra securităţii europene, unde se face şi o scurtă referire la lărgirea NATO, alte patru documente: trei cu privire la controlul înarmărilor nucleare şi dezarmarea chimică şi unul asupra sprijinului economic al SUA pentru programul de reformă al Rusiei. În acelaşi timp, Clinton şi Elţîn au stabilit că Rusia va fi primită anul acesta în Clubul de la Paris, urmînd ca în 1998 să devină membră a Organizaţiei Mondiale a Comerţului.

După reuniunea la nivel înalt de la Helsinki, reacţiile au fost în general rezervate. Ministerul Afacerilor Externe român şi-a reafirmat angajamentul *„de a acţiona în continuare, energic şi consecvent, pentru aderarea la Alianţă şi îndeplinirea tuturor condiţiilor care incumbă calităţii de membru"*. În acest sens, MAE român a luat notă cu satisfacţie şi se simte încurajat de declaraţia preşedintelui Clinton în sensul că membrii NATO, vechi şi noi, vor avea acelaşi statut în cadrul Alianţei. **(M. C.)**

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU **(redactor-şef)**; RODICA PALADE **(redactor-şef adjunct)**; ANDREI CORNEA **(publicist comentator)**; OANA ARMEANU **(şef secţie social)**; MARIAN CHIRIAC **(politic)**; IULIAN ANGHEL **(politic, social)**; DAN PERJOVSCHI **(grafician)**; LUCIAN PIUCĂ **(tehnoredactor)**; RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ŞTEFAN **(corectori)**; MIRCEA IONESCU **(şef serviciu difuzare)**; CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA **(difuzare)**; MIHAELA CUCU **(publicitate)**; ALINA CORBU **(contabil-şef)**; IULIANA FLOREA **(casier)**; ADRIANA BOBEICĂ **(secretariat)**; LIDIA CRISTESCU **(procesare text, abonamente)**; CONSTANTIN VĂDUVA **(fotoreporter)**.
Responsabil de număr: RODICA PALADE

Rubrici permanente: ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, EMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA **(comentariu politic)**, ILIE ŞERBĂNESCU **(comentariu economic)**, H.-R. PATAPIEVICI **(eseu)**, CEZAR BĂLTAG **(istoria religiilor)**, MAGDA CÂRNECI **(cultură)**, DAN C. MIHĂILESCU **(cronică literară)**, ERWIN KESSLER **(cronică plastică)**, DIANA TURCONI **(reportaj, anchete)**.

Corespondenţi: FEY LÁSZLÓ, IOAN MUŞLEA **(Cluj)**, DANIEL VIGHI **(Timişoara)**

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761